

ჰერმან ჰესე
დემიანი

წინასიტყვაობა

მე ხომ მხოლოდ ის მინდოდა,
მეცადა ეს ცხოვრება ისე, როგორც
ამას ჩემი შინაგანი მე ითხოვდა,
რატომ იყო ეს ასე ძნელი?

ჩემი ამბავი რომ მოგიტხროთ, ალბათ ძალიან შორიდან მომიწევს დაწყება: ბავშვობის ადრეული ხანიდან და რომ შემეძლოს კიდევ უფრო უკან დახევა, ჩემი წარმომავლობიდანაც კი.

მწერლებს ჩვევად აქვთ ღმერთებად მოგვაჩვენონ თავი, ისეთი შთაბეჭდილება შექმნან, რომ უნარი შესწევთ ამა თუ იმ ადამიანის ცხოვრება თავიდან ბოლომდე ისე გადმოგვეცენ, ისე ჩაწვდნენ, ისე აღწერონ, თითქოს თავად ღმერთები საუბრობენო, ყოველგვარი შენიღბვის გარეშე, საკმაოდ თავმოქონედაც კი. მე ეს არ შემიძლია და კაცმა რომ თქვას არც მწერლებს შეუძლიათ, მაგრამ ეს მოთხრობა ჩემთვის ისევე ძვირფასია, როგორც ყოველი მწერლისათვის — თავისი. ეს ჩემია, ჩემი კუთვნილებაა და ეხება ადამიანს — არა აღმოჩენილს, გამოგონილს, იდეალს თუ არარსებულს, არამედ ნამდვილს, ერთადერთს, ჭეშმარიტად მცხოვრებ ადამიანს. რას ნიშნავს ადამიანი ჭეშმარიტად მცხოვრები? ეს ალბათ დღეს ცოტას აქვს გააზრებული, ვიდრე ოდესმე. დღეს ესვრიან, კლავენ უამრავ ადამიანს. არადა ყოველი ადამიანი ხომ ძვირფასი, განუყოფელი ქმნილებაა ბუნებისა.

და რომც არ ვიყოთ ბუნების განუყოფელი ქმნილებანი, შეიძლება კი რომელიმე ჩვენგანის ტყვიით განგმირვა, ამ სამყაროდან გასტუმრება? მაშ, რიდასთვის ვწერთ? ყველაფერს ხომ ეკარგება აზრი?!

ყოველი ადამიანი არა მარტო თავისთავადია, ესაა განსაკუთრებული, ყველაზე მნიშვნელოვანი და განსაცვიფრებელი წერტილი, სადაც მხოლოდ ერთხელ იყრის თავს სამყაროსეული მოვლენები და არ მეორდება აღარასოდეს. ამიტომაც ყველა ადამიანის ცხოვრება გამორჩეული, დაუვიწყარი და ღვთიური, ამიტომაცაა ყველა ადამიანი, ვიდრე ის ცოცხლობს და ბუნების ნება-სურვილს ადასრულებს, პატივსაცემი, ღირსეული და გასათვალისწინებელი. ყველაში სული თავის ხატს იძენს, ყველაში იტანჯება ქმნილება, ყველაში მხსნელია ჯვარცმული.

დღეს ცოტას თუ აქვს გააზრებული რა არის ადამიანი, მაგრამ ვინც შეიგრძნობს ამას, მსუბუქად მიდის ამ ქვეყნიდან. მეც მხოლოდ მაშინ გამიადვილდება სიკვდილი, როცა ამ მოთხრობას დავასრულებ.

ჩემს თავს მცოდნეს ვერ ვუწოდებ. მე მხოლოდ ერთი მამიებელი ვარ და ვიქნები, მაგრამ მე არ ვეძებ ვარსკვლავებზე, არც წიგნებში, მხოლოდ იმ მოძღვრებას ვუგდებ ყურს, ჩემს სისხლში რომ მოედინება. ჩემი მოთხრობა არაა სხვა გამოგონილი მოთხრობების მსგავსად ლამაზი და ჰარმონიული, შეიძლება არასასიამოვნოც კი

იყოს, რადგან ეს უფრო სიგიჟეს და სიზმარს ჰგავს, ისევე როგორც თითოეული ადამიანის ცხოვრება, რომელთაც აღარ სურთ თავის მოტყუება.

ცხოვრება ყოველი ადამიანისა, ესაა გზა თავის თავისაკენ, შინაგანი ჩაღრმავებისაკენ, გზა ძიებისა, სწრაფვა საცალფეხო ბილიკისაკენ, არც ერთ ადამიანს მთლიანად თავისი თავი ჯერ არ უპოვია. კი, ყველა იღწვის გახდეს თავისთავადი, ბუნებრივი, ვინ შეფარულად, ვინ კი აშკარად, ვისაც როგორ შეუძლია. თუმცა ადამიანი ბოლომდე ინარჩუნებს თავის პირვანდელ სახეს, როგორადაც მოველინა პირველყოფილ საყაროს. ზოგი ვერასოდეს მიაღწევს ადამიანობამდე, ისევე ზაყაყად, ჭიანჭველად ან ნახევრად ადამიანად, ნახევრად თევზად დარჩება. მაგრამ ყველა მაინც ბუნების ნაღვაწია ადამიანის ჩათვლით. ჩვენ ყველას საერთო წარმომავლობა გვაქვს, ყველანი ღვთის შვილები ვართ. მაგრამ თითოეული ადამიანი ყოველ შინაგან მცდელობასა თუ ბიძგს მხოლოდ თავისი მიზნებისათვის იყენებს. ჩვენ შეიძლება გავუგოთ ერთმანეთს, მაგრამ მითითებით ყველამ თავის თავს უნდა მიუთითოს მხოლოდ.

თავი პირველი

მინდა ერთი ამბავი გავიხსენო. მაშინ ათი წლის ვიქნებოდი და ჩვენი ქალაქის გიმნაზიაში ვსწავლობდი.

იმდროინდელი ბევრი ისეთი რამ მაგონდება, დღესაც შინაგანად რომ მაღელვებს და ტკივილთან ერთად საამო შეგრძნებებსაც იწვევს ჩემს სულში: ჩაბნელებული ქუჩები, ნათელი სახლები თუ ციხესიმაგრეები, საათის რეკვა და ადამიანთა სახეები, მყუდრო და თბილი ოთახები, იდუმალებით მოცული, საოცრად შიშისმომგვრელი და მოჩვენებებით სავსე. ასე მგონია, დღესაც იქ, ჩემს მშობლიურ სახლში, ვარ, ვხედავ ბუხარს, მოახლე გოგონებს, თითქოს გამოშშრალი ხილის სუნსაც ვგრძნობ. ბავშვობაში ჩემ თვალწინ ორმა, დღელამესავით განსხვავებულმა სამყარომ ჩაირბინა.

ერთი სამყარო ეს იყო ჩემთვის კარგად ნაცნობი და საოცრად მახლობელი მშობლიური სახლი: დედა, მამა. აქ იყო სიყვარული და სიმკაცრე. კარგი აღზრდა და სკოლა.

ამ სამყაროში სუფევდა საოცარი ბრწყინვალეობა და სისუფთავე, საამო მეგობრული საუბრები, სუფთა ხელები და დარეცხილი ტანსაცმელი, ლამაზი ჩვევები. აქ დღესასწაულობდნენ შობადღეს, აქ მღეროდნენ დილის ქორალს. ამ სამყაროში იკვეთებოდა გზები ნათელი მომავლისაკენ. არსებობდა მოვალეობა და დანაშაული. სინდისი და აღსარება, სიყვარული და პატიება, ბიბლია და სიბრძნე. ალბათ ამ მშობლიურ სამყაროს უნდა ჩასჭიდებოდა ადამიანი, ცხოვრება რომ სუფთა და მოწესრიგებული ჰქონოდა.

მეორე სამყაროც ჩვენს სახლშივე იყო. სრულიად განსხვავებული, სხვაგვარად მეტყველი, სხვა პირობებისა და მოთხოვნების მქონე. ამ სამყაროს განეკუთვნებოდნენ მოხელეები და ხელოსნები, იდუმალებით მოცული ამბები და სხვადასხვა ჭორები. აქ იყო ჭრელ-ჭრელი დინება საზარელი, საოცრად მაცდური ამოუცნობი საგნებისა და ადგილებისა: პირუტყვების სასაკლაო, ციხე, გალემილი და გახრწნილი ქალები, მაკე ძროხები, ქანცაწყვეტილი ცხენები, ათასგვარიდანაშაულებები, მკვლელობები თუ

თვითმკვლევლობები, ქურდობები და ეს საზარელი, უცნაური და უმოწყალო ამბები ხდებოდა ირგვლივ, მეზობელ ქუჩაზე თუმეზობელ სახლში. ყველგან დაეხეტებოდნენ მაწანწალები და პოლიციელები, შეზარხოშებული ქმრები სცემდნენ ცოლებს, მოხუცი ქალები აჯადოვებდნენ და აავადებდნენ ვინმეს, ტყეში ყაჩაღები დაძრწოდნენ. მოკლედ, ყველგან შეიგრძნობოდა და ჟონავდა ეს მეორე, ღონიერი სამყარო, ყველგან, მგრამ არა ჩვენს ოთახებში, სადაც დედა და მამა იყვნენ. მაოცებდა ჩვენთან გამეფებული სიმშვიდე და წესრიგი, მოვალეობა და სუფთა სინდისი, სიყვარული და მიტევება. არადა, ხომარსებოდა სხვა დანარჩენებიც: ხალხი და სინამდვილე, სიბნელე და ძალმომრეობა, საიდანაც შეიძლებოდა თავის დაღწევა და დედის კალთას ამოფარება.

მაგრამ საკვირველი ის იყო, როგორ ესაზღვრებოდა და რა ახლოს იყო ეს ორი სამყარო ერთმანეთთან. აი, თუნდაც ჩვენი მოსამსახურე გოგონა, ლინა, როცასალამოობით ჩვენი სახლის წინკარში მოკრძალებით ჩამოჯდებოდა, დაბანილ ხელებს კარგად დაუთოებულ წინსაფარზე დაიწყებდა და წკრიალა ხმით დაილიდინებდა, მაშინ ის ჩვენ გვეკუთვნოდა, ჩვენს ნათელ სამყაროს, მაგრამ სამზარეულოში ან ფარეხში, როცა უთავბოლოდ ყვებოდა ათასგვარ სისულელეებს კაცებზე, ან ხორცის ყიდვისას მაღაზიაში მეზობელ ქალებს რომ ეჩხუბებოდა, მაშინ ის უკვე იმ მეორე, იდუმალებით მოცული სამყაროს ღვიძლი შვილი იყო. ასეა ყველა და ალბათ მათ შორის მეც.

მართალია, მე ჩემი მშობლების შვილი ვიყავი და იმ ნათელ სამყაროს განვეკუთვნებოდი, მაგრამ საითაც არ უნდა გამეხედა, რაც არ უნდა მომესმინა, ყველგან სხვა რამეს ვაწყებოდი, მეც მიწევდა იმ სხვაგან ცხოვრება, თუმცა ეს ყველაფერი ხშირად უცხო და შემზარავი მეჩვენებოდა; მიუხედავად იმისა, რომ იქ შიში და დანაშაული იღებდა სათავეს, დროდადრო მაინც ვცხოვრობდი ყველასათვის აკრძალულ სამყაროში, მერე ისევ ჩემს მშობლიურში ვბრუნდებოდი. მაგრამ როგორი კარგი და აუცილებელიც უნდა ყოფილიყო ეს დაბრუნება, ეს იყო მაინც დაბრუნება ნაკლებ მიმზიდველში, ერთფეროვანსა და მოსაბეზრებელში. ზოგჯერ მინდოდა, მეც მშობლებისმსგავსად გაწონასწორებული, თავდაჯერებული პიროვნება გავმხდარიყავი, მაგრამ მანამდე შორი გზა მქონდა გასავლელი: ჯერ სკოლა უნდა დამეთავრებინა,მესწავლა, გამოცდები ჩამებარებინა, მაგრამ გამორიცხული არაა ადამიანი ამ გზაზე იმ მეორე, ჩაბნელებულ სამყაროში მოხვდეს, დარჩეს იქ და მთლიანად ჩაიძიროს კიდეც მასში. როცა უძლეები შვილის ამბავი წავიკითხე, საოცრად იმოქმედა. ვიცოდი, ამ ამბიდან ყველაზე მნიშვნელოვნად, მშობლებისაკენ, სიკეთის გზისაკენშემობრუნება ითვლებოდა, მაგრამ ჩემს სულში სხვა რაღაცამ უფრო დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა, სადაც ბოროტებასა და დაკარგულს შორისაა ბრძოლა. სამწუხაროდ, ადამიანს უფლება არა აქვს თქვას და გამოტყდეს ამაში. მშვენივრად მესმოდა, რომ სწორედ დაკარგვა და შემდეგ ხელახლა დაბრუნება, რომ სინანულიუფრო ლამაზი და მომხიბვლელია. არავინ ფიქრობს იმაზე, რომ ეს ყველაფერი ადამიანის იდუმალი გრძნობებიდან, ემოციებიდან და შესაძლებლობებიდანმომდინარეობს. როცა ეშმაკზე გავიფიქრებდი ხოლმე, ის

თავისი ნამდვილი თუ შენიღბული სახით, მხოლოდ ჩვენი სახლისაგან შორს, სადღაც ქუჩებში, ბაზარში ანსასტუმროში მეგულებოდა.

ჩემი დები თავიანთი ბუნებიდან გამომდინარე უფრო ახლოს იდგნენ მშობლებთან, იმ სუფთა სამყაროსთან, ვიდრე მე. ისინი უფრო კეთილშობილნი, უმწიკვლონი და გულისხმიერნი, იმდენად სათნოები იყვნენ, ჩხუბსაც ვერავინ ჰკადრებდა. თუ წაეჩხუბებოდა, უმაღლეს პატივებს ითხოვდა, სინდისი შეაწუხებდა, მიხვდებოდა, რომ ამ ჩხუბით მათ არსებაში ყველაზე ძვირფასსა და მშვენიერს ღაზავდა. ზოგჯერ მქონდა საიდუმლოებანი, რომელთა გაზიარებაც ქუჩის ბიჭებისათვის უფრო შემეძლო, ვიდრე დებისათვის. ხანდახან ისეთი დღეებიც გამოკრთებოდა, როცა ყველაფერი ნათელ ფერებში მესახებოდა და მიყვარდა ჩემს დებთან ყოფნა, მათთან თამაში, მსურდა მეც მათსავით კეთილშობილი და სათნო ვყოფილიყავი, მეც მესუნთქა ამ სუფთა სამყაროს ჰაერით. მხოლოდ ზოგჯერ თუ ვახერხებდი ამას, ანგელოზად მომქონდა თავი. საამოდ და საუცხოოდ მესახებოდა ირგვლივ ყველაფერი. საოცარი სურნელება, მხიარული ხმები, შობის დღესასწაული — ერთი სიტყვით, ბედნიერება იგრძელოდა. მაგრამ რა იშვიათად მქონდა ასეთი საათები და დღეები! ჩემი ქცევით, ხშირად თამაშში, უწყინარ, ჩვეულებრივ თამაშშიც აუტანელი ვხდებოდი, რაც შინაგანი ტანჯვიდან, შინაგანი დამაბულობიდან მომდინარეობდა; დებსაც ვეჩხუბებოდი და შეშინებული ათასგვარ სისულელებს ვროშავდი, თუმცა ვგრძნობდი, ვაცნობიერებდი, რა სამაგლადაც ვიქცეოდი. აამას მოსდევდა შავბნელი, მოწყენილი და სევდიანი საათები, მერე ტკივილიანი წუთები, როცა პატივებს ვითხოვდი, და მერე ისევ სინათლე და გარკვეულობა, მშვიდი, საოცნებო ბედნიერება ყოველგვარი ჩხუბისა და განხეთქილების გარეშე, მაგრამ ისევ საათობით ანწუთობით.

მაშინ გიმნაზიაში დავდიოდი. ჩემს კლასში სწავლობდნენ ბურგომისტრისა და მთავარი მეტყვეის შვილები. ხანდახან ჩემთანაც მოდიოდნენ სახლში. მეტისმეტად ველური ბავშვები იყვნენ, თუმცა წარმომავლობის გამო ჯანმრთელ, ნათელ სამყაროს განეკუთვნებოდნენ. ახლო ურთიერთობა მქონდა მეზობლის ბიჭებთანაც, სახალხო სკოლის მოსწავლეებთან. ჩვენი სამყარო ამრეხით უყურებდა მათ, ერთ-ერთი მათგანით მინდა დავიწყო თხრობა.

ერთხელ ნასადილეც, მაშინ ათ წელს ვიქნებოდი გადაცილებული, მეზობლის ორ ბიჭთან ერთად ქუჩაში დავხეტებოდი. უცბად მოგვიახლოვდა ერთი დაახლოებით ცამეტი წლის ყმაწვილი. ეს იყო სახალხო სკოლის მოსწავლე, თერძის ვაჟი ფრანც კრომერი — ტანმადალი, ღონიერი და საოცრად მკაცრი ბიჭი. მამა ლოთი ჰყავდა და მთელ ოჯახს ცუდი რეპუტაცია ჰქონდა. ბევრი რამ მქონდა მასზე გაგონილი, ცოტა არ იყოს, მემინოდა კიდევ. და ახლა, რომ მოგვიახლოვდა, არ მესიამოვნა. უკვე კაცური მანერები ჰქონდა, სიარულშიც, ლაპარაკშიც ფაბრიკის ბიჭებს ბაძავდა. მდინარისაკენ, ხიდის გვერდით ვიწრო სანაპიროსკენ დავეშვით დასამყაროდან თვალს მივეფარეთ. ხიდის ქვეშ ათასი ხარახურა ეყარა, ერთი-მეორეში აბურდული რკინის მავთულები, ქვის ნატეხები, მაგრამ გამოსადეგი საგნის პოვნა ალბათ შეუძლებოდა. ფრანც კრომერმა გვიბრძანა იქაურობა მოგვეჩხრიკა და თუ ვიპოვიდით ტყვიის, სპილენძისა

და კალიუმის საგანს, ან ბუკისაგან გაკეთებულ ძველ სავარცხელს, მისთვის გვერქვინებინა. ჩვენც აღმოვაჩინდით თუ არა რამეს, მასთან მივარბენინებდით, ისიც მოსაწონს ჯიბეში იდებდა, უვარგის კი წყალში აგდებდა. მათ გვერდით მეტად უხერხულად ვგრძნობდი თავს. იმიტომ კი არა, რომ ვიცოდი, თუ მამაჩემი გამიგებდა, გამიბრაზდებოდა, ამიკრძალავდა მათთან ურთიერთობას, არაფრანც კრომერის მეშინოდა, თუმცა ის კი გამიხარდა, მეც სხვების მსგავსად რომ მეპყრობოდა და თან წამომიყვანა. ისე ვემორჩილებოდი ყოველ მის ბრძანებას, თითქოს ასეც უნდა ყოფილიყო. საქმეს რომ მოვრჩით, მიწაზე დავსხედით. ფრანცი უაზროდ იფურთხებოდა და კაცივით დააბოტებდა აქეთ-იქით. ბავშვები ხოტბას ასხამდნენ, ათასგვარ საგმირო საქმეს უგონებდნენ. ყველა რაღაცას ყვებოდა, მარტო მე ვიყავი ჩუმი. ვშიშობდი ჩემი დუმილი კრომერს არ შეემჩნია და არგაბრაზებულყო. ის ორი ბავშვი მას ადრევე იცნობდა. მე ვიყავი მხოლოდ ახალბედა, თან ვგრძნობდი, ჩემი ჩაცმულობაც გამომწვევი იყო მათთვის. არისტოკრატიული წარმომავლობისა და იმის გამოც, რომ გიმნაზიაში დავდიოდი, შეუძლებელი იყო ვყვარებოდი კრომერს. ის ორიც კრიტიკულ წუთებში მშვენივრად მიმატოვებდა გასაჭირში და მარტო აღმოვჩნდებოდი.

როგორც იქნა, გავბედე და დავიწყე რაღაცის მოყოლა. არარსებული ამბავი შევთხზე და საკუთარი თავი გამოვიყვანე გმირად. აი ეს ამბავიც: ღამის გასაყარზე მე და ჩემმა მეგობრებმა, წისქვილთან ახლოს მდებარე ბაღიდან ვაშლები მოვიპარეთ. თანაც ჩვეულებრივი კი არა, ოქროს რენეტის ჯიბის ვაშლები. ეს ამბავი წუთიერმა შიშმა მომაფიქრებინა, თითქოს ამაში ვეძებდი საშველს. ამბის უეცარი შეწყვეტით, სიცრუე რომ არ გამომემჟღავნებინა, მთელი ჩემი ხელოვნება გამოვაბრწყინე და გავაფორმე: ერთი ჩვენგანი ყარაულად იდგა, მეორე კი ხეზე იჯდა და ვაშლებს ყრიდა — განვარდობდი მოყოლას — ბოლოს იმდენი დაგვიგროვდა, რომ ერთი ტომრით ვერ წავიღეთ, დანარჩენის წასაღებად ნახევარი საათის შემდეგ უკან მივბრუნდი. ჩემივე მონათხრობით ისე ვიყავი როლში შეჭრილი, მეგონა, დამთავრებისას ტაშსაც დამიკრავდნენ. მაგრამ ყველა დუმდა, ფრანც კრომერი კი მოჭუტული თვალებით მიმზერდა. ბოლოს მუქარაშერეული ხმით მკითხა: „არ იტყუები?“. „რა თქმა უნდა, არა!“ — წამოვიძახე შემინებულმა. „ე.ი. წყალი არ გაუვა, არა?“ „კი, წყალი არ გაუვა,“ — დავემოწმე შეუპოვრად. „შეგიძლია დაიფიცო?“

ჯერ გავშრი, მაგრამ მალევე დავეთანხმე.

— მაშინ გაიმეორე; ვფიცავ უფალსა და ჩემს თავს.

— ვფიცავ ღმერთსა და ჩემს თავს.

— კარგი, — ჩაილაპარაკა და შებრუნდა.

გამიხარდა, მეგონა, ამით დამთავრდა ყველაფერი. უკვე სახლში მივდიოდი, როცა ხიძუე გადასვლისას შეპარვით მითხრა: „ნუ ჩქარობ, შენთან გადაუღებელი საქმე მაქვს, უნდა მოვილაპარაკოთ“. ნელა მივდიოდი, ვერაფრით ვერ მოვახერხე თავის დაძვრენა. სახლს რომ მივუახლოვდით, ღრმად ამოვისუნთქე, მზის შუქი დასთამაშებდა დედას ოთახის ფანჯრებსა და ფარდებს. შვებით ამოვისუნთქე. რა მშვენიერი და შეუდარებელი გრძნობაა შინ დაბრუნება, დაბრუნება კურთხეულ

მშობლიურ კერაში, სიმშვიდესა და ნათელში. კარის გაღება მინდოდა, მაგრამ კრომერმა არ დამანება. გზა გადამიღობა. ჩაბნელებულ წინკარს ეზოდან შემოსული სინათლე ანათებდა მხოლოდ, იდგა ჩემ გვერდით, ხელით ვეჭირე და ჩამჩურჩულებდა, „რატომ მიგეჭარება ასე?“

შემინებული ვუყურებდი. მისი რკინასავით მაგარი ხელი გასაქანს არ მამღვედა. გაოგნებული ვიდექი და ვერ ვხვდებოდი, რა ჰქონდა განზრახული, რას მიპირებდა. ერთი კი გავიფიქრე, დამეყვირა, ვინმესთვის მომეხმო საშველად, მაგრამ გადავიფიქრე.

— რა გინდა, რას ნიშნავს ეს ყველაფერი? - ვკითხე.

— ისეთი არაფერი, უბრალოდ, ერთი რამ მინდა გკითხო, ოღონდ სხვებმა არ უნდა გაიგონ.

— რა უნდა მკითხო ამისთანა, ხომ ხედავ მეჭარება?

— შენ იცი, ვის ეკუთვნის ის ბალი წისქვილთან? — ჩამჩურჩულა მან.

— რა ვიცი აბა, ალბათ მეწისქვილეს.

ფგრანცმა ხელით მომქაჩა, თავისკენ ისე ახლოს მიმიზიდა, რომ პირდაპირ სახეში ვუყურებდი. რაღაც არაადამიანური ულმობლობა და ძალა იგრძნობოდამასში, თვალები ბოროტად უელავდა, შემზარავად იცინოდა: „მაშინ გეტყვი, ვის ეკუთვნის ეს ბალი. კარგა ხანია ვიცი, ვაშლები რომ მოიპარეს იქიდან. ისიც ვიცი, რომბადის მეპატრონე ქურდის მპოვნელს ორ მარკას ჰპირდება“.

— ღმერთო ჩემო, მერე შენ ხომ არ დამაბეზლებ? — თუმცა აზრი არ ჰქონდა მისთვის ამის თქმას. ის ხომ იმ სამყაროს ეკუთვნოდა, სადაც ღალატი დანაშაულად არ ითვლებოდა. ამაში ისინი ჩვენ არ გვგვანან, კარგად ვგრძნობდი ამას.

— არ დაგაბეზლებ? როგორ ფიქრობ, მე მონეტებს ვჭრი? შენსავით მდიდარი მამა კი არ მყავს. ერთი ღარიბი ბიჭი ვარ და როცა საშუალება მეძლევა, ვიშოვოორი მარკა, გგონია, ხელიდან გაუშვებ?

ხელი გამიშვა. სიმშვიდე და იმედი ჩვენი სახლიდანაც სადღაც გამქრალიყო. მთელი სამყარო თავზე შემსხვრეოდა. ჩემი ქურდად გამოცხადება უნდოდათ, ამას მამაც გაიგებდა და საქმეში ეგებ პოლიციაც ჩარეულიყო. ჩემ ირგვლივ საშინელმა ქაოსმა დაისადგურა. უბედურება მელოდა. არადა, მე ხომ არც მომიპარავს, თუმცა ამას რაღა მნიშვნელობა ჰქონდა. ღმერთიც კი დავიფიცე. ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო. ცრემლები წამომცვივდა. მივხვდი, რაღაცით უნდა გამომესყიდა თავი. ჯიბეზეგავიკარი ხელი. არაფერი აღმომაჩნდა: არც ვაშლი, არც ჯიბის დანა. უცბად ჩემი ძველი ვერცხლის საათი გამახსენდა, არ მუშაობდა, მაგრამ ყოველთვის თანვატარებდი. ბებუის ნაჩუქარი იყო. სწრაფად ამოვიღე: „კრომერ, არ დამაბეზლო, გთხოვ, ეს ხომ არც შენ შეგშენის. გამომართვი, შენი იყოს, ვერცხლის საათია. პატარა ნაკლი აქვს, არ მუშაობს, მაგრამ არა უჭირს, გაკეთდება.“ გაიცინა და საათი უხეზად გამომართვა. ვუყურებდი მის ტლანქ ხელებს და ვგრძნობდი, როგორ ემუქრებოდა ეს მოუქნელი, უსიამოვნო ხელები ჩემს ცხოვრებას, ჩემს სიმშვიდეს.

— ვერცხლისაა, — ჩაილაპარაკა დამცინავად. — მიმიფურთხებია ვერცხლისთვის და შენი ძველი საათისთვისაც, წაიღე და თავად შეაკეთე.

— კი, მაგრამ ფრანც, — ვკანკალებდი შიშისაგან, — მართლა გაკეთდება, რატომ არ გინდა, წაილე, არ გატყუებ, ნამდვილი ვერცხლია. სხვა არაფერი მაქვს.

ყური არ ათხოვა ჩემს თხოვნას და ცივად მიპასუხა: „შენ ხომ იცი, ვისთანაც წავალ, პოლიციაში ვიტყვი, ვახმისტრსაც კარგად ვიცნობ“, — თქვა და წასვლა დააპირა. მკლავზე ვექაჩებოდი, ვემუდარებოდი არ წასულიყო. ვიცოდი, რაც მოჰყვებოდა ამ ყველაფერს და სიკვდილი მერჩივნა.

— ფრანც, — ვეხვეწებოდი ჩახლეჩილი ხმით, თავი დაანებე ამ სისულელეებს, რა სიამოვნებას განიჭებს?

— მე კი მომანიჭებს სიამოვნებას, მაგრამ შენ დაგიჯდება ძვირად.

— ოღონდ მითხარი, რა ვიღონო, ფრანც და ყველაფერს გავაკეთებ.

— თავს ნუ იგდებ, შენც კარგად იცი, უკვე გადაწყვეტილი საქმეა, — თქვა მან, ვითომდა სიბრალებით. — შენ ხომ მდიდარი ხარ, ვერცხლის საათიც გაქვს, მე კი ფული მჭირდება, მომეცი ორი მარკა და მოვრჩეთ ამით.

მივხვდი, რაც უნდოდა. მაგრამ ეს წარმოუდგენლად მიუწვდომელი იყო ჩემთვის, ისევე როგორც ათი, ასი, ათასი მარკა, ფული საერთოდ არ გამაჩნდა. არც იმ ასაკისა ვიყავი, რომ ჩემთვის ჯიბის ფული მოეცათ. მე ხოლოდ ერთი ყულაბა მქონდა, ზოგჯერ სტუმრად მოსული ბიძები შიგ რამდენიმე პფენინგს ჩამიყრიდნენ ხოლმე. ეს ყულაბაც დედას ოთახში იდგა.

— ფული არ მაქვს, — ჩავილაპარაკე ნაღვლიანად, — მაგრამ ყველაფერს მოგცემ: კომპასს, წიგნს ინდიელებზე, სათამაშო ჯარისკაცებს, რაც მაქვს, ყველაფერს მოგიტან.“

კრომერმა ბოროტად გამომხედა და გადააფურთხა:

— ბევრს ნუ ლაყბობ, ეგ ნაგავი შენთვის შეინახე. კომპასი! მოთმინებიდან ნუ გამომიყვან, ან ფულს მომიტან, ან მოვრჩეთ ამაზე ლაპარაკს.

— სად ვიშოვო ფული?

— მოკლედ, ხვალ დილით სკოლის ქვემოთ, ბაზართან დაგელოდები. იქ მომიტან ორ მარკას, არადა, ინანებ.

— ღმერთო ჩემო, საიდან მოგიტანო ფული?

— მაგაზე შენ იზრუნე, თქვენს სახლში საკმაო ფულია. ე.ი. ხვალ დილით სკოლასთან. იცოდე, გაფრთხილებ, თუ არ მოიტან... — გამყინავი მზერა მესროლა, გადააფურთხა და მოჩვენებასავით გაუჩინარდა. სახლში ვეღარ შევდიოდი, გაშეშებული ვიდექი, ვგრძნობდი, როგორ მემსხვერეოდა ცხოვრება. მხოლოდ ერთსღა ვფიქრობდი, გავცეულიყავი და

აღარასოდეს დავბრუნებულიყავი, ან თავი დამეხრჩო. ჩემთვის მაინც დაკარგული იყო ყველაფერი. იქვე, ჩვენი სახლის კიბეზე, სიბნელეში მოვიკუნტე. უბედურებამ დამრია ხელი. ატირებული, ლინამ მიპოვა, როცა შეშის ამოსატანად დაბლა ჩადიოდა. ვთხოვე, ჩემებისათვის არაფერი ეთქვა. მაღლა ავედი.შესასვლელებში მამას ქუდი და დედას ქოლგა მომხვდა თვალებში, რომელთაგანაც საოცარი სურნელი შემომეგება. დდა როგორც ძველ მშობლიურ სახლშიდაბრუნებულმა, დაკარგულმა შვილმა, თბილად, მაგრამ მოკრძალებით, რიდიტ მივესალმე ამ სურნელს. ამ სახლს აღარ ვეკუთვნოდი,

ეს ჩემი მშობლების ნათელისამყარო იყო, მე კი ბოროტად, ღრმად ჩამითრია ბნელეთის ტალღებმა. ხიფათსა და ცოდვებში შემიტყუა, შიშსა და სირცხვილში გამხვია. არადა აქ ყველაფერი, დღესუფრო მიმზიდველი, თითქოს უფრო ნაზი და მკურფასი მეჩვენებოდა, ვიდრე ოდესმე: ყოველი ნივთი, სურათი, სასტუმრო ოთახიდან გამოსული დედას ხმა; მაგრამ ეს მე აღარ მეკუთვნოდა. აღარ მანიჭებდა შვებსა და ბედნიერებას, ეს უფრო საყვედურს ჰგავდა. აღარ მექონდა უფლება, ვყოფილიყავი ამ სიხარულის მონაწილე. ჭუჭყში ამოსვრილი ფეხებით ხალიჩაზე გავლისაც კი მეშინოდა. ვგრძნობდი, აჩრდილს დავატარებდი სულში, რომლისთვისაც მშობლიური სამყარო აღარაფერს ნიშნავდა. რამდენი საიდუმლო გამიჩნდა, რამდენი შიში. რასაც დღეიდან ამ სახლში შემოვიტანდი, მხოლოდ თამაში და თავის მოტყუება იქნებოდა. ბედისწერა მდევდა თან, ხელები გამოემვირა ჩემკენ, საკუთარ დედასაც არ შეეძლო შველა. თუმცა საიდან უნდა სცოდნოდა, რა მიჭირდა. ქურდობა იყო თუ ტყუილი, სულ ერთია, ეს ხომ ცოდვა იყო და კიდევ უფრო დიდი ცოდვა — ღვთის წინაშე სიცრუე და ფიცი. ეშმაკმა ჩამით-

რია, ეშმაკს მივიციდე სული, რატომ?! რატომ დავმორჩილდი კრომერს უფრო მეტად, ვიდრე საკუთარ მამას?! რატომ მოვიგონე ქურდობის ამბავი? რატომ მოვიწონე ამით თავი, თითქოს მართლა გამირობა ჩამედინოს? ახლა კი ეშმაკის ხელში ვიყავი და აღარც მომასვენებდა.

ხვალინდელი დღე კი არ მაშინებდა, უბრალოდ ვგრძნობდი, ჩემი გზა ბნელეთისაკენ კიდევ უფრო ჩაღრმავდებოდა და გაუარესდებოდა. სწორედ ეს მაშინებდა. იმასაც ვხვდებოდი, რომ ჩემი გამოჩენა მშობლებისა და დების წინაშე, ჩემი სალამი და კოცნა ყალბი იქნებოდა. ბედისწერასა და დიდ საიდუმლოს ვატარებდი უკვე. ერთ წამს, როცა მამას ქუდს ვუყურებდი, თითქოს რაღაცის იმედი გამიჩნდა, გადავწყვიტე ყველაფერი მომეყოლა, გამეგო მისი აზრი, ამეტანა საყვედურები, დასჯა დაჩემს მესაიდუმლოედ, მხსნელად გამეხადა. მინდოდა მომენანიებინა დანაშაული. რამდენჯერ გადამილახავს ასეთი მძიმე და სინანულით აღსავსე თხოვნისა და პატიების წუთები. ახლაც რომ ასე მოვქცეულიყავი... მაგრამ ვიცოდი, ამ ნაბიჯს ვერ გადავდგამდი. შორიდან, თითქოს მაცდუნებელი და მომხიბვლელიც მეჩვენებოდა, მაგრამ ვიცოდი, არ ვიყავი ამის გამკეთებელი. მართლს უნდა მეზიდა ჩემი დანაშაული. თითქოს გზის გასაყარზე ვიდექი და ამ საათიდან ბოროტებასთან წილნაყარი, მასზედამოკიდებული, მას დამორჩილებული და მსგავსი ვხვდებოდი. გამირისა და ვაჟკაცის როლი გავითამაშე და შედეგი უნდა მეწვინა კიდევ.

როგორ გამიხარდა, შესვლისას მამამ ჩემს სველ ფეხსაცმელებზე რომ გაამახვილა ყურადღება. გგადავრჩი, სხვა ვერაფერი შემაძჩნია, უნდა ამეტანა საყვედური. თუმცა გულში, ამ საყვედურს სხვა რაღაცას მივაკუთვნებდი. მაგრამ იმ წუთას უცნაური გრძნობა გამიჩნდა. ბოროტული, ეშმაკური აზრი დამეუფლა: მე მამაზე გავიმარჯვე, თითქოს მისი მიუხვედრელობის გამო, სიძულვილიც ვიგრძენი. და სველი ჩექმების გამო ლანძღვა წვრილმანადაც კი მომეჩვენა. „რომ იცოდე“, - გავიფიქრე და იმ დანაშავესავით ჩავიარე, ფუნთუშის მოპარვისათვის რომ დატუქსეს, არადა, მკვლელობა ჰქონდა ჩადენილი, - ისეთი შემზარავი გრძნობა

დამეუფლა, ისეთი ძლიერი დაგამაღიზიანებელი, რომ ჩემს დანაშაულთან კიდევ უფრო მიმაჯაჭვა. იქნებ კრომერი უკვე პოლიციაშია, უკვე დამაბეზლა, აქ კი ისევ პატარად მთვლიან.

მთელი ამ მონაყოლიდან ყველაზე საშინელი განცდა, რამაც ჩემს ცხოვრებაზეც წარუშლელი კვალი დატოვა, ეს იყო პირველი ბზარი მამის სიწმინდეში, ეს იყო ბავშვობის საყრდენის პირველი განადგურება. და ვიდრე მე ადამიანად, პიროვნებად ჩამოვყალიბდებოდი, უკვე სულიერად განადგურებული აღმოვჩნდი. ჩემი განსაცდელი ვერავინ შეამჩნია. ეს იყო ბედისწერის ძირითადი მიზეზი. ეს ბზარი, ეს ნაპრალი დღითი დღე იზრდებოდა, გარეგნულად შეიძლება ოდესმე შეხორცებულიყო, მაგრამ ფარულად, სადღაც სიღრმეში მაინც იარსებებდა, მაინც განაგრძობდა ყვავილობას. იმწუთას სხვა გრძნობაც გამიჩნდა, დამეკოცნა მამისთვისფეხები, მეთხოვა პატიება, თუმცა როგორც ყველა ბავშვი, ვგრძნობდი, სინამდვილის თქმა მაინც არ შეიძლებოდა. ხსნა ხვალისდელი დღისათვის თავად უნდამომეფიქრებინა. მთელი საღამო ერთი რამ მაწუხებდა, ამ სხვაგვარ გარემოს როგორმე უნდა შევგუებოდი. თითქოს ყველაფერი მემშვიდობებოდა: სასტუმრო ოთახი, კედლის საათი თუ მაგიდა, ბიბლია. მე კი გულგრილად უნდა მეცქირა, როგორ მემსხვერეოდა და წარსულში რჩებოდა ბედნიერი ცხოვრება. გარეთ, წყვილიაღში, უცხო სამყაროში ახლად გადგმულ ფესვებს მყარად ჩავბლაუჭებოდი. პირველად ვიგემე სიკვდილი, საოცრად მწარე აღმოჩნდა. ეს იყო დაბადება შიშში და რაღაც შემზარავსიახლემში.

საწოლამდე ძლივს მივაღწიე. ძილის წინ ყველამ ერთად ილოცა და იმღერა. უწინ ეს რიტუალი ყველაზე მეტად მიყვარდა, მაგრამ ახლა ვეღარც ვმღეროდი, ყოველი ბგერა ნაღველსა და შხამს მმატებდა. მამა ლოცვანს კითხულობდა, ვერც ვლოცულობდი: „უფალო, შეგვიწყალე, მოიხილე ჩვენზედა და იყავნ ჩვენთანა,“-ამბოლო სიტყვებმა საშინლად შემაკრთო. მოწყალე ღმერთი ყველა მათგანთანაა, ჩემთან კი არა. საოცრად გაწამებული გავედი საწოლ ოთახში.

ლოგინის სითბომ დროებით სიმშვიდე დამიბრუნა. მოგვიანებით კი გონება ისევ მომხდარმა ამომღვრია, ისევ შიშმა მომიცვა. ჩვეულებისამებრ, დედამ ძილინებისა მისურვა და დამტოვა. ჯერ ისევ მესმოდა მისი ნაბიჯების ხმა, კარის ღრიჭოში ისევ მოჩანდა სანთლის შუქი. იმედს არ ვკარგავდი: ან ახლა შემოვა, ან ახლა ალბათ ყველაფერი იგრძნო, შემოვა, მკითხავს, თანამიგრძნობს. მეც ვეღარ შევიკავებ თავს, ავტირდები და მოვუყვები. ყველაფერი კარგად ჩაივლის, საშველსაც ვიპოვით. მაგრამ დედა თვალს მიეფარა. კარის ღრიჭოში ისევ სიბნელემ დაისადგურა. ცოტა ხანს კიდევ ვუგდებდი ყურს. იქნებ მაინც, იქნებ მაინც მოვიდეს, მაგრამამაოდ. ისევ ჩემს ფიქრებს დავუბრუნდი. მტრის პირისპირ მარტო დავრჩი. გარკვევით ვხედავდი მის მოჭუტულ, ეშმაკივით მზრწყინავ თვალებს, სახე ბოროტად უღიმოდა. ისე მიყურებდა, თითქოს ჩაყლაპვას მიპირებდა. ვიდრე ჩამეძინებოდა, თვალიდან არ მშორდებოდა ეს შემზარავი და საშინელი სახე. როცა ჩამეძინა, სიზმარში, არც დღევანდელი განსაცდელი, არც კრომერი არ მინახავს. მესიზმრა, თითქოს მშობლებთან ერთად ნავით ვსეირნობდი, დებიც იქ იყვნენ. საოცარი ბრწყინვალეობა

და მშენიერება იფრქვეოდა. შესანიშნავი კვირა დღე იყო. შუალამისას გამომეღვიძა, სიზმრიდან გამოყოლილ ღვთიურ ბედნიერებას ისევ ვგრძნობდი.ჯერ ისევ თვალწინ მედგა საზაფხულო თეთრ კაბეში გამოწყობილი ჩემი დები, რომელთაც თავს მზე დასთამაშებდათ. მერე კი ამ სამოთხიდან ისევ იქ ჩავარდი, სადაცმტერს ბოროტად დაეფჩინა ხახა.

დღილით დედა შემოვიდა, გაუკვირდა, ასე გვიანობამდე ლოგინში რომ ვიწექი. მკითხა, ხომ არაფერი გაწუხებსო. უცხად გულის რევა დამეწყო.

ავად გახდომა მიყვარდა. მთელი კვირა ლოგინში მაწვენდნენ, მასმევედნენ გვირილის ნაყენს. ვიწექი და ვუსმენდი, როგორ ალაგებდა დედა თავის ოთახს,დაბლიდან ლინას ხმაც ამოდიოდა. სკოლაში არ დავდიოდი, და მოკლედ, შესანიშნავი, ზღაპრული დღეები მქონდა ხოლმე. ოთახში საამოდ იჭვრიტებოდა მზე. ეს არ ჰგავდა საკლასო ოთახში შემოჭრილ მზეს. მაგრამ დღეს არც ეს მსიამოვნებდა, ავადმყოფობასაც არ შეეძლო შველა. ყველაფერს სიყალბის ელფერი დაჰკრავდა.

ეჰ, მოვმკვდარიყავი მაინც! არადა, ისე იოლ ფორმებში ვიყავი ავად, რაც მხოლოდ სკოლაში წასვლისაგან მიცავდა და არა კრომერისაგან. თერთმეტ საათზე ბაზართან უნდა ვყოფილიყავი. დედის გულისხმიერება ამჟამად უნუგეშო გამოდგა, პირიქით, თავსაც კი მახეზრებდა და მტანჯავდა. თავი მოვიმძინარე, ვფიქრობდი,როგორ გამეღწია სახლიდან. ათ საათზე ავდექი და ვთქვი, თავს უკეთ ვგრძნობ და სკოლაში მიწადა წასვლა-მეთქი. გეგმა, რაც უნდა მომემოქმედა, უკვე შემუშავებულიმქონდა.

უფულოდ კრომერთან მისვლას აზრი არ ჰქონდა. რადაც უნდა დამჯდომოდა, ყულაბა ხელში უნდა ჩამეგდო. ის ხომ მე მეკუთვნოდა. ვიცოდი, ყულაბაში საკმარისი ფული არ იქნებოდა, მაგრამ ინტუიცია მკარანახობდა, ჯერჯერობით ასე აჯობებდა. კრომერს ცოტათი მაინც დავამშვიდებდი.

დედას ოთახში შესვლა ძალიან გამიჭირდა, ფეხის წვერებზე შევიპარე და საწერი მაგიდიდან ყულაბა ავიღე. გუშინდელზე ნაკლები განსაცდელი არც ეს ყოფილა. დაბლა ჩავედი. თან გული ყელში მეზღინებოდა. ყულაბა დაკეტილი აღმოჩნდა, მაგრამ ადვილად გავტეხე. თითი გავიჭერი, რამაც ქურდობის სიმწარე უფროშემავრძნობინა. აქამდე მხოლოდ ტკბილეულობასა და ხილს ვეტანებოდი, ახლა ფულიც მოვიპარე. ვგრძნობდი, რა თავდავიწყებით, ჯიუტად მივექანებოდი უფსკრულისაკენ. რა ახლოს ვიდექი ახლა კრომერთან და მის სამყაროსთან. ეშმაკს უნდა მივეყოლოდი, უკან დასახევი გზა არ მქონდა. შიშით ვითვლიდი ფულს.თითქოს ბევრი ჩანდა, არადა სულ სამოცდახუთი პენინგი აღმოჩნდა. ყულაბა დავმალე და სახლიდან გავედი, მაგრამ ეს საკუთარი სახლიდან გაპარვას უფროჰგავდა, ვიდრე ჩვეულებრივ გასვლას. მომეჩვენა, თითქოს ზევდიან ვიდაცამ დამიძახა, ყურადღება არ მიმიქცევია.

ჯერ საკმაო დრო მქონდა, ქალაქის ქუჩებში დავეხეტებოდი. საოცრად შეცვლილი მეჩვენა. არასოდეს მინახავს ცაზე ასეთი ღრუბელი, არც ასეთი სახლები, არცასეთი ადამიანები. თითქოს ყველა ეჭვით შემომცქეროდა. გზაში მომაგონდა, ერთხელ ჩემმა მეგობარმა ბაზრის გზაზე ერთი ტალერი იპოვა. მიწდოდა ღმერთისათვის

მეთხოვა, მოეხდინა სასწაული და ჩემთვისაც ეპოვნინებინა, მაგრამ თხოვნის უფლება არ მქონდა. თუმცა რას მეყოფოდა ერთი ტალერი.

კრომერს შორიდანვე მოვკარი თვალი. ნელ-ნელა წამოვიდა ჩემკენ, ისეთი შთაბეჭდილება დამრჩა, თითქოს ვერ მამჩნევდა, მაგრამ მომიახლოვდა თუ არა, მბრძანებლურად მანიშნა, უკან გაეყოლოდი და ისე წავიდა, ერთხელაც არ შემოუხედავს. მშვიდად მივუყვებოდა გზას, შესახვევს აუყვავ და ბილიკთან ახლოს, მშენებარესახლების უკან შეჩერდა. კაციშვილი არ ჭაჭანებდა, მხოლოდ ახლად ამოშენებული კედლები იდგა. კრომერმა მიმოიხედა და უხეშად მკითხა:

— მოიტანე?

ჯიბიდან მომუშტული ხელი ამოვიღე და განიერ მუჭაში ფული ჩავუყარე. დაითვალა, ჯერ ბოლო ხუთიც არ ჰქონდა დათვლილი, რომ შემომხედა და მკითხა: „აქ ხომ მხოლოდ სამოცდახუთი პფენინგია?“ „კი, — ვუპასუხე აკანკალებულმა, სულ ესაა, მეტი ვერ ვიშოვე.“

— ჰკვიანი მეგონე, — ჩაილაპარაკა კრომერმა ისე, თითქოს ვეცოდებოდი, — პატოსან ადამიანებში წართმევა არ მოდის, არც გავაკეთებ ამას. წაილე ეგ შენი რკინები უკან, დანარჩენს მერე გაიგებ. ჩემს გაცურებას ცდილობ და ინანებ კიდევ.

— მეტი მართლა ვერ ვიშოვე, ესეც ჩემს ყულაბაში მქონდა.

— არ მაინტერესებს. არ მინდა გაგაუბედურო. ახლა ამას ავიღებ და ერთი მარკა და ოცდათხუთმეტი პფენინგი ჩემი ვალი გექნება. როდის მომიტან?

— აუცილებლად მოგიტან. ახლა ზუსტად ვერ გეტყვი როდის, ხვალ, ზეგ, მაგრამ მალე მოგიტან. ხომ ხვდები, მამას ვერ გამოვართმევი.

— ეგ ჩემი საქმე არაა. ბოროტი არა ვარ, თორემ შენც იცი, ეგ ორი მარკა უკვე ნაშუადღევს შემემლო მიმელო. ხომ იცი, როგორ მჭირდება ფული. შენ რა გენადლეება, კარგს ჭამ, კარგს სვამ, მშვენივრად გაცვია. ცოტა კიდევ მოვიციდი. ზეგ ნასადილეგს დაგისტვენ, ხომ სცნობ ჩემს სტვენას? — დაუსტვინა. კარგად ვიცნობდი ამ ხმას. კრომერი ისე განმშორდა, თითქოს მისთვის აღარ ვარსებობდი. მხოლოდ საქმე აკავშირებდა ჩემთან და მეტი არაფერი.

დღესაც ყურებში მაქვს ეს სტვენა. მისი გაგონება ახლაც შემზარავდა. სადაც არ უნდა ვყოფილიყავი, ყველგან კრომერის სტვენა აღწევდა და მთლიანად მიმორჩილებდა. ეს იყო ახლა ჩემი ბედისწერა. შემოდგომის მშვიდ, ლამაზ დღეებში ხშირად მიყვარდა ჩემს ბაღში თამაში. მაგრამ დღეს ამ თამაშმაც დაკარგა აზრი. ყოველ წუთას იმ შემზარავ სტვენას ველოდი, რომელიც საიდანაც მაინც აღწევდა ხოლმე და ნერვებს მაწყვეტდა, სიმშვიდეს მიკარგავდა. იძულებული ვიყავი ჩემს მტანჯველს გავყოლოდი და ისევე ფულზე მეზრუნა. მთელი ეს წამება ხუთ კვირას გაგრძელდა, მაგრამ საუკუნედ მომეჩვენა. როგორ მენატრებოდა უდარდელი ბავშვობა, თამაში, მე კი ფული უნდა მეშოვა. ზოგჯერ სამზარეულო მაგიდიდანაც ვიპარავდი, როცა რომელიმე მოსამსახურეს დარჩებოდა. მეზიზღებოდა კრომერი. მინდოდა მომეტყუებინა, რაღაცით სამაგიერო გადამეხადა, გამემწარებინა. ჩემს სიცოცხლეში ჯერ არ მქონია ასეთი განსაცდელი. არც ასეთი იმედგაცრუება მიგრძენია როდისმე, არც ვინმეზე ვყოფილვარ ასე დამოკიდებული.

ყულაბა სათამაშო მარკებით ამოვასე და ისევ თავის ადგილზე დავდე. ამის შესახებ არავის უკითხავს, მაგრამ ყოველდღე შეიძლებოდა გამოამკარავებელიყო. კრომერზე მეტად დედასი მეშინოდა. როგორც კი გამოჩნდებოდა, უმალვე ეს აზრი გამიელვებდა, ალბათ გაიგო ყულაბის თაობაზე და იმიტომ მოდის, რომ რაღაც გამომკითხოს.

ჩემს მწვალებელთან ბევრჯერ უფულოდ გამოვჩნდი და მანაც სხვაგვარად დაიწყო ჩემი ტანჯვა, ჩემი გამოყენება, მამამისი მას დაავალბდა რამეს, ის კი მემაკეთებინებდა, მამუშავებდა, ზოგჯერ ათი წუთის განმავლობაში ცალ ფეხზე მახტუნებდა, ან მაიძულებდა გამვლელებისათვის პიჯაკზე ქაღალდის ნაგლეჯები მიემეგრებინა, სიზმარშიც არ მასვენებდა, მაჯლაჯუნასავით მაწვა და შიშისაგან ოფლად ვიღვრებოდი.

ერთი ხანობა ავადაც გავხდი. სისუსტე და ოფლიანობა დამჩემდა. ღამღამობით სიცხე მწვავდა. დედა გრძნობდა, რაღაც რომ მაწუხებდა, მთხოვდა მომეყოლა მისთვის, მაგრამ ამით უფრო ვიტანჯებოდი და უნდობლობის გამო ვერაფერს ვპასუხობდი.

ერთხელ, საღამოს, ჯერ კიდევ ლოგინში ვიწეკი, დედა შემოვიდა და შოკოლადი შემომიტანა. ადრე, თუ კარგად მოვიქცეოდი, ასეთ საჩუქარს ძილის წინ ვღებულობდი ხოლმე. ახლა კი ამის დანახვაზე გული მეტკინა, სიმწრისაგან თავი გავაქნიე, ერთი ხელი თვალებზე ავიფარე, მეორე ავუკარი და ვიყვირე: „არა, არა, არაფერი მინდა“. დედამ შოკოლადი ტუმბოზე დადო და უხმოდ გავიდა. მეორე დღეს მკითხა, გუშინ რა დაგემართაო. ისე მოვაჩვენე თავი, თითქოს არაფერი მახსოვდა. ექიმთანაც წამიყვანეს, როგორც ჩანს, ნერვები არ მქონდა წესრიგში და ცივი აბაზანები დამინიშნეს.

იმ პერიოდში ჩემი ცხოვრება სიგიჟეს ჰგავდა. ისევ ჩვენს ლამაზ, მშვიდ სახლში ვცხოვრობდი, მაგრამ შიშითა და ტანჯვით გათანგული მოჩვენებასავით დავიარებოდი, აღარაფერი მაინტერესებდა, იშვიათად მქონდა უდარდელი წუთები. მამას მიმართაც გულგრილი გავხდი. ჩემი ასეთი საქციელით მოთმინებადაკარგულს ხშირად უცდია გაეგო, რა მჭირდა, მაგრამ ამაოდ.

თავი მეორე — კენი

ხსნა ჩემი წამებისა სრულიად მოულოდნელი მხრიდან მოვიდა. ამან ჩემს ცხოვრებაში რაღაც ახალი შემოიტანა, რაც დღემდეც შემომრჩა.

ამ ცოტა ხნის წინ ჩვენთან გიმნაზიაში ერთი ახალი მოსწავლე გადმოვიდა. ეს გახლდათ შეძლებული ქვრივის ვაჟი. ჩვენს ქალაქში არცთუ ისე დიდი ხანია, რაც ჩამოვიდნენ. დედამისი სამგლოვიარო თავსაბურავს და ბაფთას ატარებდა. ვაჟი ჩემზე რამდენიმე წლით უფროსი იყო. თავისი უცნაურობით პირველსავე დღეს გაგვაკვირვა. ბავშვის შთაბეჭდილებას სულ არ ტოვებდა. ჩვენთან შედარებით, თითქოს მიუკარებელი, უკვე დაკაცებული ჩანდა. არასოდეს ჩარეულა ჩხუბში, ან თამაშში. მროცა მასწავლებლებს ელაპარაკებოდა, ყველას გვხიზლავდა მისი შეუპოვარი და მედიდური ხმა. მას დემიანი ერქვა.

ერთ დღეს ორი კლასი გაგვერთიანეს ერთ დიდ აუდიტორიაში. ხანდახან ხდებოდა ხოლმე ასე ჩვენს სკოლაში, ამჟამად ეს დემიანის კლასი აღმოჩნდა. უმცროს კლასელებისათვის ერთი თავი უნდა წაეკითხათ ბიბლიიდან, უფროს კლასელებს კი ამავე საკითხზე თემა უნდა დაეწერათ. მასწავლებელი აბელისა და კაენის ამბავს გვიკითხავდა. დროდადრო დემიანისაკენ ვიყურებოდი. ყურადღებით ვაკვირდებოდი ამ ჭკვიან, ნათელ და საოცრად ამაყ სახეს, ზემთაგონებული რომ დასცქეროდა თავის ნამუშევარს. თავისებურად მაჯადოვებდა იგი, სულ არ ტოვებდა მოსწავლის შთაბეჭდილებას, რომელსაც დავალება უნდა შეესრულებინა, უფრო საკუთარი საქმეებით დაკავებულ მეცნიერს ჰგავდა. ერთი შეხედვით, თითქოს სულ არ მეჩვენებოდა დემიანი მიმზიდველი, პირიქით, რაღაცით მალიზიანებდა კიდეც. ძალიან ცივი და თავდაჯერებული ყმაწვილის შთაბეჭდილებას ტოვებდა. საოცრად გამომწვევი, უტიფარი, ცოტა სევდიანი და თან დამცინავი მზერა ჰქონდა. ბავშვებთან, როგორც ჩანს, არცთუ ისე კარგად უნდა ყოფილიყო, მათთან უფრო დიდად მოჰქონდა თავი. თვალს ვერ ვაშორებდი. ერთხელ მის მზერასაც წავაწყდი და შემინებულმა მაშინვე დავხარე თვალები. ვერ ამიხსნია ზუსტად, რას იწვევდა მაშინ ის ჩემში, სიყვარულს თუ ტკივილს. და ახლა როცა ვფიქრდები, რა შემთხვევა დემიანზე, როგორც მასწავლებელზე, ვთქვა, ალბათ მხოლოდ ეს, რომ დემიანი ყველასგან განსხვავებული, განსაკუთრებული, პიროვნულად ჩამოყალიბებული იყო და ამიტომაც გვხვდებოდა თვალში, თუმცადა უნდა აღინიშნოს, რომ თავად სულ არ ცდილობდა გამოკვეთილიყო ჩვენგან. მაგრამ ის ისევე შეიმჩნეოდა, როგორც გადაცმული პრინცი გლეხის ბიჭებში.

სკოლიდან რომ გამოვედი, ჩემ უკან მოდიოდა. სხვებმა გაგვისწრეს თუ არა, წამომეწვია და მომესალმა. მისალმებაც გამორჩეული ჰქონდა, უფრო თავდაჯერებული და იმედისმომცემი. „გინდა სახლამდე ერთად წავიდეთ?“ — მკითხა მან მეგობრულად. სიამოვნებით დავეთანხმე, თან ჩემი საცხოვრებელი ადგილი მივანიშნე.

„აი იქ?“ — თქვა სიცილით, — ვიცი მე ეგ სახლი. თქვენს ჭიმკარზე უცნაური საგანი ჰკიდია, რამაც მაშინვე დამაინტერესა.“. ჯერ ვერ მივხვდი, რას გულისხმობდა, გავოცდი, რომ ის ჩემზე უკეთ იცნობდა ჩვენს სახლს. როგორც ჩანს, ქვის ლოდზე ამბობდა, კარზე გერბივით რომ იყო მიმაგრებული. დიდი ხნის იყო ეს ქვა, სიძველისაგან ფერგადასული, ზედ მკრთალად რაღაც საგანიც მოჩანდა. რამდენადაც ვიცოდი, ამ გერბს ჩვენს ოჯახთან არავითარი კავშირი არ ჰქონდა.

— ამის შესახებ არაფერი ვიცი, — ამოვილულლულე მორიდებით, რაღაც ჩიტის მაგვარია ქვაზე გამოსახული. ისე მგონი ძველებურია. ადრე ჩვენს სახლში მონასტერი იყო.

— შეიძლება, — დამეთანხმა დემიანი, — ერთხელ კარგად დააკვირდი. ამგვარი საგანი ყოველთვის საინტერესოა. ჩემი აზრით, ქვაზე მიმინო უნდა იყოს გამოსახული.

გვერდიგვერდ მივაბიჯებდით. ცოტა არ იყოს, თავს უხერხულად ვგრძნობდი. უცბად დემიანმა ხმამაღლა გაიცინა, თითქოს რაღაც გაახსენდაო და წამოიწყო:

— ჰო, მე თქვენს გაკვეთილს ვესწრებოდი. როგორ მოგეწონა ამბავი აბელისა და კაენის, რომელიც ნიშანს ატარებდა შუბლზე?

მოწონებით, სკოლაში რასაც გვასწავლიდნენ, იშვიათად მომწონდა რამე. მაგრამ დემიანი თანატოლივით მელაპარაკებოდა. ხმამაღლა ამის თქმა ვერ გავბედე და ვუთხარი, მომეწონა-მეთქი. დემიანი მიხვდა და მხარზე ხელი დამკრა: „რა საჭიროა, ჩემო კარგო, ჩემი გაცურება. ისე კი უნდა გითხრა, მართლაც საოცარია, ალბათ ყველაზე საინტერესოც, რასაც საერთოდ სკოლაში გვასწავლიან. მაგრამ მასწავლებელს ბევრი არა უთქვამს რა ამის თაობაზე, უბრალოდ, გაკვირით თქვა ორიოდ სიტყვა ღმერთზე და ცოდვებზე. მაგრამ, ჩემი აზრით, — აქ მან შეწყვიტა საუბარი და მკითხა, — გაინტერესებს? ჰოდა, — განაგრძო, — ვფიქრობ, ამ ამბის ახსნა სხვაგვარადაც შეიძლება. რა თქმა უნდა, საგნები, რომელთაც ჩვენ ვსწავლობთ, თავისთავად ყველა საინტერესოა და აუცილებელი, მაგრამ ყოველ მათგანს სხვადასხვა კუთხით შეიძლება მივუდგეთ. არასოდეს დაფიქრებულხარ ამაზე? დაუკვირდი, ერთი ძმა კლავს მეორეს. კი, შეიძლება ეს მართლაც მოხდეს. მკვლელს შიში იპყრობს და ყველაფრის ინტერესს ჰკარგავს. ესეც შესაძლებელია, მაგრამ ის, რომ მას, თავისი სულმოკლეობის გამო, განსაკუთრებულ ნიშანს უბოძებენ, რაც მას გამორჩეულს ხდის და ყველას შიშის ზარს სცემს, ცოტა არ იყოს, უცნაურია, არა?

— რა თქმა უნდა, — ვთქვი უკვე დაინტერესებულმა, რადგან ამ ამბავმა მართლაც ჩამითრია, — მაგრამ მამ სხვაგვარად როგორ ავხსნათ.

კვლავ დამარტყა მხარზე ხელი.

— სრულიად უბრალოდ: რაც მოხდა და საიდანაც ეს ამბავი სათავესღებულობს, ესაა ნიშანი, რომელსაც კაენი შუბლზე ატარებს და სხვებში შიშს აღძრავს. ვერავინ ბედავს შეეწინააღმდეგოს, შეეპასუხოს მას, რადგან თავად იგი და მისი შვილები ასე შთააგონებდნენ ხალხს. იქნებ, ან უფრო სწორად, არც ყოფილა აქ არავითარი ნიშანი შუბლზე. ეს იყო უფრო მეტად მოჩვენებითობა, შემადრწუნებლობა, ცოტა მეტი შთამაგონებლობა და შემართება მზერაში, რასაც ხალხი შეეჩვია. ამ ადამიანს ჰქონდა ძალაუფლება და ხალხიც ძრწოდა მის წინაშე. შეიძლება მართლაც ჰქონდა ნიშანი, მაგრამ ახსნას ისეთს უძებნიდნენ, როგორც ხელს აძლევდათ, როგორც სურდათ და რაც თავიანთთვის გამართლებულად მიაჩნდათ. შიში ჰქონდათ კაენის შვილებისადმიც, რადგან მათაც ამ ნიშნის ქვეშ დაბადებულად მიიჩნევდნენ. არავინ ცდილობდა ზუსტად აეხსნა, რას გამოხატავდა ეს ნიშანი. მხოლოდ ერთს ამტკიცებდნენ, ამ ნიშნის ქვეშ დაბადებულები ბოროტნი და საშიშნი არიანო. კაენი და მისი შვილები კი ამართლებდნენ ამ თვისებებს. ადამიანი, რომელშიც არის ძალა და განსაკუთრებული ხასიათი, სხვებში ყოველთვის იწვევს შიშს და როგორც კი ხალხში ვინმე ასეთი გამოჩნდება, მაშინვე ზედმეტ სახელს მიაკერებენ, ცდილობენ, ყველაფერი მას გადააბრალონ და ამით ყველასათვის საერთო შიში ცოტათი მიანიც შეამსუბუქონ.

— ამით რისი თქმა გინდა, მაშინ კაენი აღარ გაბოროტდებოდა და მთელი ეს ამბავი ბიბლიაშიც მართალი არ იქნებოდა?

— ჰოც და არაც. ასეთი ძველი ამბები ყოველთვის მართალია. მაგრამ ხშირად ისე არაა ახსნილი და განმარტებული, როგორც საჭიროა. ჩემი აზრით, კაენი სხვებისაგან გამოირჩეოდა და, რადგანაც მისი ეშინოდათ, ამიტომაც მიაწერეს მთელი ეს ამბავი, რაც უფრო ხალხის მონაჭორი იყო. სრული ჭეშმარიტებაა ის, რომ კაენი და მისი შვილები ნიშანდებულნი იყვნენ, დანარჩენი ყველაფერი კი ხალხის მიერაა შეთხზული.

გაოგნებული დავრჩი.

— შენ ფიქრობ, რომ მკვლელობის ამბავიც არაა მართალი?

„არა, სწორედ ეგაა მართალი, ძლიერმა დაამარცხა სუსტი. თუმცა ის მისი ძმა იყო, აქ შეიძლება ადამიანი დაეჭვდეს. მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ყველანი ხომ ერთიმეორის ძმები ვართ. ძლიერმა დაამარცხა სუსტი, იქნებ ეს საგმირო საქმედაც ითვლება. ყოველ შემთხვევაში, ყველა დანარჩენი სუსტი აღმოჩნდა, იმიტომ რომ შიშით იყვნენ შეპყრობილნი, რომ გეკითხათ რომელიმე მათგანისთვის, რატომ თქვენც ასე არ იქცევით, რატომ არ კლავთ მას, გიპასუხებდნენ, უფლება არ გვაქვსო, ღვთის მიერ ბოძებული ნიშანი ადევთო, იმას კი არ აღიარებდნენ, შშიშრები ვართო. ასე შეთხზეს ეს ამბავი. ახლა კი გამოგემზიდობები, ადიუუ!

ძველი უზნისაკენ გადაუხვია. მე კი დამტოვა მარტო და გაოგნებული. ასე არასოდეს ვყოფილვარ. ჯერ თვალს არ იყო მიფარებული, რომ უკვე ეჭვი გამიჩნდა და ყოველი მისი სიტყვა დაუჯერებლად მომეჩვენა. კაენი კეთილშობილი ადამიანი, აბელი შიშარა?! კაენის ნიშნის განსაკუთრებულობა?! ეს ყველაფერი ხომ აბსურდია. ეს ხომ უნამუსობა და ღვთის გმობაა. მაშ სად იყო ღმერთი, არ მიიღო მან აბელის მსხვერპლი? არ უყვარდა მას აბელი? — არა, ეს ყველაფერი სისულელეა, ჩავთვალე, რომ დემიანმა აბუჩად ამიგდო და გამაცურა. ისე კი ჭკვიანია ეს წყეული. არადა, რა დამაჯერებელი ლაპარაკი აქვს. თუმცა მაინც ვერ დამაჯერებს.

რაც კაენის ამბავზე ვიფიქრე, ამდენი ჯერ არც ერთ თემაზე არ მიფიქრია. სასწაული მოხდა, კრომერიც კი არ გამხსენებია მთელი ამ ხნის განმავლობაში. სადამოს, კიდეც ერთხელ გადავიკითხე ბიბლიაში ეს ადგილი. როგორც ეწერა, გარკვევით იყო ყველაფერი ნათქვამი და სისულელე იყო მის მიღმა რამე განსაკუთრებული მნიშვნელობის ძებნა. მაშინ გამოდის, ყველა მკვლელობა ღმერთის მიერ გამართლებულად უნდა ჩაგვეთვალა. ეს ხომ აბსურდია. უფრო მეტად ის მაოცებდა, თვითონ დემიანს როგორ შეემლო ყოველივე ამაზე ასე იოლად და თავდაჯერებულად ლაპარაკი. საოცრად ამაფორიაქა ამ ამბავმა. მეც ხომ ვცხოვრობდი ნათელ და სუფთა სამყაროში, მეც ხომ ვითვლებოდი აბელის მსგავსად, და ახლა, როცა ბნელეთის ტალღებმა ჩამითრია, არ შემემლო ასე მეფიქრა. რის თქმა უნდოდა ნეტა ამით? უცბად სუნთქვა შემეკრა, ისევ მომაგონდა ის საბედისწერო სადამო, ასეთ სატანჯველში რომ ჩამავდო და ბავშვობას გამომამზვიდობა. და აქ ასეთმა აზრმა გამიელვა: დიახ, მე თავად ვარ კაენის მსგავსი, მის ნიშანს ვატარებ და ეს არაა სირცხვილი, ეს გამორჩეულობაა. მე ჩემი მზაკვრობითა და უბედურებით მამაზე მაღლა ვდგავარ, ვიდრე ის თავისი კეთილშობილებითა და ღვთისმოსაობით.

მართალია, იმ წუთებში დაკარგული მქონდა საღი აზროვნება, მაგრამ მაშინდელმა განსაცდელმა შემოიტანა ჩემში უცნაური მოუსვენრობა, გრძნობათა აალება და ტკივილები, რაც მე მაინც სიამაყით მავსებდა.

მახსენდება, რა უცნაურად ლაპარაკობდა დემიანი ძლიერებზე და მშობრებზე, როგორ უბრწყინავდა თვალები, როცა კაენის ნიშანზე ლაპარაკობდა. გაურკვეველმა აზრმა გამიელვა თავში, იქნებ თვითონ დემიანია კაენის მსგავსი? რატომ იცავს ასე თავგამოდებით, რატომ იგრძნობა მის მზერაში ასეთი ძალა, რატომ დასცინის ასე სხვებს, თუნდაც მშობრებს, რომლებიც ბოლოს და ბოლოს კეთილშობილნი და ღვთისმოსავნი არიან?

ამ ფიქრს საზღვარი არ უჩანდა. ეს უფრო უძირო ჭაში ჩავარდნილ ქვას ჰგავდა და ეს ჭა ჩემი უმწეო სული იყო. ვაი ხანს ვცდილობდი შემეცნო ამ ამბის ჭეშმარიტება, გამეგო კაენის მკვლელობის და ნიშნის ძირითადი არსი. უამრავი ეჭვი და კითხვები დამებადა ამასთან დაკავშირებით.

ვატყობდი, სხვა მოსწავლეებიც დაინტერესებულნი იყვნენ დემიანით. კაენის ამბავი არავისთვის მომიყოლია, ვამჩნევდი, სხვებიც ჩემსავით იყვნენ დემიანით დაინტერესებულნი. უამრავი მითქმა-მოთქმა დადიოდა დემიანის ირგვლივ. ყველა ეს ჭორი რომ მცოდნოდა, იქნებ რომელიმე მათგანს ჩემთვის რაიმეთი ახილა თვალი, უფრო ჩაწვდომოდი დემიანის პიროვნებას. დედამისი შეძლებული ქალი იყო, ამბობდნენ, დედა-შვილი ეკლესიაში არ დადის, ებრაელები არიანო. მის სიძლიერეზეც ლეგენდები შეეთხზათ. კლასში ყველას ეშინოდა და მოკრძალებით ეპყრობოდნენ დემიანს. ერთხელ ვიღაც მის ჩხუბს შესწრებია და გაოგნებული დარჩენილა. ერთი ბიჭისთვის დემიანს ცალი ხელით ისე ღონივრად მოუქაჩია ქეროში, იმ საცოდავს ძლივს გაუსწრია იქიდან და მთელი დღის განმავლობაში ვეღარ განძრეულა. ბევრი რამ შეიძლება მართლაც ხდებოდა, მაგრამ ბევრსაც მიაწერდნენ მას. მაგრამ როგორც არ უნდა ყოფილიყო, მაინც მაღელვებდა და მაფიქრებდა ეს ყველაფერი. ზოგი იმასაც ამტკიცებდა, რომ გოგონებთან ურთიერთობაშიც კარგად იყო გათქვეფილი.

ამასობაში ჩემი და ფრანც კრომერის საქმე თავისი იძულებითი გზით მიდიოდა. დღე არ მქონდა მოსვენება, აჩრდილივით თან მდევდა. ცხადში რასაც არ მიკეთებდა, სიზმარში და ჩემს წარმოსახვაში ახერხებდა. აქ კი მთლიანად ვემონებოდი მას. საერთოდ, დიდი წარმოსახვის უნარი მქონდა და უფრო ჩემს წარმოსახვებში ვცხოვრობდი, ვიდრე სინამდვილეში. ამ აჩრდილმა წამართვა სიცოცხლე და ძალა. ხშირად მეჩვენებოდა, თითქოს მაწამებდა, ზედ ფეხით მაღებოდა, მაფურთხებდა. ყველაზე საშინელება ის იყო, რომ ერთხელ მესიზმრა, საკუთარ მამაზე ამაღებინა ხელი. ხეივანში ვიდექით ხეს ამოფარებული. კრომერმა დანა გალესა და ხელში მომაჩეჩა. ვიღაც კაცი მოდიოდა, კრომერი ხელს მკრავდა, მაიძულებდა თავს დავცემოდი და მომეკლა. როცა მოგვიახლოვდა, საკუთარი მამა შევიცანი. შეშლილივით გამომეღვიძა. ფიქრებით კაენისა და ახელის ამბავსაც ვწვდებოდი. რაც არ უნდა გასაკვირი იყოს, სიზმარში დემიანიც ვნახე. ის ფეხით შემდგა და თუ კრომერისაგან ამას ტანჯვა-წამებით ვიტანდი, დემიანისაგან მსიამოვნებდა. შიშის

შეგრძნებაც სადღაც გამქრალიყო, ეს უფრო ნეტარებას დამსგავსებოდა. ორჯერ ვნახე ასეთი სიზმარი.

რა იყო სიზმარში და რა ცხადში, უკვე კარგა ხანია ვეღარ ვარჩევდი. კრომერთან ურთიერთობა კვლავ იმაბებოდა, ბოლო აღარ უჩანდა. ვალი კი გავისტუმრე, მაგრამ იცოდა, საიდანაც მომქონდა ფული, იცოდა, ვიპარავდი და ყოველდღე მემუქრებოდა, რომ მამას მოუყვებოდა ყველაფერს. მეც მეშინოდა და ეს შიში დღითი დღე მიღრმავდებოდა. არაფრის იმედი აღარ მქონდა. მეგონა, ასე უნდა გაგრძელებულიყო ბოლომდე. საშველს ვეღარსად ვხედავდი.

ჩემი ასეთი მდგომარეობით, ალბათ არც ჩემი მშობლები იტანჯებოდნენ ნაკლებ. უცხო სული ჩამისახლდა არსებაში და ვეღარ ვეგუებოდი იმ შინაურობას. არადა, რა ხშირად მომსურვებია დაბრუნება მათთან, როგორც დაკარგულ სამოთხეში. სინამდვილეში რაც მჭირდა, ჩემს დებთან ურთიერთობაში უფრო გარკვევით ვხედავდი. ვგრძნობდი, როგორ მიფრთხობდნენ და გამირბოდნენ. ხვდებოდნენ, შიში და ბოროტება რომ მიპყრობდა. კი არ მეჩხუბებოდნენ, ვებრალებოდი. ვიცოდი, უფრო მეტს ლოცულობდნენ ჩემთვის, ვიდრე ოდესმე, მაგრამ უსარგებლოდ. ჭეშმარიტი აღსარების სურვილი მწვაავდა, მაგრამ არ შემიძლო მეთქვა, ამეხსნა ეს ყველაფერი არც დედისათვის, არც მამისთვის. მართალია, გულთბილად მომისმენდნენ, შემიწოდებდნენ, მაგრამ ბოლომდე მაინც ვერ ჩამწვდებოდნენ. ერთ მცდარ ნაბიჯად ჩამითვლიდნენ, როცა ეს ბედისწერა იყო.

იქნებ ბევრმა არც დამიჯეროთ, რომ თერთმეტი წლის ბავშვს ასეთი განცდები მქონდა. მაგრამ ამ ამბავს უბრალოდ არ ვყვები, ვუყვები იმათ, ვინც ჭეშმარიტად სცნობს ადამიანებს, მათ, ვინც შეძლო თავისი გრძნობების ნაწილის ფიქრებად გადაქცევა, ვინც ბავშვებშიც ამჩნევს ამ ფიქრებს, მაგრამ ჰგონია, რომ ეს არაა განსაცდელი. უნდა გამოგიტყდეთ, ჩემს ცხოვრებაში არ მქონია ამაზე დიდი განსაცდელი და ტანჯვა.

ერთხელ წვიმაში ციხესიმაგრის წინა მოედანზე ვიდექი და ველოდი ჩემს მტანჯველს. წაბლის ხიდან ჩამოცვენილ ფოთლებს ფეხით ვტკეპნიდი. ფული ვერ ვიშოვე, მაგრამ ორი ნაჭერი ნამცხვარი მქონდა კრომერისათვის მოტანილი. დიდი ხანია შეჩვეული ვიყავი საათობით ვმდგარიყავი ასე კუთხეში და მელოდა მისთვის, უნდა ამეტანა, როგორც რაღაც გარდაუვალი. აი, კრომერიც გამოჩნდა, რამდენჯერმე წამომარტყა, ნამცხვარი გამომართვა და თავისი სიგარეტი შემომთავაზა. არ გამოვართვი. რატომღაც დღეს უფრო თავაზიანი ჩანდა. დიდხანს არ გაჩერებულა. წასვლისას კი მითხრა: ჰო არ დამავიწყდეს, შემდეგში შენი უფროსი დაც შეგიძლია წამოიყვანო. რა ჰქვია?

— ვერ მივხდი, რას მეუბნებოდა. პასუხიც არ გამიცია. გაოგნებული ვიდექი და მივჩერებოდი.

— ვერ გავიგე — შენ დას წამოიყვან?

— კი მაგრამ, როგორ. ჯერ ერთი, ამის უფლება არა მაქვს, მეორეც, არ წამომყვება.

მამინდა გამიელვა თავში, რომ კიდევ რაღაც ხრიკს მიძხადებდა. რაღაც ახალს იგონებდა ჩემს სატანჯველად. ხშირად აკეთებდა ასე: შეუძლებელს მთხოვდა,

მაშინებდა, მამცირებდა და მერე მაიძულებდა მეხვეწნა, რომ ფულით ან სხვა რამეთი გამომესყიდა.

ამჯერად სხვაგვარად მოხდა. ჩემს უარზე კრომერი არ გაბრაზებულა.

— ჰო, — თქვა მან აგდებულად, — უნდა მოიფიქრო რამე და როგორმე გამაცნო შენი და. ერთად სადმე წახვალთ სასეირნოდ და მეც იქ მოვალ. ხვალ დაგისტვენ, კიდევ ერთხელ მოვილაპარაკოთ ამაზე.

როცა წავიდა, მერედა ჩავწვიდი მისი თხოვნის არსს. ჯერ კი ბავშვი ვიყავი, მაგრამ ბუნდოვნად, ჭორად მქონდა გაგონილი გოგონებსა და ბიჭებს შორის ურთიერთობების შესახებ. უცბად გამინათდა გონება. რა საშინელებაა?! რა თქმა უნდა, ამ თხოვნას არასოდეს შევუსრულებდი კრომერს, მაგრამ რა მოყვებოდა ამას, როგორ იძიებდა ჩემზე შურს, ამაზე ფიქრიც არ მინდოდა. ვგრძნობდი, ახალი სატანჯველი, ახალი მონობა იწყებოდა. ჯიბეში ხელეზჩაწყობილი უღონოდ მივლასლასებდი დაცარიელებულ მოედანზე. უცბად ნაცნობი ხმა შემომესმა. შემეშინდა, გავიქეცი, მინდოდა როგორმე დავსხლტომოდი ხელიდან ამ სულის შემძვრელ ხმას. ვიღაც მომდევდა, უკნიდან ხელი წამავლო. მოვიხედე, დემიანი შემერჩა.

— ეს შენა ხარ? — წამოვიძახე ისე, თითქოს არ მჯეროდა რომ ის იყო, — როგორ შემაშინე.

თავი გავეცი.

— ვწუხვარ, — თქვა მან საამო, მტკიცე ხმით, — მაგრამ მერწმუნე, არ ვარგა, როცა ვინმესი გეშინია.

— ვიცი, რა ვქნა, ასეა და.

— დაუფიქრიდი: როცა ვიღაცის, რომელმაც არაფერი დაგიშავა, უსაფუძვლოდ გეშინია და კანკალებ, ამით ვიღაცას დააეჭვებ და აფიქრებინებ, რომ მშობარა ხარ. შიშით კი მხოლოდ ლაჩრებს ეშინიათ, არადა, ლაჩარი არ ჩანხარ. ასე არაა? თუმცა არც გმირი ხარ, რაღაცის თუ ვიღაცის წინაშე ძრწიხარ. ჰოდა, შიში არაა კარგი. როგორ შეიძლება გეშინოდეს ადამიანების? ჩემი ხომ არ გეშინია? თუ

— არა, სულაც არა.

— მაინც ასე მგონია, არის ვიღაც, ვისიც გეშინია.

— არ ვიცი, თავი დამანებე, რა გინდა ჩემგან.

ნაბიჯს ავუჩქარე, ისიც ამედევენა, ვგრძნობდი, როგორ მიყურებდა.

— მინდა იცოდე, რომ შენზე კარგი აზრის ვარ, — წამოიწყო მან, — ყოველ შემთხვევაში, არ მინდა ჩემი გეშინოდეს. გინდა ერთი ექსპერიმენტი ჩავატაროთ? გამხიარულდები და თანაც რაღაცას მიხვდები. მომისმინე. ზოგჯერ ასეთ ხრიკს მივმართავ, ამას აზრების წავითხვას უწოდებენ. ეს არაა ჯადოქრობა, მაგრამ თუ არ იციან, როგორ კეთდება, ცოტა არ იყოს, უცნაურად ეჩვენებათ. ამით შეიძლება ადამიანის გაოგნება. ერთი რამ უკვე ვიცი, რადგან ჩემმა ხმამ ასე შეგაშინა, ე.ი. ვიღაცის ან რაღაცის უნდა გეშინოდეს. რა ხდება? საიდან მოდის ეს შიში? შიშზე ცუდი არაფერია ამქვეყნად. ეშინიათ მაშინ, როცა ვინმეს ზეგავლენის ქვეშ არიან.

მაგალითად: თუ ერთმა გააკეთა ცუდი რამე, იმ მეორემ იცის ეს და ამით თავს უფლებას აძლევს ძალაუფლება იქონიოს მასზე. მიხვდი, რასაც ვამბობ?

უმწეოდ ვუყურებდი მის სერიოზულ, ჭკვიან, კეთილშობილურ სახეს, რომელშიც უფრო მეტი სიმკაცრე იგრძნობოდა, ვიდრე სითბო და თანაგრძნობა. დემიანის სიტყვებში მართლაც იყო სიმართლე, იმის მსგავსი, რაც გადამხდა. რაღაც მემართებოდა, რა, თავადაც არ ვიცოდი. ის ჩემ წინაშე ჯადოქარივით იდგა.

— გაიგე? — მკითხა კიდევ ერთხელ. თავი დავუქნიე, მაგრამ ვერაფერი ვთქვი.

— აზრების წაკითხვა, ცოტა არ იყოს, სასაცილო კი ჩანს, მაგრამ მაინც ბუნებრივია. შემიძლია ისიც გითხრა, რა გაიფიქრე მაშინ, ახელისა და კენის ამბავზე რომ გითხარი. მაგრამ ახლა არ გვინდა ამაზე ლაპარაკი. ისიც ვიცი, ერთხელ დაგესიზმრე კიდევ. ამასაც დავანებოთ თავი. შენ გონიერი ბიჭი ხარ. ბევრი არაა ასეთი. მიყვარს შენისთანა საზრიან ბიჭებთან ლაპარაკი, ნდობით ვიმსჯელები ასეთებისადმი. თუ არის მაინც ჩემს ნათქვამში ცოტა სიმართლე?

— კი, მაგრამ, ვერ გავიგე.

— მოდი, ისევ ექსპერიმენტს დავუბრუნდეთ. ე. ი. აღმოვაჩინეთ, რომ ვიღაც ბიჭს ვიღაცის ეშინია, რადგან აქვს ისეთი საიდუმლო, რითაც ის ვიღაცა ჩაჭერილი ჰყავს და მოსვენებას არ აძლევს. ასეა?

როგორც სიზმარში, ახლაც ისე მივენდე დემიანის ხმას, მის ძალას. მხოლოდ თავის დაქნევალა მოვახერხე თანხმობის ნიშნად. ისე მელაპარაკებოდა, თითქოს ჩემგან ამოდიოდა ეს ხმა, რომელმაც ყველაფერი იცოდა და იცოდა უკეთესად, ვიდრე მე.

მხარზე მაგრად დამკრა ხელი.

— ეს კი მომწონს. ახლა კი ერთი შეკითხვა მაქვს. რა ჰქვია იმ ბიჭს, წელან რომ ჩაიარა?

უბნად შევხტი. ჩემს საიდუმლოს მტკივნეულად შეეხო. არ მინდოდა მეთქვა.

— რომელი ბიჭი? მე არავინ დამინახავს.

გაეცინა.

— მითხარი, რა ჰქვია?

— ფრანც კრომერზე მეუბნები? — ამოვიღულულულე ძლივს.

კმაყოფილმა დამიქნია თავი.

— ყოჩაღ! მაგარი ბიჭი ხარ, ჩვენ მეგობრები ვიქნებით. მინდა გითხრა, ეს კრომერია თუ ვიღაც, არამხადა ვინმე ჩანს. სახეზე ვკითხულობ, საზიზღარი პიროვნებაა. შენ ასე არ ფიქრობ?

— კი, — ამოვისუნთქე თავისუფლად, — ნამდვილი სატანაა, მაგრამ ძალიან გთხოვ ნურაფერს ეტყვი, ღვთის გულისათვის.

— დამშვიდდი, ის უკვე წავიდა და არც მიცნობს. ისე სიამოვნებით გავეცნობოდი. სახალხო სკოლაში დადის, ხომ?

— კი.

— რომელ კლასშია?

— მეხუთეში, მაგრამ არაფერი უთხრა, გემუდარები.

- დაწყნარდი, ის ვედარაფერს გაგიბედავს. მეტს არაფერს მეტყვი მასზე?
- არ შემიძლია, არა, თავი დამანებე.

ცოტა ხანს დადუმდა.

— სამწუხაროა... შეგვეძლო კიდევ გაგვეგრძელებინა ჩვენი ექსპერიმენტი, მაგრამ არ მინდა გაწვალო. ერთი რამ მინდა დაიმახსოვრო, შიში არაა გამართლებული, შიში გვანადგურებს და უნდა ვეცადოთ აღმოვფხვრათ, მოვსპოთ. შენ უნდა განთავისუფლდე ამ შიშისაგან, თუ გინდა რომ ადამიანი გახდე, გამიგე?

— ალბათ მართალს ამბობ, მაგრამ ეს არ გამოვა, შენ ხომ არ იცი...

— ხომ ხედავ, ზოგიერთი რამ ვიცი, უფრო ბევრი, ვიდრე შენ გგონია. ფული გმართებს მისი?

— მთავარი ეს არაა, არ შემიძლია, ვერ გეტყვი.

— სიამოვნებით მოგცემდი ფულს, გაუსტუმრე ვალი, გიშველის ეს?

— არა, არა, ეს არაა მთავარი, გთხოვ, არავის უთხრა არც ერთი სიტყვა, არ დამღუპო.

— მენდე ზინკლერ, თუ გინდა შენი საიდუმლო სხვა დროს გამიძილე.

— არა, არასოდეს. — ვიყვირე გამწარებულმა.

— როგორც გინდოდეს, უბრალოდ ვიფიქრე, იქნებ მოგვიანებით თავად გაგიჩნდეს სურვილი, უფრო მეტი მომიყვე ამის შესახებ. ისე, შენი ნებაა. გგონია კრომერივით მოგექცევი?

— არა, მაგრამ მთლად ყველაფერი ხომ არ იცი.

— მთლიანად არა. მე მხოლოდ ჩემი ვარაუდები გამაჩნია. შენ ხომ გჯერა ჩემი, რომ კრომერივით არ მოგექცევი?

რამდენიმე ხანს ჩუმად ვიდექით. თითქოს უფრო მშვიდად ვგრძნობდი თავს. ერთი რამ გამოცანად რჩებოდა ჩემთვის, საიდან იცოდა დემიანმა ამდენი რამ ჩემზე.

— ახლა წავედით სახლში. — თქვა მან და საწვიმარში მჭიდროდ გაეხვია, — რადგან ჩვენ ასე შორს შევტოპეთ, ერთი რამ მინდა გთხოვო, თავი დაანებე იმ ბიჭს. თუ სხვაგვარად არ გამოვა, ძვირად დაუჯდება. იცოდე. მესიამოვნება, ძალიან კარგს იზამ, თუ შენ ასე მოიქცევი. მეც დაგეხმარები ამაში.

თავიდან შიშმა მომიცვა. ისევ კენის ამბავი გამახსენდა. ამან შემამრწუნა და ავტორდი. რამდენი ამოუცნობი, შემზარავი რამ ხდებოდა ჩემ ირგვლივ.

— კარგი, — გაიცინა მაქსმა, ახლა წადი შინ. გვეყოფა ამაზე ლაპარაკი. იქნებ, ამ შემთხვევაში მოკვლა ყველაზე ადვილი და საუკეთესო საშუალება იყოს, რადგან ცუდ კაცს ჰყავხარ გამოჭერილი.

სახლში დავბრუნდი. მომეჩვენა, თითქოს ერთი წელი ვიყავი გზაში. ყველაფერი შეიცვალა. კრომერის წინააღმდეგ იმედი გაჩნდა. მე მარტო აღარ ვიყავი ჩემს საიდუმლოსთან. მხოლოდ ახლა შევიგრძენი, რა შეშინებულმა გავატარე მთელი თვე. არაერთხელ მიფიქრია და ახლაც გამიელვა თავში ასეთმა ფიქრმა, რომ ალბათ ჩემი მშობლების ლოცვამ მიშველა და შემიმსუბუქა სასჯელი, მთლად თუ არა, ცოტათი მაინც. ვიღაც უცხოს წინაშე აღსარებამ კი შვება მომიტანა, განსაცდელისაგან მისხნა.

უნდა გამოგიტყდეთ, შიში კარგა ხანს ვერ დავძლიე, კიდევ ველოდი კრომერთან კამათს. როგორ გავოცდი, როცა ამ ყველაფერმა ასე მშვიდად და წყნარად აჩაიარა.

შეწყდა კრომერის სტვენა ფანჯრების წინ. გავიდა ორი დღე, ერთი კვირა, არ მჯეროდა. სულიერად დაძაბული ვიყავი, მაინც მეგონა, უცბად, მოულოდნელად ისევ გამოჩნდებოდა, მაგრამ აღარ გამოჩენილა. და ამ უჩვეულო თავისუფლებას ცოტა არ იყოს უნდობლად ვუყურებდი. ერთხელ პატარა ქუჩით ჩამოვდიოდი, შორს კრომერს მოვკარი თვალი, პირდაპირ ჩემკენ მოდიოდა, მაგრამ დამინახა თუ არა, შეკრთა, სახე დაემანჭა, შეტრიალდა და იქაურობას გაეცალა.

გაუგონარი რამ მოხდა, ჩემი დაუძინებელი მტერი ჩემგანვე გარბოდა. სატანას ჩემი ეშინოდა. საოცარმა სიხარულმა და მოულოდნელობის გრძნობამ შემიპყრო. იმ დღეებში ერთხელ კიდევ შემხვდა დემიანი. სკოლის წინ მელიოდებოდა.

— სალამი ღვთისა, — ვთქვი მე.

— დილა მშვიდობისა, ზინკლერ, გამაგებინე ერთი, როგორ ხარ? დაგანება კრომერმა თავი?

— ეს შენ გააკეთე? კი მაგრამ, როგორ? რანაირად? გაცეხას ვარ, მთლიანად ჩამომშორდა.

— ძალიან კარგი, თუ ოდესმე კიდევ გამოჩნდება, ვფიქრობ ვერ გაბედავს, მაგრამ თუ გაბედა და მოვიდა, ჩემი სახელი უხსენე მაშინვე.

— როგორ მოახერხე? საქმე გაურჩიე? სცემე?

— არა, ასეთი რაღაცები არ მიყვარს. უბრალოდ დაველაპარაკე. აი, როგორც ახლა შენ გელაპარაკები, ისე. ავუხსენი, თუ თავს არ დაანებებ, ძვირად დაგიჯდება-მეთქი.

— ფულიც არ მიგიცია?

— არა, ჩემო კარგო, ეგ ხერხი ხომ შენც გქონდა ნაცადი. იმდენი შეკითხვები დავაყარე, გამექცა, ჩემგან თავი გაითავისუფლა და ისევ მარტო დავრჩი ჩემს მტანჯველ გრძნობებთან, შიშსა თუ განცვიფრებასთან, მადლიერებასა თუ მოკრძალებასთან და შინაგან წინააღმდეგობებთან, უცნაურად რომ არეულიყო ერთიმეორეში.

ვიფიქრე, მალე შევხვდებოდი დემიანს და უფრო მეტს მოვუთხოვობდი ამაზეც და კაენის ამბავსაც უკეთ გამოვკითხავდი, მაგრამ საქმე აქამდე აღარ მისულა.

მადლიერების მოთხოვნას ვერ ჩავთვლით ზნეობრივად გამართლებულად, მით უმეტეს ბავშვებში, ჩემი აზრით, ეს არაა მართებული. ამიტომაც არ განვიცდიდი მწარედ დემიანისადმი ჩემს უმადურობას. დღევანდელი გადასახედიდან რომ ვუფიქრდები, ვხვდები, როგორ წავხდებოდი, დემიანს რომ არ დავეხსენი კრომერის კლანჭებიდან. ეს გათავისუფლება ჩემი ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი წუთები იყო, რაც მაშინვე შევიგრძენი და აღვიქვი, თუმცა ჩემი გამათავისუფლებელი სასწაულის მოხდენისთანავე მივატოვე.

მაგრამ გასაოცარი ჩემი უმადურობა კი არა, ჩემი ცნობისმოყვარეობა იყო, მოუსვენრობამ შემიპყრო, ვცდილობდი, როგორმე ჩავწვდომოდი დემიანის საიდუმლოებას, ასე რომ ამაფორიაქა. ვეღარ ვიკავებდი სურვილს, მინდოდა მეტი გამეგო კაენის ამბავზე, თვითონ მასზედ და აზრთა წაკითხვის ხელოვნებაზე.

შეიძლება არც დამიჯეროთ, მაგრამ თავს დემონური ბადიდან გამოსხნილად ვგრძნობდი. ჩემ წინაშე კვლავ ნათელ ფერებში გადაიშალა სამყარო. აღარაფერი იყო მასში შიშის მომგვრელი, სულის შემძვრელი, გულის შემხუთველი. დაიმსხვრა ჯადო, მე აღარ ვიყავი წამებული, განწირული, ისევ სკოლის მოწაფე ვიყავი, როგორც ყოველთვის. მთელი არსებით ვიბრუნებდი ისევ სიმშვიდეს, წონასწორობას. ვცდილობდი დამევიწყებინა, მთელი ძალის შეწევნით განმედეგნა ჩემგან, რაც მახინჯი და შიშის აღმძვრელი იყო. საოცრად მალე ამომივარდა მეხსიერებიდან მთელი ეს ამბავი, ჩემი დანაშაულისა და დაშინებისა, არავითარი კვალი და შთაბეჭდილება არ დაუტოვებია ამას ჩემზე.

დღეს უკვე ვხვდები, ყველაფერ ამასთან ერთად რატომ ვცდილობდი ჩემი მშველელისა და მხსნელის დავიწყებასაც. მინდოდა თავიდან ამომეგდო ის, რაც ამ ამბავს გამახსენებდა. რადგან კრომერის საზარელი მონობის შემდეგ კვლავ აღმოვაჩინე სამოთხე, ჩემი დაავადემოფებული სული კვლავ დაუბრუნდა მშობლიურ კერას, სადაც ყოველთვის ბედნიერად და უშფოთველად ვგრძნობდი თავს. კვლავ დავუბრუნდი ჩემს დებს, უმანკო ბავშვობას, ღვთის რჩეულ აბელს.

იმავე დღეს, დემიანთან მოკლე საუბრის შემდეგ, მთელი სიმძაფრით შევიგრძენი და დავრწმუნდი, მოპოვებული თავისუფლების უსაფრთხოებაში. აღარაფერი იყო საშიში. ამის მერე მოვიმოქმედე ის, რისი სურვილიც კარგა ხანს მწვავედა — აღსარება ვთქვი. დედასთან მივედი, რამდენ ხანს ვეწამე ბოროტი მტანჯველისაგან. რა თქმა უნდა, მთლად ვერ გამიგო, მაგრამ დაინახა რა ჩემი შეცვლილი მზერა, ჩემი შეცვლილი ხმა, მის თვალებში ამოვიკითხე, რომ გამოვჯანმრთელდი, ხელახლა დავიბადე.

და მე სულში, მთელი არსებით, ხელახლა დაბადება, უძღები შვილის დაბრუნება ვიდღესასწაულე. დედამ მამასთან წამიყვანა, ყველაფერი ხელახლა მომაცოლა, ათასი კითხვა, განცვიფრებული შეძახილები დამაყარეს. შეწუხებული მშობლები ოხრავდნენ. ყველაფერი გაირკვა, ყველაფერმა მშვიდად, ჰარმონიულად ჩაიარა, როგორც ეს ზღაპრებში ხდება.

მეუცხოებოდა ეს ჰარმონია. ვედარ ვიჯერებდი კვლავ მოპოვებულ ბედნიერებას და მშობელთა ნდობას. ისევ სანიმუშო ბიჭი გავხდი. უფრო მეტს ვთამაშობდი ჩემს დებთან, ვიდრე ოდესმე. ლოცვისას თავდავიწყებით, ისეთი გრძნობით ვმღეროდი, თითქოს ახლად მიმეღო სარწმუნოება და ამას ყველაფერს გულწრფელად, ყოველგვარი სიყალბის გარეშე ვაკეთებდი.

მაგრამ შინაგანად რაღაც მაინც მღრღნიდა, რაც

ალბათ დემიანის დავიწყებით იყო გამოწვეული. პირველად იმას გავენდე, შეიძლება გულის ამაჩუყებელი და ამაღლევებელი არ იყო ეს აღსარება, მაგრამ მაინც აღსარება ერქვა. და ჩემთვის შედეგიც გამოიღო. ამით კვლავ გავიმაგრე ფესვები ჩემს წინანდელ სამყაროში. დავბრუნდი და შემიწყალეს. არც დემიანი ესადაგებოდა ჩვენს სამყაროს. ისიც სხვანაირი იყო, უფრო სხვანაირი, ვიდრე კრომერი, მაგრამ მაინც მაცდური. მანაც დამაკავშირა მეორე ბოროტ, გაუგებარ სამყაროსთან, რომლისას

ვერასოდეს გავიგებდი. ახლა აღარ მინდოდა და არც შემემლო აბელი დამეგმო და კაენი განმედიდებინა, ახლა როცა თავად ისევ აბელი გავხდი.

გარეგნულად ეს ყველაფერი ასე ჟღერდა, შინაგანად კი სულ სხვაგვარად გამოიყურებოდა. მე გავთავისუფლდი კრომერისა და ეშმაკის ხელიდან, მაგრამ არა საკუთარი ძალითა და მცდელობით. შევეცადე ცხოვრების ბილიკებზე მეხეტივალა, მაგრამ საკმაოდ მოლიპული გამოდგა ჩემთვის და რომ არა მეგობრული ხელი, რა გადამარჩენდა. მე კი ისე გავიქეცი, გვერდზე არც გამიხედია. გავიქეცი და დედის კალთას, უსაფრთხოებას შევაფარე თავი, უზრუნველ ბავშვობას დავუბრუნდი... და უფრო ბავშვური, დამოკიდებული და პატარა გავხდი, ვიდრე ვიყავი. რომ არა ასე, მაშინ კრომერზე დამოკიდებულება ახლით უნდა შემეცვალა, რადგან მარტოს არ შემემლო სიარული. ამიტომ ჩემი ჭკუით მშობლებზე დამოკიდებულება ვარჩიე. ნათელ, ლამაზ სამყაროში ვარჩიე ყოფნა. ეს არ ყოფილა შიში. დღეს ვხვდები, რომ შეიძლება დემიანს უფრო მეტი მოეთხოვა ჩემგან წაქეზებითა და გაფრთხილებით, აბუჩად აგდებითა თუ ირონიით, ჩემში თავისთავადობა რომ გაეღვიძებინა. არაფერია ამქვეყნად ადამიანებისათვის იმაზე დიდი ტანჯვა, იაროს იმ გზაზე, რომელზეც თავის თავს აღმოაჩენს.

მაინც ვერ გავუძელი ცდუნებას და ერთი წლის შემდეგ სეირნობისას მამას ვკითხე:
— რატომაა რომ ზოგი ადამიანი კაენს უფრო აფასებს, ვიდრე აბელს?

საოცრად განცვივრდა. არ მოელოდა ჩემგან ასეთი უაზრობის თქმას. ამიხსნა, რომ დრომ მოიტანა ასე, სექტანტებს უკვე შესწავლილი ჰქონდათ ეს საკითხი და ზოგი თავს კაენის მიმდევრადც სთვლიდა. მაგრამ ეს სხვა არაფერია, თუ არა ცდა ეშმაკისა, დაგომსხვრიოს ქრისტიანული რწმენა. კაენს თუ გავამართლებთ და აბელს უსამართლობას დავწამებთ, გამოვა, რომ ღმერთი შეცდა, არც ბიბლიაა ჭეშმარიტი მოძღვრება და ეს ყველაფერი სიყალბეა. არ აწყენდათ კაენის მიმდევრებსაც ჭეშმარიტი მოძღვრება შესწავლათ და ექადაგათ, მაშინ კაცობრიობის ისტორიიდან დიდი ხნის განდევნილი იქნებოდა ასეთი მკრეხელობა. გაოგნებული მამა ვერაფრით ვერ მიმხვდარიყო, საიდან უნდა მცოდნოდა ასეთი რამ და სასტიკად გამაფრთხილა ამომეგდო თავიდან ამგვარი აზრები.

თავი მესამე — ავაზაკები

აღბათ უფრო მშვენიერი და სასიამოვნო იქნებოდა, მე რომ დამეწერა ჩემს ბავშვობაზე, ბავშვურ სიყვარულზე, თამაშზე, ჩემს უზრუნველ ცხოვრებაზე საყვარელ მშობლიურ გარემოში. მაგრამ მე მხოლოდ ჩემს ცხოვრებაში გადადგმული ნაბიჯები მაინტერესებს, რამაც საკუთარი თავი მაპოვნინა. შორეულ ბრწყინვალეობაში დავტოვე ყველაზე მშვენიერი, ბედნიერების კუნძული და სამოთხე, რომელთა მომაჯადოებელი ძალაც ჩემთვის ამოუცნობი არ დარჩენილა, მაგრამ ხელახლა მიბრუნება აღარ ვისურვე.

რაც აქამდე მოგიტხრეთ, იყო ძირითადად ის, რამაც ახალი შემოიტანა ჩემს სულში, ჩემს ცხოვრებაში. ეს ახალი ბიძგები ყოველთვის „სხვა სამყაროდან“ შემოდიოდა. თან მოჰქონდა შიში, ძალადობა, უსინდისობა და მოუსვენრობა. არადა, რა სიამოვნებით განვაგრძობდი მშვიდ ცხოვრებას!

გადიოდა წლები, მემატებოდა ასაკი და ჩემს არსებაში იღვიძებდა იმპულსები, რასაც ნორმალურ და ნათელ სამყაროში კიდევ უფრო უნდა ჩავეთრიე და ჩავეძირე. როგორც ყოველ ადამიანს, მეც მოულოდნელად დამატყდა თავს სქესობრივი მომწიფების ხანა, როგორც დამანგრეველი მტერი, ცდუნება თუ ცოდვა. ჩემი გაღვიძებული ცნობისმოყვარეობა, ჩემი სიზმრები შიშსაც მგვრიდა და სიხარულსაც, რადგან სქესობრიობის იდუმალი შეგრძნება საერთოდ არ ესადაგებოდა ჩემს ბავშვურ ფსიქიკას. და როგორც ყველამ, მეც ორმაგი თამაში დავიწყე: ვთამაშობდი ბავშვს, თუმცა მე უკვე აღარ ვიყავი ბავშვი. ვცხოვრობდი ჩემს მშობლიურ ბედნიერ და მშვიდ სამყაროში და გარეგნულად ვეწინააღმდეგებოდი ამ ახალ გამოუცნობ სამყაროს. მაგრამ სიზმრებსა თუ ოცნებებში მაინც იჩენდა თავს ჩემი მისწრაფებები და იდუმალი სურვილები, რაც საფრთხეს უქმნიდა და დამსხვრევით ემოქრებოდა ჩემს ბავშვურ სამყაროს.

სხვა მშობლებისა არ იყო, ვერც ჩემები მეხმარებოდნენ ჩემს არსებაში გაღვიძებული ცხოვრებისეული ინსტინქტების გაცნობიერებაში. ეს აკრძალულ თემად ითვლებოდა. სამაგიეროდ არავითარ ძალას არ იშურებდნენ კვლავ განმეგრძო ცხოვრება ჩემს ბავშვურ, უზრუნველ სამყაროში და უარმეყო სინამდვილე. არადა, ჩემი სამყარო სულ უფრო და უფრო არარეალური და ყალბი ხდებოდა. ვერ გეტყვით, შეუძლიათ კი მშობლებს საერთოდ ამ საკითხში დახმარება. ამიტომაც ვერ განვსჯი მათ. ყოველ შემთხვევაში, ამით იმის თქმა მინდა, რომ მე მარტოს უნდა მეპოვა საკუთარი თავი და ჩემი გზა, რაშიც მარცხი განვიცადე, როგორც ბევრმა მოწიფულმა.

მეტ-ნაკლებად ყველა ადამიანი განიცდის ამ სიძნელეებს და ცხოვრებაში შეიძლება უმთავრეს სიძნელედაც ჩაითვალოს. ეს ცხოვრებისეული შინაგანი მოთხოვნილება მძლავრად ეხეთქება გარემომცველ სამყაროს და წინსვლა უკვე მწარე ბრძოლის ფასად უჯდება ადამიანს. ბევრი კი ხელახლა იბადება. ეს არის ჩვენი ბედისწერა. ცხოვრებაში მხოლოდ ამ ერთხელ ვხედავთ, როგორ იმსხვრევა ბავშვობა, როცა ყველაფერი, რაც გიყვარს, მიგატოვებს, უცბად მარტონი აღმოჩნდებით და მომაკვდინებლად შევიგრძნობთ ცივ სამყაროს, უმეტესობა სამუდამოდ ვერ გამოდის ამ მდგომარეობიდან და მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე მტკივნეულადაა მიჯაჭვული დაუბრუნებელ წარსულთან და ოცნებასთან დაკარგულ სამოთხეზე. სწორედ ეს ანადგურებს ჩვენს ცხოვრებას.

ჩემს ამბავს დაუბრუნდები. იმ შეგრძნებების გადმოცემა, რაშიც ჩემი ბავშვობის დასასრულს ვხედავდი, არაა საინტერესო. ჩემთვის უფრო მნიშვნელოვანი იყო, ჩვენ გვერდით არსებული, წყვილიადაც მოცული ის მეორე, განსხვავებული სამყარო, რაც ერთ დროს კრომერის სახით ჩემშიც შემოიჭრა და დაიმარხა.

კრომერთან თავგადასავლის მერე უკვე რამდენიმე წელმა განვლო და ამ გადასახედიდან ერთ უმნიშვნელო ამბადლა მეჩვენებოდა, რომელიც როგორც მაჯლაჯუნა, ისე მომეხსნა და აღარაფერში გადაზრდილა. ფრანც კრომერი საერთოდ გაქრა ჩემი ცხოვრებიდან, ერთხელ შემხვდა და ძლივსლა ვიცანი. მაგრამ ამ ტრაგედიის მეორე მნიშვნელოვანი ფიგურა მაქვს დემიანი მთლიანად არ

ამოვარდნილა ჩემი მეხსიერებიდან. თითქოს სადღაც გონების მიღმა იდგა. ნელ-ნელა მოაბიჯებდა ჩემკენ, მიახლოვდებოდა, თან ძალა და ზეგავლენა მოჰქონდა კვლავ.

ვცდილობ გავიხსენო, რა ვიცოდი მაშინ დემიანზე. იმ ამბის მერე ერთი წელი საერთოდ არ მინახავს, გაუვრბოდი და არც ის იკლავდა თავს ჩემთან შეხვედრაზე. ერთხელ შემთხვევით ვნახე, უხმოდ დამიკრა თავი და მის ქცევაში რაღაც დაცინვის მსგავსი ამოვიკითხე. არ ვიცი, იქნებ მომეჩვენა კიდეც. რაც მასთან გადამხდა, ის იშვიათი ზეგავლენა, ჩემზე რომ იქონია, ორივესგან დავიწყებას მიეცა, არც მე და არც მას არასოდეს გაგვხსენებია ეს ამბავი.

მერე ასეთი რამ დამეწყო, თვალებით ვეძებდი მას და გაფიქრებაც კმაროდა, რომ ვვრწმუნობდი, ის უკვე ახლოს იყო სადღაც. ხშირად დამინახავს სკოლაში მიმავალი, მარტო ან უფროს კლასელებთან ერთად. გამოცვლილი ჩანდა. უფრო გაუცხოებული, მდუმარე, საკუთარ თავში ჩადირული. მის ნათელ შუბლს თითქოს ვარსკვლავები დასთამაშებდა. არავის უყვარდა იგი და არც არავინ იყო მის სიახლოვეს. ერთადერთ ადამიანთან ჰქონდა ახლო ურთიერთობა — დედასთან, თუმცა არც ამ ურთიერთობაში ტოვებდა იგი შვილის, ბავშვის შთაბეჭდილებას. უფრო ზრდასრულს ჰგავდა. მასწავლებლები მოკრძალებით ეპყრობოდნენ, ბევრს არ ითხოვდნენ მისგან. შესანიშნავი მოსწავლე იყო, მაგრამ არასოდეს უცდია ვინმესთვის მოეწონებინა თავი. გამიგონია, რომ ხანდახან მასწავლებლისთვის ირონიული შენიშვნებიც მიუცია. მისი ამგვარი საქციელი მაღიზიანებდა. ახლაც, თვალებს რომ ვხუჭავ, დემიანის სახეს ვხედავ. მახსენდება, ერთხელ იდგა ჩვენი სახლის წინ, ხელში უბის წიგნაკი ეჭირა და ჰიშკარზე ჩამოკიდებული ძველი გერბიდან ჩიტს იხატავდა. ფანჯარასთან, ფარდის უკან ვიდექი და ვაკვირდებოდი. განცვიფრებას ვერ ვიოკებდი. საოცრად შთაბეჭდავი, გონიერებითა და ნებისყოფით აღსავსე სახე ჰქონდა. ნათელი გადასდიოდა, ეს იყო სახე ადამიანის, შემოქმედისა და ხელოვანის. უსიცოცხლო, ჰკვიანი თვალები უცნაურად უბრწყინავდა.

ერთხელაც ვნახე ასეთი დემიანი. ბავშვები ქუჩაში წაქცეულ ცხენს დაეჭრებოდით. ცხენი ხროტინებდა, საცოდავად ებერებოდა ნესტოები, ცდილობდა ჰაერი შეესუნთქა. საიდანღაც სისხლი სდიოდა და იქაურობა წითლად იღებებოდა. გულისრევის შერგმნება გამიჩნდა, ცხენს თვალი მოვამორე და დემიანის სახეს წავაწყდი. ჩვენგან მოშორებით იდგა. მომხიბვლელი, წარბშეუხრელი და შეუპოვარი. გამოხედვაში ჰქონდა რაღაც ფანატიკური. დიდხანს რომ მეცქირა, ალბათ მივხვდებოდი, შეიძლება გაუცნობიერებლად, მაგრამ მაინც შევიგრძნობდი მის განსაკუთრებულობას. ეს არ იყო არც ბავშვის, არც მამაკაცის, არც მოზრდილის სახე, იყო კიდეც რაღაც ამოუცნობი. ეს იყო სახე ათასწლოვანი, გაურკვეველ სივრცესა და დროში განფენილი. ასე მხოლოდ ცხოველები, ხეები თუ ვარსკვლავები გამოიყურებოდნენ. მაშინ ვერაფერს ვხვდებოდი, ვერ ვგებულობდი. ახლა მოზრდილის თვალთახედვით შემიძლია ვთქვა, რომ რაღაც ამდაგვარი ჰქონდა დემიანს. მომწონდა იგი თუ, პირიქით, მაღიზიანებდა, არ ვიცი. მხოლოდ იმას ვამჩნევდი, რომ სხვანაირი, ჩვენგან გამორჩეული იყო. როგორი, ზუსტად ვერ

გეტყვი. მაგრამ ცხოველივით, მოჩვენებასავით თუ ქანდაკებასავით იდგა, იდგა წარმოუდგენლად უცხოდ, ვიდრე ჩვენ ყველა.

ჩემი მეხიერება მეტს არაფერს მეუბნება. ეს ყველაფერი შეიძლება გვიანი შთაბეჭდილებებიდანაც მოდიოდეს, რადგან მერე, ცოტა დიდ ასაკში დემიანს უფრო დავუახლოვდი.

დემიანი არ იცავდა ქრისტიანულ წეს-ჩვეულებებს, ეკლესიაში არ დადიოდა. უამრავი ჭორი დადიოდა მის გარშემო. ზოგი ამბობდა, ებრაელიაო, ურჯულოაო, ზოგი იმასაც ამტკიცებდა, დედა-შვილი სექტანტები არიანო. ასეთი ეჭვიც გაჩნდა, თითქოს დემიანს სხვაგვარი ურთიერთობა ჰქონდა დედამისთან. ეს მითქმა-მოთქმა შეიძლება იმანაც გამოიწვია, რომ დემიანი რელიგიურ აღზრდას არ იღებდა, არ ესწრებოდა კონფირმაციის გაკვეთილებს. შეიძლება ამას მის მომავალზე ცუდად ემოქმედა და ამიტომ დედამისმა, ორი წლის დაგვიანებით, გადაწყვიტა დემიანს მიეღო რელიგიური აღზრდა და ისე დაემთხვა, რომ ის ჩემს კლასში მოხვდა. ერთხანს მისგან შორს ვიჭერდი თავს. მისი პიროვნება ისე იყო გარემოცული ჭორებითა და იდუმალებით, რომ არ მინდოდა რამე ურთიერთობა მქონოდა მასთან. თან უფრო ვალდებულების გრძნობა მაწუხებდა, კრომერთან ჩხუბის შემდეგ რომ დამრჩა. კონფირმაციას სწორედ მაშინ გავდიოდით, როცა სქესობრივ მომწიფებას ვგრძნობდი და უამრავი საკითხი ჩემთვის გაურკვეველი, საიდუმლოებით მოცული იყო. მიუხედავად ძლიერი ნებისყოფისა, მაინც დათრგუნვილი იყო ჩემი ინტერესი ღვთისმოსავი კეთილი შეგონებებისადმი. მღვდლის საუბარი ჩემგან შორს, სადღაც მიღმა, სრულ არარეალობაში განისვენებდა. კი, იყო აქ მიმზიდველი, ყურადსაღები შეგონებანი, მაგრამ არ მაინტერესებდა, არც მალეღვებდა. ეს ყველაფერი გადაჭარბებული მეჩვენებოდა.

ამ გაკვეთილებისადმი სულ უფრო და უფრო გულგრილი ვხდებოდი, სამაგიეროდ იზრდებოდა ჩემი ინტერესი დემიანისადმი. მეჩვენებოდა, თითქოს რაღაც იდუმალი ძაფი გვაკავშირებდა ერთმანეთთან და ამ ძაფს შეძლებისდაგვარად ზუსტად უნდა გავყოლოდი. რამდენადაც მახსოვს, ჩვენი ურთიერთობა ასე დაიწყო: გაკვეთილზე ვისხედით, მოძღვარი აბელისა და კაენის ამბავს გვიკითხავდა. ძლივს ვუსმენდი, არაფერი გამეგებოდა, მთვლემდა. უცბად მოძღვრის მაღალი, შემართული ხმა მომხვდა ყურში, კაენის ნიშანზე ლაპარაკობდა. გაურკვეველმა მოუსვენრობამ მომიცვა. უნებურად წინა რიგებისაკენ გავიხედე. დემიანი მომჩერებოდა ნათელი, მრავლისმეტყველი თვალებით, დაცინვაც იგრძნობოდა მასში და სერიოზულობაც. ერთ წუთს მიყურა ასე. ამის მერე კი თითქოს თავისთავად მივენდე მოძღვრის სიტყვებს. უცბად ისეთი გრძნობა დამეუფლა, რომ მართლაც შეიძლებოდა ამ ამბის სხვაგვარად განხილვა და გაგება.

აქედან გაიბა ჩემსა და დემიანს შორის უხილავი კავშირი. კვლავ შემოაღწია ჩემში ამ გარდაუვალმა დამოკიდებულებამ და მე მისი მაგიური ზეგავლენის ქვეშ მოვექეცი. ვერ გამერკვია, დემიანმა შეძლო ამის გაკეთება, თუ უბრალოდ დაემთხვა. მაშინ ჯერ კიდევ მჯეროდა შემთხვევითობისა. რამდენიმე დღის შემდეგ დემიანმა რელიგიის გაკვეთილზე მოულოდნელად შეიცვალა ადგილი. ჩემ წინ დაჯდა. ახლაც კარგად

მახსოვს, როგორ მსიამოვნებდა ამდენ უბადრუკი სახეებით სავსე საკლასო ოთახში მისი კევის მზერა, მისი საამო სურნელის შესუნთქვა. გავიდა კიდეც რამდენიმე დღე, ამჯერად დემიანი ჩემ გვერდით დაჯდა და მთელი სასწავლო წელი გვერდი-გვერდ ვისხედით.

მთლიანად შეიცვალა ჩემთვის რელიგიის გაკვეთილები. თუ ადრე არ მიყვარდა, ახლა ვხარობდი. ერთი სული მქონდა როდის დაიწყებოდა. მოძღვარს ორივე გაფაციცებით ვუგდებდით ყურს. საკმარისი იყო დემიანის ერთი შემოხედვა, ან ერთი ფრაზა, რომ მაშინვე სხვაგვარი აზრი მიჩნდებოდა მოძღვრის მონაყოლზე, ზოგჯერ თუ არ გვაინტერესებდა, არც ვუსმენდით და რაღაცებს ვიგონებდით. არ მახსოვს დემიანს თავისი თანაკლასელებისთვის დაეცინა ან ექორავა და ელაზღანდარავა ვინმესთან. მასწავლებელსაც არასოდეს მიუცია მისთვის შენიშვნა. მან ამიხსნა, თვალებით როგორ ამომეცნო ადამიანი და ამით ვერთობოდით. ეს ძალიან უცნაური რამ იყო. მაგალითად, მეუბნებოდა, რომელი მოსწავლე აინტერესებდა და როგორ უნდა ამოეცნო იგი. ზოგს მართლაც ზედმიწევნით ზუსტად ახასიათებდა. ლექციის წინ მეტყოდა ხოლმე, ცერა თითით განიშნებ და ესა და ეს მოსწავლე ჩვენკენ გამოიხედავსო. მართლაც, გაკვეთილზე, მე რომ საერთოდ აღარ მახსოვდა, სწორედ მაშინ მანიშნებდა და მითითებული მოსწავლეც, თითქოს ვიღაცამ მოჰქაჩაო, ჩვენკენ იხედებოდა გაკვირვებული და თვალებით რაღაცას გვეკითხებოდა. ვთხოვე ასეთი რამ მასწავლებელზეც ეცადა, მაგრამ უარი მითხრა. ერთხელ გაკვეთილი არ მქონდა მომზადებული და ვშიშობდი, არ გამოვემახე მასწავლებელს. დემიანმა იცოდა ეს. როცა გაკვეთილი დაიწყო, მასწავლებელმა მაინცდამაინც ჩემზე შეაჩერა მზერა, ის იყო პირი უნდა გაეღო და ჩემი გვარი წარმოეთქვა, რომ უცბად დაბნეულობა შეეტყო, რაღაცამ ააფორიაქა და რომ არ იცოდა რა ექნა, უაზროდ საყელოზე წაივლო ხელი, შემდეგ დემიანისკენ გადადგა ნაბიჯი. ეს უკანასკნელი კი ისე შეუპოვრად უყურებდა თვალებში, თითქოს რაღაცის შეკითხვას აპირებოდა გაოგნებული მოძღვარი ჩვენს მერხს გაშორდა, უხერხულობის გასაფანტავად ჩაახველა და სხვა მოსწავლე გამოიძახა.

ამ ამბავმა საოცრად დამაინტერესა. მოგვიანებით მივხვდი, რომ ასეთ მეთოდს დემიანი ჩემ მიმართაც ხშირად იყენებდა. ერთხელაც, სკოლიდან შინ ვბრუნდებოდი, ზურგს უკან მზერა ვიგრძენი, მივიხედე. იქ მართლაც იდგა დემიანი და მიყურებდა.

შეგიძლია გააკეთო ისე, სხვამ ის გაიფიქროს, რაც შენ გინდა? — დავინტერესდი მე. დემიანი კარგ გუნებაზე ჩანდა. არა, — მომიგო მან მშვიდად და თავდაჯერებით, — ეს არ შეიძლება, უფრო სწორად, ადამიანს არა აქვს ამის უფლება, თუნდაც იგი მოძღვარი იყოს. ყველამ ის უნდა ვიფიქროთ, რაც გვსურს, მაგრამ თუ კარგად დავაკვირდებით ადამიანს, შეიძლება ზუსტად ჩაგწვდეთ მის ნაფიქრს და ნაგრძნობს, ისიც შეიძლება წინასწარ განვჭვრიტოთ, რას მოიმოქმედებს ამა თუ იმ წუთში. ეს ძალიან იოლია, ცოტა გავარჯიშება უნდა. მაგალითად, არის გარკვეული სახის ჯიშის ღამის პეპლები, რომლებშიც მდედრები იშვიათობაა. თუმცა ეს პეპლებიც, ჩვეულებრივ, მრავლდებიან. მამრი ანაყოფიერებს მდედრს. ეს უკანასკნელი კი დებს კვერცხს. მკვლევართა დაკვირვების შედეგად აღმოჩენილია, რომ თუ ვინმეს ამ ჯიშის

პეპელა ჰყავს სახლში, მას უამრავი მამრი ეტანება. ღამე საათობით მოფრინავენ მასთან მამრი პეპლები. თითქმის კილომეტრების მოშორებით გრძნობენ ეს მამრები ერთადერთი მდედრის ადგილისამყოფელს და იქ მიფრინავენ. ამის ახსნა ძნელია, რატომ ხდება ასე. ალბათ ყნოსვითი შეგრძნება, თუ რაღაც ამდაგვარია მათში მძლავრად განვითარებული. მონადირე ძაღლებივით სწრაფად პოულობენ ეს მამრები მდედრის კვალს და მიჰყვებიან მას. ხვდები? ბუნებაში ბევრი რამაა ასეთი ამოუცნობი. ჩემი აზრით კი, ამ პეპლებში მდედრიც იმდენივე რომ იყოს რამდენიც მამრია, ასეთი მგრძნობიარეები აღარ იქნებოდნენ. ცხოველი თუ ადამიანი მთელ თავის ნება-სურვილს და ძალას იქითკენ თუ წარმართავს, რაც ყველაზე ძალიან სურს, მოიპოვებს კიდევ. ესაა მთავარი. ამ შემთხვევაშიც, შენ რომ მეკითხები, ასეა. თუ მოისურვებ და კარგად დააკვირდები ადამიანს, უფრო მეტს შეიცნობ მასში, ვიდრე თავად მან იცის.

ენის წვერზე მომადგა სიტყვები „აზრთა წაკითხვა“, რაც დემიანმა ჩემთან გამოიყენა კრომერის ამბის გამოსაკითხავად. მაგრამ ჩვენ ორივეს უცნაური რამ გვჭირდა. არც ერთხელ, თუნდაც გადაკვრით, არ გაგვიხსენებია ეს ამბავი. რა გულწრფელად შემოიჭრა მაშინ დემიანი ჩემს ცხოვრებაში. ახლა კი ისე ვიქცეოდით, თითქოს არაფერი მომხდარიყოს. ორივე ვვარაუდობდით ალბათ, რომ მეორეს დავიწყებული ჰქონდა. ისეც კი მომხდარა, ქუჩაში კრომერი შეგვხვედრია, მაგრამ ვითომც არაფერი.

— ჰო მაგრამ, რას გულისხმობ ნება-სურვილში? — დამებადა ეჭვი, — შენ ამბობ ადამიანს არა აქვს უფლება თავისი ნება-სურვილი ვინმეს თავს მოახვიოს და აქვე ამტკიცებ, რომ საკმარისია ადამიანმა თავისი ნება-სურვილი რაღაცისკენ წარმართოს და მიზანსაც მიაღწევს. რატომღაც ეს ორი რამ ერთმანეთს ეწინააღმდეგება. მე თუ ჩემს თავზე არ ვბატონობ, მაშინ ვერც ჩემი აზრების მობილიზებას შევძლებ, ხომ ასეა?

დემიანმა მხარზე ხელი დამკრა. ასე იქცეოდა ყოველთვის მოწონების ნიშნად.

კარგია რომ მეკითხები, — თქვა მან სიცილით, ადამიანს ყოველთვის უნდა ებადებოდეს შეკითხვები, ეჭვები, მაგრამ ყველაფერი სულ სხვაგვარადაა, აი მომისმინე: პეპელამ თავისი სწრაფვა, სურვილი რომ მიმართოს ვარსკვლავის ან სხვა რამის მიმართ, ვერ მიაღწევს, არც მიელტვის ამას. ის მხოლოდ იქითკენ მიისწრაფვის, რასაც მისთვის აზრი და მნიშვნელობა აქვს, რაც სჭირდება, მაშინ შეუძლებელსაც შეძლებს, თავის თავში მეექვსე გრძნობას განავითარებს. ამგვარი რამ სხვა ცხოველს არ გააჩნია. ყოველ ჩვენგანს უფრო ფართო შესაძლებლობა აქვს და, რა თქმა უნდა, უფრო მეტი ინტერესი, ვიდრე რომელიმე ცხოველს, მაგრამ ჩვენც პირობითად უფრო ვიწრო ჩარჩოებში ვართ ჩაკეტილები და გარეთ ვერ გამოვსულვართ. ხომ შემიძლია ჩემი ფანტაზიით ჩრდილო პოლუსზეც გავფრინდე, ან სხვა ამდაგვარი მოვიგონო, მაგრამ გამოკვეთილად და მძლავრად უნდა მოვისურვო ის, რაც ჩემშია, რასაც მთელი ჩემი არსება მოუყავს, როგორც კი შემთხვევა მოგეცემა და როგორც კი შინაგან ბიძგს შეიგრძნობ, უნდა შეძლო შენი ძალ-ღონის მოკრება ცხენის მსგავსად და მთელი შენი ნება-სურვილი იქითკენ წარმართო. მაგალითად, მე რომ მოვიწოდო, ჩვენმა მოძღვარმა სათვალე არ ატაროს, არ გამოვა. ეს ტყუილი თამაში იქნება. გახსოვს, მაშინ

შენთან რომ გადმოვჯექი. ვგრძნობდი, ადგილი უნდა შემეცვალა. მტკიცედ მივიღე გადაწყვეტილება და კარგადაც გამომივიდა. გარემოებამაც ხელი შემიწყო. სიაში ჩემ წინ ვინც ეწერა, ავად გახდა, ვინმეს დროებით ხომ უნდა დაეკავებინა მისი ადგილი. მეც ხელიდან არ გავუშვი ეს შესაძლებლობა.

— აი, თურმე რა ყოფილა, მაშინ ვერ მივხვდი. შორიდან მხერით კი ვიყავით ერთმანეთით დაინტერესებული, შემდეგ სულ უფრო და უფრო მიახლოვდებოდით, მაგრამ როგორ ხდებოდა ეს, არ მესმოდა. რატომ თავიდანვე არ დაჯექი ჩემთან?

— ჰო, ჯერ შენ წინ დავჯექი. გრძნობით ვგრძნობდი, ადგილი რომ უნდა შემეცვალა, მაგრამ ზუსტად სად მინდოდა, არ ვიცოდი, თანაც სურვილი შენთან დაახლოებისა ჯერ კარგად არ მქონდა გაცნობიერებული. მერე კი შენგანაც ვიგრძენი რაღაც, რამაც მიმიზიდა და დამეხმარა ჩემი გადაწყვეტილება სისრულეში მომეყვანა. შენ წინ რომ დავჯექი, მაშინ დავრწმუნდი მხოლოდ, რომ ჩემი სურვილი ნახევრად შესრულებული იყო. მაშინ მივხვდი, რომ შენთან უნდა დავმჯდარიყავი.

— ეგ როგორ მოახერხე?

— უბრალოდ, სწრაფად გადმოვჯექი, მართალია, ის ვისაც ადგილი გავუცვალე, გაოგნდა, მაგრამ წინააღმდეგობა არ გაუწევია, მოძღვარმაც შეამჩნია ეს. ახლაც, როცა მხედავს, ვგრძნობ, რაღაც აწუხებს. იცის, რომ დემიანი მქვია, დ-თი იწყება ჩემი სახელი, არადა ს-ს შემდეგ ვწერივარ. რატომ? ვერ აცნობიერებს, ამაში ჩემი ნება ეწინააღმდეგება და ხელს უშლის გაიაზროს ეს ამბავი. კარგი ადამიანია. იოლად ვიმორჩილებ. დაჟინებით ვუყურებ თვალებში, ამის გაძლება უჭირს, აფორიაქებს. თუ ამგვარი შეუპოვარი მხერით ვერაფერს გააწყობ ვინმესთან, თავი უნდა დაანებო, ე.ი. არაფერი გამოვივა მასთან. მაგრამ ეს ძალიან იშვიათია, ერთადერთ ადამიანს ვიცნობ ასეთს.

— ვის? — დავინტერესდი.

დაფიქრებულმა გამომხედა, მაგრამ მალევე ამარიდა მხერა და არაფერი მიპასუხა. მიუხედავად მწველი ინტერესისა, კითხვის გამეორება ვერ გავბედე.

ახლა ვხვდები, თავისი დედა იგულისხმა. საოცრად მეგობრული დამოკიდებულება ჰქონდა მასთან, დედაზე არაფერს მიყვებოდა, არც სახლში მივყავდი. ისიც არ ვიცოდი, გარეგნულად როგორი იყო.

ზოგჯერ ვცდილობდი დემიანისათვის მიმებაძა და ჩემი ნება-სურვილით მიმეღწია რამესთვის. ის კი არადა, საკმაოდ სერიოზული სურვილებიც გამაჩნდა. დემიანსაც რომ ვერ ვუმხელდი. ვერც გავბედავდი და არც ის მეკითხებოდა. თუმცა არაფერი გამომდიოდა.

ჩემმა რწმენამ რელიგიაში ცვლილებები განიცადა. მართალია, დემიანის ზეგავლენასაც განვიციდიდი, მაგრამ კლასშიც ბევრი ურწმუნო იყო, სასაცილოდაც რომ არ ჰყოფნიდათ ეწამათ ღვთისა და სამებისა. არ სჯეროდათ ქრისტეს უმწიკვლო ჩასახვის შესახებ. რა თქმა უნდა, ასეთ რამეს ფიქრშიც ვერ გავივლებდი. ღვთისმოსავი მშობლები მყავდა, ბევრი რამ ვიცოდი მათგან და ვერაფერს ვხედავდი ამაში ცუდს და ყალბს. პირიქით, პატრის ვცემდი მორწმუნე ადამიანს. რაც შეეხება დემიანს, მან მასწავლა და შემაჩვია რელიგიური ამბებისა და დოგმების თავისებურ გააზრებას.

საკმარისი იყო მისი ერთი სიტყვა და მეც ხალისით, სიამოვნებით ვიტაცებდი მას. მაგრამ ერთხელ კონფირმაციის გაკვეთილზე ძალზე შემაშფოთა მისმა უხეშმა, უფრო სწორად, თამამმა განაცხადმა. მასწავლებელი ჯვარცმავზე, ქრისტეს ტანჯვა-წამებაზე ლაპარაკობდა, რაც ბავშვობიდანვე ღრმა შთაბეჭდილებას ახდენდა ჩემზე. ჯერ კიდევ პატარა ვიყავი, როცა მამამ ეს ამბავი წითელ პარასკევს წავგვიკითხა, სულიერად შემძრა, მომაჯადოვა. მთელი არსებით შევიგრძენი ეს მტანჯველი, იდუმალებით მოცული, მაგრამ მაინც სიცოცხლითა და მშვენიერებით აღსავსე გარემო — გეტსემანის ბაღში და გოლგოთაზე. ეს გრძნობა კიდევ უფრო გამიღვივა ბახის „ქრისტეს ვნებანის“ მოსმენამ, რამაც მთელი თავისი მისტიური ძრწოლით შემოიტანა ჩემს სულში ამ ღვთაებრივი სამყაროს ტკივილები. დღესაც მიმაჩნია, რომ სწორედ ამ ტრაგედიაში და ამ მუსიკაშია მთელი პოეზიისა და ხელოვნების დედაარსი.

გაკვეთილის დამთავრების შემდეგ შეფიქრინებულმა დემიანმა მითხრა:

— აქ არის რაღაც, ზინკლერ, რაც არ მომწონს. წაიკითხე ეს ამბავი და გაიაზრე. თითქოს რაღაც უსიამოვნო შეგრძნებას ბადებს ჩემში. სახელდობრ, იმ ორი ყაჩადის ამბავი. იქ ბორცვზე სამი ჯვარი დგას ერთიმეორის გვერდით. მაფიქრებს ეს სენტიმენტალური ადგილი, სადაც დამნაშავე, ცოდვილი, ათასი სისამაგლის ჩამდენი ყაჩადი სინანულს განიცდის. ქრისტეს კი, რომელმაც ყველაფერი იცის მის შესახებ, მაინც ახარებს ამგვარ სამგლოვიარო ცერემონიალზე ავაზაკის ეს მონანიება და სინანული. არადა, რა აზრი აქვს ამგვარ მონანიებას, როცა ცალი ფეხი სამარეში გიდგას? დაფიქრდი, გთხოვ. ეს ხომ მეტი არაფერია, თუ არა მღვდლის ქადაგება, მიმზიდველი, მაგრამ არაფრის მომცემი, გრძნობათა მომრევი და უკიდურესი მორალის შემცველი. დღეს რომ მკითხონ ამ ორი ყაჩადიდან, რომელს აირჩევდი მეგობრად, რომელს უფრო მიენდობოდიო? მე — იმას ავირჩევდი, ძლიერი ნებისყოფის მქონეს და არა სუსტ, მტირალ მომნანიებელს. რა თქმა უნდა, ძლიერმაც იცის, მონანიებას შეიძლება გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდეს მისთვის, მაგრამ მაინც მტკიცედ თავისაზე დგას და იმ ბოლო წუთებშიც არ დალატობს ეშმაკს, რომლის გზასაც მიჰყვებოდა და ვინც მას ეხმარებოდა. ესაა მტკიცე, ძლიერი ნებისყოფის ადამიანი. ამგვარ ადამიანებზე კი ცოტა რამაა ბიბლიაში თქმული. ალბათ ესეც კენის შთამომავალია. შენ როგორ ფიქრობ?

საგონებელში ჩავვარდი. თავის დროზე ჯვარცმის ამბავი მთელი არსებით ვირწმუნე, ახლა კი დემიანის ეს ახალი ფატალური მოსაზრება საფრთხეს უქმნიდა ჩემს რწმენას, რაშიც ურყევი უნდა ვყოფილიყავი. ვერ გამეგო, როგორ შეეძლო ასე მოურიდებლად ლაპარაკი ყველასა და ყველაფერზე, განსაკუთრებით წმინდანებზე.

მაშინვე შეამჩნია დემიანმა ჩემი ეს წინააღმდეგობრიობა, მიუხედავად იმისა, რომ არაფერი მითქვამს.

— ვიცი, — თქვა მან შემრიგებლურად, — ეს უძველესი ამბავია. გულთან არ მიიტანო. მაგრამ ერთი რამ მინდა გითხრა: რელიგიურ დოგმებში არის ბევრი ისეთი რამ, რაც აშკარად მათ ნაკლოვანებაზე მეტყველებს. თუნდაც ის, რომ ძველ და ახალ აღთქმაში ღმერთი ერთია. მაგრამ ესეც არაა მთავარი, რის თქმასაც ვაპირებ. კი, ეს ყველაფერი კეთილშობილური, წმინდა და ამაღლებელია, მაგრამ სამყაროს სხვა

მხარეც ხომ აქვს და ეს მხარე, უბრალოდ, ეშმაკზეა მიწერილი. სამყაროს ეს მეორე ნაწილი უარყოფილი და განწირულია. არადა, ღმერთი ხომ ყველას მამადაა მოხსენებული. ავიღოთ თუნდაც სქესობრივი ცხოვრება, რაზეც მთელი კაცობრიობაა დაფუძნებული, ამაზე არაფერია ბიბლიაში თქმული, პირიქით, შეძლებისდაგვარად ესეც ეშმაკის საფარველქვეშაა მოქცეული და ცოდვად ითვლება. არაფერი მაქვს იმის საწინააღმდეგო, რომ ღმერთს ხოტბა შევასხათ, ვადიდოთ, წმინდანად შევრაცხოთ, მაგრამ, ჩემი აზრით, ჩვენ ყველამ უნდა ვცნოთ, პატივი ვცეთ და ვაღიაროთ მთელი სამყარო და არა მხოლოდ ხელოვნურად გამოყოფილი ეს ოფიციალური ნახევარი! მაშინ ხომ ღვთისმსახურების გვერდით ეშმაკის მსახურებაც მოგვიწევს. ასე მიმაჩნია გამართლებულად. ან კიდევ ადამიანმა უნდა გამოიგონოს ისეთი ღმერთი, თავის თავში ეშმაკსაც რომ მოიცავს. ხომ არ შეიძლება თვალი დავხუჭოთ იმაზე, რაც ჭეშმარიტად ხდება ამ სამყაროში?

უეცრად უჩვეულოდ განერვიულდა, თუმცა მალევე გადაურა. აღარ ჩამძიებია.

ეს ამბავი ჩემი ბავშვობის გამოცანად დარჩა. ყოველ წუთს ამაზე ვფიქრობდი და ვერავის ვუმხელდი. რასაც დემიანი ღმერთზე თუ ეშმაკზე, ღვთის მიერ დაშვებულ და უარყოფილ სამყაროზე ამბობდა, მეც მაწუხებდა ბავშვობაში ასეთი ფიქრები, ფიქრი ორივე სამყაროზე თუ სამყაროს შემადგენელ ნაწილებზე — ნათელზე და ბნელზე. უეცრად მოჩვენებასავით გამიელვა იმ აზრმა, რომ პირადული პრობლემა ეს კაცობრიობის პრობლემაა, ყველას ცხოვრებისეული პრობლემაა. შიშმა თუ რიდმა მომიცვა ერთდროულად, როცა მივხვდი, რომ ჩემი ცხოვრება და აზროვნება მაღალ იდეებთანაა წილნაყარი. ამის გააზრებას ჩემთვის სიხარული არ მოუგვრია. თუმცა არავითარი დამადასტურებელი და დამამტკიცებელი საბუთი არ მქონდა, მაგრამ ყოველივე ამას მაინც მკაცრი და შემზარავი ელფერი დაჰკრავდა. ვგრძნობდი, უფრო მეტი პასუხისმგებლობა მეკისრებოდა, აღარ მქონდა ბავშვობის უფლება, აღარ შეიძლებოდა გარიყულად ყოფნა.

ჩემს ცხოვრებაში პირველად გაეუმხილე დემიანს ეს საიდუმლო. ფიქრები — ორ სამყაროზე. თვალებით მაგრძნობინა, რომ მეთანხმებოდა და მოსწონდა ჩემი შეხედულებები. ყურადღებით მისმენდა, თვალეში მიყურებდა, მაგრამ ვერ ვუძღვებდი მის მზერას, რადგან მასში კვლავ ვხედავდი რაღაც მხეცურს, გამოუცნობ დროსა და ასაკს.

— ამაზე სხვა დროს ვილაპარაკოთ, — თქვა მან მზრუნველურად, — ვხედავ, მეტს ფიქრობ, ვიდრე ლაპარაკობ. თუ ასეა, ისიც გეცოდინება, რომ რასაც ფიქრობ, უნდა განიცადო კიდევ, მაშინ ეძლევა შენს ფიქრს აზრი და მნიშვნელობა. შენ კი გრძნობდი, რომ ის „აღიარებული სამყარო“ მხოლოდ ნაწილი იყო სამყაროსი და მაინც ცდილობდი მოგვეკეთა შენგან მეორე ნახევარი, როგორც ამას მოძღვრები და მასწავლებლები აკეთებენ. მაგრამ ვერ მოახერხე. ვინც აზროვნებს, ვერ შეძლებს ამის გაკეთებას.

ეს სიტყვები გულზე მომხვდა და ხმამაღლა ვიყვირე:

— კი, მაგრამ, ხომ არსებობს მართლაც აკრძალული, შემზარავი მოვლენები: თუნდაც მკვლელობები და ათასგვარი მანკიერი მხარეები, რასაც ვერ ვუარყოფთ.

ერთხელ აკრძალეს და ჩვენც დავემორჩილეთ. შენი აზრით, რადგან არსებობს მეორე მხარე, უნდა მივყვე მას და დამნაშავე გავხდე?

— ამაზე ლაპარაკს ვერ მოვრჩებით, — დამამშვიდა მაქსმა, — რა თქმა უნდა, არ უნდა მოკლა და არც გააუპატიურო ვინმე. მაგრამ ჯერ ვერ ხვდები, ვერ აცნობიერებ, რას ჰქვია ნებადართული და რას — აკრძალული. შენ რეალობის ნაწილი შეიგრძენი მხოლოდ, დანარჩენის დროც მოვა, დაიცადე. წელიწადია უკვე, რაც შენში ერთი სწრაფვაა ყველაზე მეტად მოძალებული და ეს აკრძალულს განეკუთვნება. ამ სწრაფვას ბერძნები და სხვა ხალხები კი, პირიქით, ღვთის მონიჭებულად სთვლიდნენ და დიდი დღესასწაულით აღნიშნავდნენ. აკრძალული ყოველთვის ერთი და იგივე რამ არაა, შეიძლება ცვლილება განიცადოს. დღეს შეიძლება აკრძალულია ქალთან ცხოვრება ეკლესიაში ჯვრის წერამდე, ზოგიერთ ხალხში კი არა. ამიტომ ყველა ჩვენგანმა თვითონ უნდა აღმოაჩინოს, რა არის დაშვებული და რა არა. შეიძლება ადამიანმა არასოდეს ჩაიდინოს რამე აკრძალული, მაგრამ უდიდეს ცოდვას ატარებდეს თავის თავში ან პირიქით. ზოგმა შეიძლება თავის თავს თვითონ განუსაზღვროს, რა დაარღვიოს და რა არა, რის გაკეთება ეკრძალება, რის არა. ზოგი გრძნობს, რომ მისთვის დაუშვებელია ისე იცხოვროს, როგორც ყველა დანარჩენი ცხოვრობს და შეიძლება ის, რაც მას მიაჩნია ნებადართულად, სხვებისათვის საძრახისი იყოს. ბევრიც თვითონ კისრულობს დაარღვიოს ის, რაც ოდითგანვე დადგენილი და ამას იოლად აკეთებს. რა თქმა უნდა, ყველა თავისი თავიდან გამომდინარე უნდა მოქმედებდეს.

დემიანი უცბად მოტყდა, დაიღალა ამდენი ლაპარაკით. მაშინვე რომ გამეაზრებინა, უნდა მივმხვდარიყავი რაღაცას. დემიანს სასიამოვნო საუბარი ჰქონდა და საუბრობდა მხოლოდ და მხოლოდ იმისთვის, რომ ეკამათა, შესანიშნავად ახერხებდა მოჩვენებითი ზედაპირულობით თავისი აზრების წარმოჩენას და რადგან სხვებთან ლაპარაკი საინტერესოდ არ მიაჩნდა, ჩემთან საუბარში ემებდა სრულ გულახდილობას და მეტ ინტერესსაც გრძნობდა.

სრული გულახდილობა-მეთქი რომ ვამბობ, აქ კიდევ ერთი ამბავი მახსენდება.

კონფირმაციის გაკვეთილი იწყებოდა. მოძღვარი ბოლო საათებს ზიარებას უთმობდა. ძალას არ იშურებდა ჩაენერგა ჩვენთვის მეტი რწმენა და სასიამოვნო გარემო შეექმნა გაკვეთილზე, მაგრამ ჩემი ფიქრი განუწყვეტლივ დემიანს დასტრიალებდა. ასეთი აზრიც კი ამეკვიატა, რომ ჩემთვის ამ სულ მცირე ნახევარწლიანი რელიგიური შეგონების მნიშვნელობა ის კი არ იყო, რასაც აქ გვასწავლიდნენ, არამედ დემიანთან დაახლოება და ზეგავლენა. მე მზად ვიყავი არა საეკლესიო საზოგადოებაში მისაღებად, რისთვისაც გვაზმადებდნენ, არამედ აზროვნებისა და პიროვნებად ჩამოსაყალიბებელ „ორდენში“ გასამწესებლად, რომელიც, ჩემი აზრით, სადღაც დედამიწაზე მართლაც არსებობდა და მის წარმომადგენლად დემიანი მიმაჩნდა. სრულებითაც არ ვხუმრობ, ვცდილობდი ყველაფრისთვის სხვა მნიშვნელობა მომეძებნა, სხვა აზრი მიმეცა, როგორც დემიანმა მასწავლა. კონფირმაციის გაკვეთილებზე ასე ვირთობდი თავს. წარმოვიდგენდი, რომ საეკლესიო დღესასწაულებში ვმონაწილეობდი და ამ რიტუალს ყველსაგან

განსხვავებულად ვასრულებდი. ან სულ სხვა დანიშნულებას ვაძლევდი, თითქოს ფიქრთა სამყაროში მიღებდნენ.

ამ დღეებში კიდევ ერთხელ მომიხდა მაქსთან კამათი. სწორედ ღვთისმეტყველების გაკვეთილის დაწყებამდე. რაღაც მოღუშული ჩანდა. ეტყობა, ჩემთან საუბრის სურვილი არ ჰქონდა. ჩვენი კამათი ყოველთვის სერიოზულ და აზრიან სახეს იღებდა.

— ძალიან ბევრს ვკამათობთ, — განმიცხადა მან უჩვეულო სერიოზულობით, — და ასე უფრო ვმორდებით საკუთარ თავს. თავისთავადობის დაკარგვა კი ცოდვაა. კუსავით უნდა შეგვეძლოს საკუთარ თავში ღრმად ჩაძირვა.

საკლასო ოთახში შევედით. გაკვეთილი დაიწყო. ვცდილობდი მასწავლებლისთვის მომესმინა. არც დემიანი მიშლიდა ამაში ხელს. მაგრამ უეცრად დემიანის მხრიდან საოცარი სიცივე შევიგრძენი, თითქოს გვერდით ადგილი უცხად დაცარიელდაო, და როცა ამ გრძობამ მთლიანად მომიცვა, შევტრიალდი. იქ ისევ იჯდა ჩემი მეგობარი, წელში გამართული, შეუპოვარი, ელეგანტური, მაგრამ მეტად უჩვეულო პოზაში. ასეთი არასოდეს მენახა — თვალები თითქოს დახუჭული, თითქოს ღია ჰქონდა, თითქოს ვერ ხედავდა, უსიცოცხლოდ, გაქვავებულივით იმზირებოდნენ ბუდიდან, თავის თავში, თუ სადღაც შორეულ სივრცეში ჩაძირულიყო, რაღაცას მოეცვა იგი. თითქოს არც ინძრეოდა, არც სუნთქავდა. მისი გაფერმკრთალებული, ცარცივით თეთრი სახე ხეში თუ ქვაში გამოკვეთილს დამსგავსებოდა, მხოლოდ ჩამუქებული თვალები მიაჩნებოდა, რომ ცოცხალი იყო. ქვასავით, თუ რაღაც საგანივით ფერმიხდილი, გახვეებული იჯდა. ხელები უღონოდ ეწყო მერხზე. მაინც ემჩნეოდა, რომ არ ეძინა, მასში ცხოვრების იდუმალი ძალა და სიმტკიცე ფეთქავდა.

ჟრუანტელს მგვრიდა მისი ცქერა. მკვდარია! გგავიფიქრე და მგონი, ცოტა ხნამაღლაც ვთქვი, თუმცა ვიცოდი, რომ მკვდარი არ იყო. მოჯადოებულებით ვუმზერდი მის სახეს, ამ ფერმიხდილ, გაქვავებულ ნიღაბს და ვგრძნობდი — ეს იყო ნამდვილი დემიანი. ჩემ გვერდით რომ დადის, ლაპარაკობს, მისი ნაწილია მხოლოდ, დროებითი როლის შემსრულებელი, რომელიც დემიანში ნამდვილ დემიანს ეგუება და ემსახურება კიდევ. სინამდვილეში კი ასე გამოიყურება დემიანი: უსიცოცხლო, გაურკვეველ სივრცესა და დროში გადავარდნილი, მხეცივით, გაქვავებული, მაცდური, ცივი და იდუმალი, უცნაური ცხოვრებით გარემოცული. მის გარშემო ჩუმი სიგარიელე და ვარსკვლავების ნათელი შეიმჩნეოდა. ეს განმარტოებულ სიკვდილს ჰგავდა.

ვეგრძნობდი, დემიანი მთლიანად თავის თავში იყო ჩაძირული. შიშმა ამიტანა, არასოდეს მიგრძვნიათ თავი ასე მარტოდ. ის მე აღარ მეკუთვნოდა. ჩემთვის მიუწვდომელი და შორეული იყო. მეგონა, სადღაც შორს, მსოფლიოს რომელიღაც კუნძულზე იმყოფებოდა.

ვერ ვხვდებოდი ჩემს მეტი კლასში ამას რატომ ვერავინ ამჩნევდა. ყველას უნდა შეეხედა, ათრთოლებულიყო მის წინაშე. მაგრამ ყურადღებას არავინ აქცევდა. სურათივით, კერპივით გამოიყურებოდა. ბუზი დააცოცავდა ხან შუბლზე, ხან

ცხვირზე, მაგრამ კუნთიც არ უკრთოდა, არც იმჩნევდა. სად, სად იყო ახლა ის, რაზე ფიქრობდა, რას განიცდიდა? ცაში დაფრინავდა თუ ჯოჯოხეთში?

გაკვეთილის შემდეგ ვერაფრის კითხვა ვერ გავბედე. ფერი უკვე მოსვლოდა, ისევ ისე სუნთქავდა, ისევ მიყურებდა, ხელებიც უმოძრავებდა, წაბლისფერი თმა უფრო გამუქებოდა, ნაწამები, დალილი ჩანდა. საიდან დაბრუნდა? ნეტა სად იყო?

მომდევნო დღეებში ჩემს საძინებელ ოთახში რამდენჯერმე ვცადე ასე დავმჯდარიყავი და გავთიშულიყავი: ვიჯექი მშვიდად, თვალეზამტერებული, უმოძრაოდ, მოდუნებული და მაინტერესებდა რამდენ ხანს გავძლებდი ასე. მაგრამ მალევე ვიღლებოდი, თვალეზამტერებული მეწვოდა.

მას შემდეგ ასეთი კონფირმაციის გაკვეთილი აღარ მქონია, რამე მოგონება რომ მაკავშირებდეს.

ჩემ გარშემო ყველაფერი შეიცვალა. ბავშვობა ნამსხვრევებად მექცა. მშობლები შეშფოთებულები მაკვირდებოდნენ, არ ესმოდათ, რა მემართებოდა. დებიც გაუცხოვდნენ ჩემთვის. ჩვეული გრძნობებისა და სიხარულის ნაცვლად გულგატეხილობამ დაისადგურა ჩემში და გააფერმკრთალა ცხოვრება. არც ბაღს ჰქონდა ძველებური სურნელი. აღარც ტყე მიზიდავდა. განმარცვული, მოსაწყენი და უსიცოცხლო მეჩვენებოდა სამყარო. წიგნები ცარიელ ქაღალდებად მექცა. მუსიკა მხოლოდ ხმაურად. ჩემი ცხოვრება შემოდგომის ხეს დაემსგავსა, ფოთლები რომ სცვივა, ათოვს, აწვიმს, მაგრამ ვერაფერს გრძნობს. თანდათან ხმება, უკან-უკან ექაჩება ცხოვრება, მაგრამ არ კვდება და იმედად მხოლოდ საწოლში წოლალა დარჩენია.

გადაწყვეტილი იყო, არდადეგების შემდეგ სხვა სკოლაში უნდა გადავსულიყავი. სახლიდან ასე შორს პირველად მივდიოდი. დღედა თითქოს წინასწარ მემშვიდობებოდა, დროდადრო მეაღერსებოდა, ცდილობდა სითბო და სიყვარული, შინ მობრუნების სურვილი დაეხადა ჩემში. დემიანი უკვე გაემზავრა. მე მარტო ვიყავი.

თავი მეოთხე — ბეატრიჩე

არდადეგების შემდეგ ჩემი მეგობრის უნახავად გავემზავრე ქალაქ შტ -ში. მშობლებიც თან გამომყენენ. ბავშვთა პანსიონატში მიმაბარეს. შეძლებისდაგვარად კარგად დამაბინავეს. საოცრად გაუკვირდათ, როცა გაიგეს, რამდენ საგანს უნდა შევჭიდებოდი.

ჯერ კიდევ არ კარგავდნენ იმედს, ეგონათ, ჩემგან სამაგალითო შვილი და კარგი მოქალაქე დადგებოდა. რას იფიქრებდნენ, მე თუ სხვა გზას ავირჩევდი. ბევრი ვეცადე, მშობლიურ გარემოში მეპოვა ბედნიერება, მაგრამ ამოდ. ცოტა ხანს თითქოს თავს ვიტყუებდი, მერე კი საერთოდ შეიცვალა ყველაფერი.

არდადეგებზე უცნაურ სიცარიელესა და სიმარტოვეს წავაწყდი. აუტანელი გარემო შემექმნა, დროც ზანტად მიიზღაწნებოდა. მრცხენია ვაღიარო, მაგრამ გამომშვიდობება უფრო გამიადვილდა. ისინი იტანჯებოდნენ, ტიროდნენ, მე კი ვცდილობდი, როგორმე მალე დამელწია მათგან თავი. მიკვირდა, ყოველთვის მგრძნობიარე ბავშვად ვითვლებოდი, ახლა კი რა მემართებოდა, თავად ვერ გამეგო. მხოლოდ საკუთარ თავთან განმარტოებას ვცდილობდი. მინდოდა მივცემოდი იმ

აკრძალული და ბნელი ტალღების დინებას, ჩემში, ჩემი სულის სიღრმეში რომ ვგრძნობდი. ბოლო ნახევარ წელს შეუმჩნევლად მალე გავიზარდე, გავმადლდი, გავხდი და ჯერ კიდევ მოუშზადებელმა შევაბიჯე ამ უჩვეულო სამყაროში. ბავშვური თავაზიანობაც სადღაც გამქრალიყო. ერთი სიტყვით, საშინლად აუტანელი გავხდი. ძნელი იყო ჩემი ასეთის შეყვარება და ავი არც არავის ვუყვარდი. მხოლოდ მაქს დემიანი მენატრებოდა, ხან მძულდა კიდევ, რადგან მას ვადაწაშაულვები ჩემი ცხოვრების გაკოტრებაში, ჩემი ასეთი სენით დაავადებაში.

პანსიონატში არავისთან ვყოფილვარ ახლოს და არც ისინი ცდილობდნენ ჩემთან დაახლოებას. პპირველად თითქოს ამრეზით მიცქერდნენ, უცნაურ, არასასიამოვნო პიროვნებად მთვლიდნენ. მაგრამ არ განვიცდიდი, პირიქით, მომწონდა კიდევ ასეთ როლში ყოფნა და უფრო ვიძირებოდი მარტოობაში. გვარეგნულად კაცთმოძულის, სამყაროს მგმობელის შთაბეჭდილებას ვტოვებდი. აარადა, ფარულად საშინელი სევდა და უიმედობა მტანჯავდა. სკოლაში შინაგანად ვიფიტებოდი. ძველი თანაკლასელებიც გამიზობდნენ, არ მოსწონდათ ჩემი წარსული. მაგრამ ამასაც შევეგუე და ცოტა არ იყოს, აგდებულად, ბავშვებივით ვეპყრობოდი მათ.

გავიდა კიდევ ერთი წელიწადი, არდადეგებმაც ჩაიარა და მე ისევ უმტკივნეულოდ გამოვემშვიდობე მშობლიურ კერას.

ნოემბრის დასაწყისი იქნებოდა. ჩვევად მქონდა ყველანაირ ამინდში სეირნობა. მეღანქოლიზმით შეპყრობილს მძულდა საკუთარი თავი და ეს სამყაროც. ბუნებაში განმარტობით ვეძებდი სულიერ საზრდოს. ერთ საღამოსაც ასე გულდამძიმებული მივაბიჯებდი სველ, ნისლიან ამინდში. ქალაქის პარკი მთლად დაცარიელებულიყო და თავისკენ მიზიდავდა. მივაბიჯებდი ჩემს ბნელ ფიქრებთან ერთად და უხეშად ვტკეპნიდი ძირს ჩამოცვენილ ხის ფოთლებს. სინესტის მკვეთრი სუნი მცემდა. მივდიოდი და თითქოს შორიდან, ბურუსიდან, ხეებიც აჩრდილებივით მოიჩქაროდნენ ჩემ შესახვედრად ხეებიც. უხილავმა ძალამ ხეივნის ბოლოსკენ მიბიძგა. შევჩერდი, ჩაშავებულ ფოთლებს შევაცქერდი, ამოვიოხრე და ხარბად შევისუნთქე ნესტიანი ჰაერის სურნელი, მესიამოვნა, თითქოსდა ჩემს არსებაში რაღაც შეირხა და ჩასუნთქულ ჰაერს მიესალმა მიესალმა. ო, რა მოსაწყენია ეს ცხოვრება. უეცრად გზაზე ვიღაც შევნიშნე. პალტოს საყელო მაღლა ჰქონდა აწეული და ჩემკენ მოაბიჯებდა. ის იყო უკან დავაპირე გაბრუნება, რომ მან შორიდანვე მომამახა: „გამარჯობა ზინკლერ“. მომიახლოვდა, ეს ალფონს ბეკი, ჩემი თანაკლასელი აღმოჩნდა. კლასში ყველაზე უფროსი იყო, არაფრით არ მაღიზიანებდა და პატივს ვცემდი. ალფონსს ცოტა არ იყოს ირონიული, ქედმაღლური დამოკიდებულება ჰქონდა ყველასადმი. დათვივით ღონიერი ჩანდა, ბევრს ეშინოდა და ათას ჭორს თხზავდა მასზე.

— აქ რას აკეთებ? — მკითხა მეგობრულად, ცოტა ისეთ კილოზე, უფროსები რომ შეეკითხებიან პატარებს, როცა ამგვარ ადგილზე წააწყდებიან. — სანამღეოს დავდებ, ლექსებს თხზავ.

— აზრადაც არ მომსვლია, — ვიუარე უხეშად. გაიცინა, გვერდზე გამომყვა და ლაყბობა გამიბა. მე არ ვიყავი ამას ჩვეული.

— ზინკლერ, არ გეგონოს ვერ გაგიგებ, ვიცი, არის რაღაც მიმზიდველი, იარო ნისლიან ღამეს, შემოდგომის ფიქრებით გარემოცულმა და წერო ლექსები მომაკვდავ ბუნებაზე და დაკარგულ ბავშვობაზე. ნამდვილად საშენო საქმეა. გახსოვს ჰაინრიხ ჰაინე?

— არც ისე სენტიმენტალური გახლავარ, — ვიუარე ცივად.

— კარგი გეყოფა. ჩემი აზრით, ამ ამინდში ადამიანმა ისეთი ადგილი უნდა მოძებნოს, სადაც ღვინოა. მეც მარტო ვარ, თუ გინდა წავიდეთ, თუ არადა, სულ არ ვაპირებ შენს ცდუნებას. ალბათ ცდილობ წესიერ ბიჭად დარჩე, არა, ჩემო კარგო?

ცოტა ხნის შემდეგ ერთ პატარა ლუდხანაში ვისხედით. ვსვამდით კაცმა არ იცის რა ღვინოს და ერთმანეთს ჭიქებს ვუჭახუნებდით. თავიდან არ მესიამოვნა, მერე კი გავუგე გემო და ღვინოს შეურყვეველი მალევე ავლაპარაკდი. თითქოს ვიღაცამ ჩემი სულის ჩაკეტილი ფანჯარა გამოაღო. რამდენი ხანია, რა უსაშველოდ ხანგრძლივი დრო გავიდა მას შემდეგ, რაც ჩემს სულზე არ მილაპარაკია. ფანტაზიის გუნებაზე დავდექი. აბელისა და კანის ამბავიც გავიხსენე. გაოცებული მიყურებდა ალფონსი, როგორც ჩანს, მოსწონდა. ბოლოს და ბოლოს, გამოჩნდა ადამიანი, ვისაც ცოტა რამ გავანდი. აღფრთოვანების ნიშნად მხარზე დამკრა ხელი და ემშაკის შვილი მიწოდა. უფრო გავთამამდი. საოცარი მოთხოვნილება მომაწვა, კიდევ მელაპარაკა, გავხსნილიყავი მის წინაშე. მინდოდა ვიღაცას ჩემიც გაეგო, შევეცანი, სურვილი გამიჩნდა, ვინმეს წინაშე თავი წარმომეჩინა. და როცა მან გენიალური ლექსი მიწოდა, ეს სიტყვა ტკბილი, მაგარი ღვინოსავით საამოდ ჩამედვარა სულში. სამყარო ახალ ფერებში იწვოდა. აზრები თამამად, წყაროსავით მოედინებოდა. სულში ცეცხლი გიზგიზებდა. ვლაპარაკობდით მეგობრებზე, მასწავლებლებზე და მეჩვენებოდა, რომ შესანიშნავად გვესმოდა ერთმანეთის. ვსაუბრობდით ბერძნებზე, წარმართებზე. ალფონს ბეკს უნდოდა სასიყვარულო თავგადასავალშიც გამოვეტეხე, მაგრამ აქ არაფერი მქონდა მოსაყოლი, არაფერი განმეცადა ამდაგვარი და ის რაც ჩემში ოცნებად ჩასახულიყო, ოცნებადვე რჩებოდა, ვერც ღვინომ გადაჭრა ეს საკითხი, ვერც ღვინომ მათქმევინა ამაზე რამე. ბეკი კი, როგორც ეტყობოდა, გამოცდილი იყო ამ საქმეში, აღზნებული უუსმენდი მის ზღაპრებს, არადამაჯერებლად რომ ჟღერდა ჩემთვის. ბეკის აზრით, გოგონებს მხოლოდ პირფერობა და ქათინაურები ჰყოფნიდათ, ქალბებთან კი უფრო სხვაგვარად იყო საქმე. მისგან გავიგე ქალბატონ იაგელთან, საკანცელარიო მალაზიის მეპატრონის დახლს უკან რაც ხდებოდა. მოჯადოებული ვიჯექი და თავს ძლივს ვიკავებდი. რასაკვირველია, ქალბატონი იაგელის შეყვარება არ შემეძლო, მაგრამ რასაც ალფონსი ჰყვებოდა, ასეთ რამეზე ვერც ვიოცნებებდი და ცოტა არ იყოს სიყალბის ელფერიც დაჰკრავდა. ეს ხომ უმნიშვნელო, ყოფითი წვრილმანი იყო, ვიდრე სიყვარული. თუმცა ამასაც ვერსად გავექცეოდით, რადგან სწორედ ეს იყო სინამდვილე და ცხოვრება. და ერთ-ერთი, ვისაც ეს განეცადა, ახლა ჩემ გვერდით იჯდა და ამ ყველაფერს ცხოვრების აუცილებელ პირობად მიიჩნევდა.

ჩვენი საუბარი ჩიხში მოექცა. თითქოს რაღაც დაკარგეთ. სადღა იყო გენიალური ყმაწვილი, ისევე პატარა ბიჭად ვიქეცი, მაგრამ წინა თვეებთან შედარებით ეს საათები მაინც მიღირდა რაღაცად. თავი სამოთხეში მეგონა. აარასოდეს მქონია ასეთი განცდა.

პირველად მელაპარაკებოდნენ ასე გულახდილად ამ აკრძალულ თემაზე. ასე იყო თუ ისე, ჩვენს საუბარში სულიერება იგრძნობოდა.

მახსენდება ის ნესტოანი, ცივი, გვიანი ღამე. სახემორღვეულები ძლივძლივობით მივბარბაცებდით შინისაკენ, გაზის ფარნების შუქზე. მაგრამ იყო მაინც რაღაც მიმზიდველი, მაცდური ნეტარება, თავდავიწყება, სიცოცხლე თუ ხალისი იმ წუთებში. ბეკი ვაჟკაცურად ზრუნავდა ჩემზე, როგორც ახალბედაზე, ლამის მიმათრევდა. ძლივს მივალწიეთ სახლს და ღიად დატოვებული წინკარის ფანჯრიდან მალულად გადავძვერით.

ცოტა ხნით მკვდარივით ჩამეძინა, მაგრამ საშინელმა თავის ტკივილმა გამომადვილა. გამოფიზიზლებულს სევდა მომაწვა. საწოლში წამოვჯექი, პერანგი მეცვა, ტანსაცმელი და ფეხსაცმელი კი იატაკზე ეყარა. თამბაქოსა და ნარწყევის საშინელი სუნი იდგა, და ისევ გულის რევისა და მძაფრი წყურვილის შერწყმება მქონდა. ამ მდგომარეობაში მყოფს, უცხად თვალწინ მშობლიური სახლი დამიდგა თვალწინ. შორეულ, უჩვეულო ბრწყინვალეობაში გარკვევით ვხედავდი ჩემს მშობლებს, დებს, ბაბს, ჩემს საძინებელ ოთახს, ბაზრის წინა მოედანს, დემიანს და კონფირმაციის გაკვეთილებს. ეს ყველაფერი, გასაოცრად სუფთა და ღვთიური ჯერ კიდევ გუშინ მე მეკუთვნოდა, მაგრამ ამ წუთიდან, ამ დაწყველილი და შერისხული წუთიდან უნდა გამოვმშვიდობებოდი მათ, საიდანაც ამრეხით შემომცქეროდნენ, როგორც მოკვეთილს. ყველაფერი, საყვარელი და გულწრფელი, რაც იმ უწინდელ, „მოოქროვილ“ ბავშვობის ბაღში თუ მშობლიურ სახლში განვიცადე: დედის ამბორი, შობის დღე, ლამაზი კვირა დილა — ყველაფერი ფეხქვეშ გავთელიე. ახლა რომ ვინმე მოსულიყო, გავეკოჭე, როგორც წყალწაღებული ნადირალა, უწმინდური და სახრჩობელაზე წავეყვანე, არც შევეწინააღმდეგებოდი, სამართლიანად ჩავთვლიდი. დღეის შემდეგ სამყაროს მგობზელად, გზას აცდენილად ვითვლებოდი. მე, რომელიც აქამდე დემიანის აზრებით ვსულდგმულობდი და ვამაყობდი, დღეს შინაგანად დაცარიელებული, გამოფიტული, ნადირალასავით, ღორივით დაბინძურებული, გამომთვრალი, სულმდაბალი, შემზარავი სურვილებით სავსე, უდაბნოს მხეცს დავმსგავსებოდი. ასე გამოვიყურებოდი მე, იმ ბაღის შვილი, სადაც ყველაფერი წმინდა, სუფთა, სინაზითა და სიყვარულით იყო აღსავსე. მე, რომელსაც ლექსები, ბახის მუსიკა მხიბლავდა, ყურებიდან არ გამომდიოდა, ზიზლსა და აღშფოთებას მგვრიდა საკუთარი სიცილი, უგონოდ მთვრალის, თავაშვებული, ალტყინებული და უაზრო სიცილი.

მიუხედავად ყველაფრისა, მაინც სიამოვნებას მიანიჭებდა ეს ტანჯვა, ეს ტკივილები. ისე უსაშველოდ დიდხანს ვიყავი სიმართლოვში გამომწყვდეული და მიჩუმებული, საკუთარ თავში ჩამირული, რომ ეს თვითგვემაც, ეს აუტანელი საზიზლარი შერწყმებაც კი ნეტარებას მგვრიდა, მოგვიანებით აღმოვაჩინე, რას ვეძებდი ამ სულის შემძვრელ გრძნობაში, ალბათ გათავისუფლებას, გაზაფხულს.

დროთა განმავლობაში, ერთი შეხედვით თითქოს დასამარდა ჩემი წარსული, და ეს პირველი ალტყინებაც უკვე აღარ იყო პირველი და განუმეორებელი. თუკი სკოლის გარეთ რამე ღრეობა თუ უგუნურება ხდებოდა, მე ვიყავი ყოველივე ამის თავკაცი.

ოდესღაც მომთმენი, პატარა ბიჭი ერთ ახირებულ ყმაწვილად, ლუდხანების ხშირ სტუმრად ვიქეცი. ისევ ბნელი სამყაროს ტალღებმა ჩამითრია, ეშმაკმა მძლია.

სავალალო მდგომარეობაში ჩავვარდი. თვითგანადგურების ბაკქანალიაში ვცხოვრობდი. იმ დროს, როცა ჩემს მეგობრებში ეშმაკივით მოხერხებულ, მარჯვე, გონებამახვილ ახალგაზრდად ვითვლებოდი, ჩემი სული შიშითა და ძრწოლით ივსებოდა. ერთხელ ლუდხანიდან გამოსულს, ცრემლებიც კი გადმომცვივდა სუფთად, ლამაზად გამოწყობილი მოთამაშე ბავშვების დანახვაზე. მე ჭუჭყიან სამიკიტნოებში უაზრო ხუმრობებით ვართობდი ჩემს მეგობრებს. რასაც ხმამაღლა დავცინოდი და აბუჩად ვიგდედბდი, გულში ღრმა პატივისცემას ვუცხადებდი. მუხლს ვიდრეკდი ჩემი სულისა და წარსულის წინაშე, დედისა და ღვთის წინაშე. აღარ მამღვედნენ განმარტოების საშუალებას და ვიტანჯებოდი. მე ლუდხანების გმირი, მასხარაობასა და ლაზღანდარობაში ვეძებდი საშველს და ვერ ვგრძნობდი, რომ ამით მხოლოდ საკუთარ თავს გავურბოდი. ათასგვარ სისულელეებზე ვლაცობოდი, ჩემს თავს ბევრის უფლებას ვამღვედი, ვთამამობდი. მაგრამ როცა ჩემი მეგობრები გასართობად გოგონებთან მიდიოდნენ, კვლავ ჩემს მწველ გრძნობებთან ვრჩებოდი მარტო. ეს გრძნობა კი იყო უიმედო სწრაფვა სიყვარულისკენ. ამქვეყნად ჩემნაირი მორცხვი და უსუსური არავინ მეგულებოდა. არადა სხვებთან დარდიმანდად მომქონდა თავი. მე მხოლოდ ოცნება შემედლო მომხიბვლელ, მშვენიერ გოგონებზე. ქალბატონ იაგელტის მაღაზიაშიც ვერ ვბედავდი შესვლას, ვწითლდებოდი, მაშინვე ალფონსის ნათქვამი მახსენდებოდა.

რაც უფრო ახლოს ვეცნობოდი ახალ ამხანაგებს, მით მეტად ვრწმუნდებოდი, რამდენად უცხო და შეუსაბამო იყვნენ ისინი ჩემთვის, მაგრამ თავის დაღწევა აღარ შემედლო. სმას შევეჩვიე, უკვე კარგად ვიტანდი ღვინოს. ყველაფერს ძალდატანებით ვაკეთებდი, ვერ ვხვდებოდი, რა მემართებოდა. მეშინოდა ხანგრძლივი სიმარტოვის, მეშინოდა იმ შინაგანი ბიძგებისა, ჩემში რომ არსებობდა. მეშინოდა სიყვარულზე ფიქრისა. ამგვარი ფიქრი კი ხშირი სტუმარი გახლდათ ჩემი.

საოცრად მაკლდა დემიანი. განვიცდიდი. კლასში ერთი-ორი ცოტა ჭკვიანი ბიჭი მეგულებოდა, მაგრამ ჩემი თავაშვებულობის გამო ისინი მერიდებოდნენ. იმ უიმედო მოთამაშეს ვგავდი, ფეხქვეშ რომ ნიანდაგი ეცლებოდა. მასწავლებლებიც არ მიყურებდნენ კარგი თვალით, სკოლიდან გარიცხვას მიპირებდნენ. თუმცა ეს მე არ მანადვლებდა, პირიქით, მინდოდა მალე მოღებოდა ბოლო ჩემს ტანჯვას.

მამ ცხოვრებაში უამრავი ტანჯვა არსებობს, სადაც ღმერთი მარტო გეტოვებს და გვაიძულებს თავად გავიკვლიოთ გზა. სწორედ ამ გზაზე ვიდექი ახლა. და ეს ყველაფერი საზარელ სიზმარს ჰგავდა. ჭუჭყითა და ნავით, გატეხილი ჭიქებითა და ცინიკური ლაცობით სავსე ღამეებში შიგადაშიგ მომხიბვლელი სიზმრებიც გამოერეოდა ხოლმე, მოუსვენრად და ტანჯვით რომ მოიკლავებოდნენ ჩემს მახინჯ და უწმინდურ გზაზე. როგორც ზღაპრებშია, პრინცესისკენ სავალ გზაზე ათასგვარი ჭუჭყი და სიბინძურე უნდა გაიარო. მეც ასე დამემართა. ცხოვრების უკეთურებამ ჩემსა და ბავშვობას შორის უზარმაზარი ჭიშკარი აღმართა, საიმედო მცველებითურთ. მაგრამ თანდათან გამოღვიძება დავიწყე საკუთარ თავისკენ მოსაბრუნებელ გზაზე.

პირველად საშინელი თავზარი დამეცა, პანსიონის დირექტორის წერილით შემფოთებული მამა რომ დამადგა თავზე. მეორედ როცა მოვიდა, უკვე გულგრილად შევხვდი ამ ამბავს. ვაიძულე ეჩხუბა, ეგინა, ემუდარა, დედაც კი გამახსენა, მაგრამ ამაოდ. ბბოლოს მოთმინებიდან გამოვიდა და გამწარებულმა მომამახა, ან გამოსწორდები, ან არადა, თითოსაც არ გავანძრევ, სკოლიდან რომ გაგაგდონ. პირიქით, ბავშვთა გამოსასწორებელ კოლონიაში გიკრავო თავს. მამას მართლა შეეძლო ამის გაკეთება! როცა წავიდა, შემეცოდა, ვერაფერს მიაღწია, ვერაფერი მოახერხა. ერთ წამს მომეჩვენა, რომ ღირსიც იყო ამის. საოცრად უინტერესო გახდა ჩემი ცხოვრება, ყველაფერმა აზრი დაკარგა. დროდადრო ასეთი ფიქრიც კი მაწამებდა, ჩემისთანები არ უნდა იბადებოდნენ, ჩემისთანებს ამ ცხოვრებაში არავითარი დანაშაულება არ გააჩნიათ, ვერ პოულობენ თავიანთ ადგილს, ასეთები მხოლოდ ტვირთად აწევს სამყაროს და უნდა განადგურდნენ-მეთქი.

იმ წელს საშობაო დღესასწაულმაც უსიხარულოდ ჩაიარა, დედას შეეშინდა, გაოგნდა ჩემს დანახვაზე, უფრო გამაღლებული და გამხდარი მოვეჩვენე. ჩაშავებული, გამოფიტული, უცნაურად ანთებული თვალები, საოცრად შეცვლილი ნაკვეთები, სათვალე, ახლად ამოსული წვერი უცხოს მხდიდა მისთვის. დებმაც უკან დაიხიეს, თან ილიმებოდნენ. გულისტკენის მეტი არაფერი მოუტანია იმ დღეს ჩემთვის. ვერც მამასთან საუბარი ავიტანე, ზოგიერთ ნათესავთან შეხვედრამაც გამაღიზიანა, მაგრამ ყველაზე მეტად იმან დამაღონა, რომ ჩემთვის ყველაზე საყვარელმა დღესასწაულმა, საშობაო ღამემ, იმედი გამიცრუა, ტანჯვა და ტკივილი მომაცენა. თუმცა ყველაფერი ჩვეულებრივ, წესისამებრ ჩატარდა. მამამ სახარება წაიკითხა, მწყემსებიც ახსენა, თავიანთ ფარაზე როგორ ზრუნავდნენ. მაგრამ მისი ხმა მოწყენილად ჟღერდა, თვითონაც უფრო მოხუცებული, მოტეხილი ჩანდა, დედაც სევდიანად გამოიყურებოდა. დები საჩუქრებიან მაგიდასთან იდგნენ და ილიმებოდნენ. ოთახში თავლის კვერების საამო სურნელი იფრქვეოდა. მაგრამ აღარც საჩუქრებს, აღარც მილოცვებს და სახარებას, არც ნაძვის ხეზე ჩამოკიდებულ ბრჭყვიალა სათამაშოებს აღარ დაჰკრავდა ძველებური ბრწყინვალება. ტკბილი მოგონებები შმაგი ტალღებივით მომაწვა. მინდოდა მალე დასრულებულიყო ეს საღამო, ეს უსიამოვნო დღესასწაული.

ასე გაგრძელდა მთელი ზამთარი, არდადეგების წინ, მასწავლებელთა კრებაზე საყვედური გამომიცხადეს და გარიცხვით დამემუქრნენ. კრება მხოლოდ ჩემ გამო იყო მოწვეული.

დემიანისგანაც იმედგაცრუებული დავრჩი. ქალაქ შთ -ში ყოფნისას ორჯერ მივეწერე წერილი და პასუხი არ მიმიღია. ამიტომ აღარ ვინახულე არდადეგებზე.

იმავე პარკში, სადაც შემოდგომაზე ალფონს ბეკს შევხვდი, ერთმა გოგონამ მიიქცია ჩემი ყურადღება. გაზაფხულის დასაწყისი იქნებოდა, ბუნება იღვიძებდა, ირგვლივ ყველაფერი მწვანედ იმოსებოდა. ათასი საზიზღარი ფიქრითა და ზრუნვით შეპყრობილი, მარტო ვსეირნობდი. გამოუვალ მდგომარეობაში ვიმყოფებოდი, ჯანმრთელობაც შემერყა, მატერიალურადაც მიჭირდა. მეგობრების ვალი მქონდა. საიდან და როგორ გამესტუმრებინა, არ ვიცოდი. ვფიქრობდი, მშობლებისათვის

მომატებული ფასები მიმეწერა სასკოლო წიგნებზე, ნივთებზე და ამ ხერხით მეშვნა ფული. ყველაფერ ამასთან ერთად ჩემი სკოლაში ყოფნა-არყოფნის საკითხიც წყდებოდა. მოკლედ, წყალში გადასახტომად მქონდა საქმე, ან ბედს უნდა შევგუებოდი და გამოსასწორებელ კოლონიაში წასასვლელად გავმზადებულიყავი. წამებას ბოლო არ უჩანდა, თუმცა მაინც თვალითვალში გაყრილი ვცხოვრობდი ჩემს ტკივილებთან და ვიტანჯებოდი.

გოგონა, რომელზეც ზემოთ ვითხარით, საოცრად მომხიბვლელი, მაღალი, ელეგანტურად გამოწყობილი გახლდათ. საამო ნაკვთები, ჭკვიანური, ბავშვური, ცოტა ბიჭური სახე ჰქონდა. დანახვისთანავე მოვიხიბლე. სწორედ ასეთი გოგონები მომწონდა. ჩემზე ბევრად უფროსი ჩანდა. უკვე ქალივით გამოიყურებოდა. არასოდეს განმეცადა ქალის სიახლოვით მონიჭებული ბედნიერება. მხოლოდ შორიდან ვეტროფოდი მათ. არც ამჟამად გამიღიმა ბედმა. თუმცა ამ სიყვარულმა ღრმა ნაკვალები დაამჩნია ჩემს ცხოვრებას და ყველაფერი დამავიწყა.

დანახვისთანავე უცნაური გრძნობა დამეუფლა — მიუწვდომელი, ამაღლებული სურათი დამიდგა თვალწინ. საოცარი მოთხოვნილება თუ სწრაფვა გამიჩნდა, ჩემში გამედმერთებინა, თავყანი მეცა ამ გოგონასთვის. სახელად ბეატრიჩე შევარქვი, თუმცა დანტე არც წამეკითხა. მაგრამ ინგლისელი მხატვრის რეპროდუქცია მქონდა, რომელზეც გამოსახული გოგონა გამხდარი, მაღალი, მოგრძო თავით, დახვეწილი ნაკვთებით, ნატიფი თითებით, მთლიანად არა, მაგრამ მაინც წააგავდა ტანითა და ბავშვური გამომეტყველებით ჩემ მიერ აღმოჩენილ გოგონას. მომწონდა ეს გაცისკროვნებული და ზეშთაგონებული სახე.

მიუხედავად იმისა, რომ ბეატრიჩე ასეთი სიძლიერით შემოიჭრა ჩემს ცხოვრებაში, ერთი სიტყვაც არ მითქვამს მისთვის. ყოველ წამს თან მდევდა. მან რაღაც სიწმინდე მაჩუქა და ტაძრის მლოცველს დამამსგავსა. ეს დღე იყო და ეს დღე. თავი დავანებე ღრეობას, სმას, უაზრო დამეულ ხეტიალს. კვლავ დავუბრუნდი მარტოობას, კვლავ კითხვა და განმარტოებით სეირნობა გახდა ჩემი თანამგზავრი.

თუმცა ამ უცაბედმა გამოსწორებამ დაცინვა მომიტანა, მაგრამ ამას აღარ ჰქონდა მნიშვნელობა. მთავარი ის იყო, რომ გამიჩნდა რაღაც, რაც მიყვარდა, რასაც ვეთაყვანებოდი. მე ჩემი იდეალი ვიპოვე. ცხოვრება ისე იმედებით და ათასი ფერით შეიმოსა. თითქოს ბავშვობა დავიბრუნე, იმ განსხვავებით, რომ ახლა მონა და მსახური გავხდი სათაყვანებელი სურათის. აუღელვებლად ვერ ვფიქრობდი ბეატრიჩეზე. მთელი არსებით ვცდილობდი ჩემი დანგრეული ცხოვრების ნამსხვრევებზე ამეგო „ნათელი სამყარო“, ჩამეხშო ჩემში ყოველგვარი ბოროტი და ბნელი, ღვთის წინაშე მუხლმოყრილს უსასრულო მშვენებაში შემედგა ფეხი. თუმცა ამჟამინდელი „ნათელი სამყარო“ რამდენადმე ჩემი საკუთარი შემოქმედება გახლდათ. ეს აღარ იყო უკან გაქცევა და დედის კალთას ამოფარება, ბავშვობის საფარველში მიმაღვა. ეს რაღაც ახალი, ჩემ მიერ გამოგონილი და მოპოვებული, სუფთა და ლამაზი სამყარო გახლდათ. ჩემში მომწიფებული მტანჯველი სექსობრივი შეგრძნებაც, რომლის წინაშეც ვძრწოდი, ალბათ ამ სიყვარულში წმინდათაწმინდა გრძნობად უნდა გარდაქმნილიყო. ნნაცვლად ამისა, მე ხომ ჩემი სალოცავი აღმოვაჩინე ბეატრიჩეს

სახით, მის წინაშე ვიდრეკვი მუხლს, ვლოცულობდი და აღსარებას ვამბობდი. ამ ახალმა ჩემმა ხვედრმა ჩამომამორა ბნელ ძალებს და სინათლის სამსხვერპლოზე გამომიყვანა. მე არ ველტვოდი სიხარულს, მინდოდა მხოლოდ უდანაშაულო და უმანკო ვყოფილიყავი, მე არ ვესწრაფოდი ბედნიერებას, მხოლოდ ღვთიურსა და ამაღლებულს ვეძებდი.

ბეატრიჩეს კულტმა ძირფესვიანად გარდასახა ჩემი ცხოვრება: გუშინ ჯერ კიდევ ნაადრევად მოწიფული ცინიკოსი, დღეს ტაძრის მლოცველად მაქცია, უკეთურება აღმოვხვრა ჩემში და სინათლეში

გადამისროლა, ყველაფერს კეთილშობილურს და ღირსეულს მაზიარა. საკუთარ თავთან დამაბრუნა.

ფიზიკურ სრულყოფილებაზე ზრუნვასაც მივყავი ხელი: დილით ცივ წყალში ვბანაობდი, საუბრისას ვცდილობდი გულწრფელი და თავაზიანი ვყოფილიყავი. სიარულიც უფრო ნელი, დარბაისლური გამიხდა. გარეგნულად ალბათ სასაცილოდაც გამოვიყურებოდი სხვის თვალში. ჩემთვის კი სუფთა ღვთის მსახურება იყო.

ყველაფერში მხოლოდ ერთს, ჩემი მრწამსის გამოხატულებას, ვეძებდი. ხატვაც დავიწყე. ინგლისური რეპროდუქცია არ მაკმაყოფილებდა, რადგან მთლიანად არ ჰგავდა ჩემი ოცნების ქალიშვილს, გადავწყვიტე მეცადა და თავად შემექმნა იგი. ამ ახალი სურვილით შეპყრობილმა იმედიანად შევაბიჯე ჩემს ოთახში, მოვიმარჯვე სახატავი ფურცლები, ფუნჯები, ფერადი საღებავები, ფანქრები, პალიტრა, ფაიფურის ლანგარი და ფრთხილად შევუდექი საქმეს. რადგან სახის დახატვა უფრო რთული იყო, ჯერ სხვა რაღაც მინდოდა მეცადა. ფანტაზიით დავხატე სხვადასხვა ორნამენტები, ყვავილები, პეიზაჟები, ხე სამლოცველოსთან, რომაული ხიდი. მთლიანად ჩავიძირე ხატვაში. ბავშვივით ვხარობდი ლამაზ-ლამაზი ფერებით. როგორც იქნა, ბეატრიჩეს დახატვასაც შევუდექი.

რამდენიმე ფურცელი გამიფუჭდა და გადავყარე. რაც მეტს ვცდილობდი წარმომედგინა მისი სახე, მით უფრო არ გამომდიოდა. ბოლოს ხელი ავიღე წარმოსახვაზე და პირდაპირ ხატვას შევუდექი. ინტუიციას მივყვე და ხელიც თავისით ამოძრავდა. თავისთავად აეწყო ყველაფერი, ფერიდან ფერზე გადავდიოდი, და როგორც იქნა, ჩემი ნაოცნებარი სახეც გამომივიდა. პირველი შედეგით უკმაყოფილო არ დავრჩენილვარ. კვლავ განვაგრძობდი ხატვას და სულ უფრო და უფრო ვუახლოვდებოდი ჩანაფიქრს. თანდათან ვერვოდი და მსიამოვნებდა ფუნჯით კონტურის მოხაზვა, შეგრძნება. ნახატი ყოველგვარი ნიმუშის გარეშე, ჩემი წარმოსახვის შედეგად, გაუცნობიერებლად იქმნებოდა. როცა დავამთავრე, დავაკვირდი და მივხვდი, რომ ეს არ იყო ჩემი ოცნების ქალიშვილი, ეს იყო სხვა, ვიღაც უცნობი, მაგრამ მაინც ძვირფასი. უფრო ბიჭს ჰგავდა. ბეატრიჩეს ქერა თმა ჰქონდა, მას კი — წაბლისფერი, მოწითალო. სახე ცოტა უხეში, მკაცრი, მაგრამ მაინც მომხიზვლელი და იდუმალეზი მოცული ჰქონდა. დდასრულებული ნახატის წინ ჩამოვჯექი. მომეჩვენა, თითქოს წმინდანის ღვთიური სახე თუ ნიღაბი ჰქონდა, თითქოს მარადისობა გამოსჭვიოდა მის მზერაში. ეს ოცნებისეული, უძრავი, მაგრამ

მანც სიცოცხლით სავსე, ნახევრად მამაკაცური, ნახევრად ქალური სახე რაღაცას მეუბნებოდა, რაღაცას მთხოვდა თითქოს. ვიღაცას მივამსგავსე, ვის, არ ვიცი, მაგრამ მეამაყებოდა, რომ ეს მე შევქმენი, მე მეკუთვნოდა.

ნახატი ჩემი ცხოვრებისა თუ ფიქრის ნაწილად იქცა. უჯრაში ჩავკეტე და არავის ვუჩვენებდი. უჯრიდან მხოლოდ მაშინ ვიღებდი, როცა ჩემს ოთახში მარტო ვრჩებოდი. ღამით საწოლის წინ, კედელზე, ლურსმანზე ვკიდებდი და დაძინებამდე ვუყურებდი, დილითაც პირველ მზერას მას შევავლებდი.

სწორედ ამ პერიოდში, როგორც ბავშვობაში უამრავი სიზმარი მომეძალა. ღამის საუკუნეა სიზმარი არ მღირსებია, ახლა კი კვლავ მეახლა. სრულიად უჩვეულო და ახლებური. დროდადრო ჩემს ნახატსაც ვხედავდი, რომელიც ხან ჩემს გასახარად წითლად და მრავლისმეტყველად, საოცრად ღამაზად და ცხოველმყოფელად გაიღვებდა, ზოგჯერ კი თითქოს გასალიზიანებლად, მახინჯი და სახედანაოჭებული მეჩვენებოდა.

ერთ დილით, ამგვარი სიზმრებიდან გამომდინებულმა, ვიგრძენი, რა უცნაურად მიყურებდა ნახატი, რაღაცნაირად მეცნო ეს მზერა, თითქოს სახელიც დამიძახა, დედა რომ შვილს დაუძახებს ისე. აკანკალებული მივაჩერდი სურათს: წაბლისფერი, სქელი თმა ნახევრად ქალური, მკაცრი სახე. ფართოდ გაშლილ შუბლზე უცნაური ნათელი დასტამაშებდა. არა, ნამდვილად სადღაც მენახა ეს სახე.

საწოლიდან წამოვხტი, ახლოს მივედი, პირდაპირ ჩავხედე ფართოდ გახელილ, უძირო, გაქვავებულ თვალებში. მარჯვენა წარბი უფრო მაღლა ჰქონდა აწეული, ერთხელ მსუბუქად, მაგრამ აშკარად შეირხა კიდეც. დამით შევიცანი.

რატომ, რატომ ვერ მივხვდი აქამდე, ეს ხომ დემიანი იყო! ყოველდღე ვცდილობდი აღმედგინა დემიანის ნაკვთები და მალიმალ ვადარებდი სურათს. თითქოს დემიანი იყო, მაგრამ მთლად არც მას ჰგავდა ჩემი ნახატი.

ერთ ადრეულ ზაფხულის საღამოს, მზე ირიბად რომ ანათებდა ჩემს ფანჯრებში და დასავლეთისკენ იმზირებოდა, უცბად ასეთი აზრი გამიჩნდა, ბეატრიჩეს თუ დემიანის სურათი რაფაზე დამედო, კუთხეში მიმემაგრებინა და საღამოს მზის შუქზე დაკვირვებოდი. მთლიანი სახის კონტური არ ჩანდა, მაგრამ წითლად ანთებული თვალები ველურად, მგზნებარედ ანათებდა ტილოდან. შუბლი და პირი უბრწყინავდა. დიდხანს ვიჯექი მის წინ, მზის ჩასვლის მერეც. თანდათან ისეთი გრძნობა მეუფლებოდა, რომ ეს არ იყო არც დემიანი, არც ბეატრიჩე. ეს თავად მე ვიყავი. მართალია ნაკვთებით არ მგავდა, ან როგორ უნდა მგვანებოდა, მაგრამ იგი ჩემი სულიდან, ჩემი ცხოვრებიდან გამომდინარე ჩემი ბედი თუ დემონი უნდა ყოფილიყო. ასეთი იქნებოდა ალბათ ჩემი მეგობარი თუ სიყვარული, თუკი ოდესმე მეღირსებოდა და ვიპოვიდი, ასეთად მესახებოდა ჩემი სიცოცხლე, ჩემი ბედისწერა.

ყველაფერ ამას ისიც დაემთხვა, რომ სწორედ ამ კვირაში რაღაც წიგნი წავიკითხე, რომელმაც საოცარი შთაბეჭდილება მოახდინა ჩემზე. მსგავსი ჯერ არაფერი წამეკითხა, არც არასოდეს განმეცადა ასეთი სიამოვნება, თუ არ ჩავთვლით მხოლოდ ნიცშეს. ეს იყო ნოვალისის წერილები და თქმულებები. ბევრი რამ შეიძლება ვერც გავიგე, მაგრამ სულიერად შემძრა. განსაკუთრებით ერთმა აზრმა მიიპყრო ჩემი

ყურადღება. ჩემს ნახატსაც წავაწერე: „ადამიანმა უპირველესად საკუთარი სული და ბედისწერა უნდა შეიცნოს“.

ბეატრიჩეს ისევ ხშირად ვხედავდი, მაგრამ მისი დანახვა აღარ მალეღვებდა, ერთი შეგრძნება მიჩნდებოდა მხოლოდ: „თავად შენ არა, მაგრამ შენი სურათი ჩემზეა მოჯაჭვული და ჩემი ცხოვრების ნაწილია“. უკვე რამდენი ხანია დემიანზე არაფერი ვიცოდი და მენატრებოდა. ერთადერთხელ ვნახე არდადეგებზე და ახლად მივხვდი, რომ იმ ხანმოკლე შეხვედრამ ჩემს სურათში ჰპოვა გამოხატულება. რაც მაშინ დამემართა, სიმორცხვისა თუ პატივმოყვარეობის გამო, უნდა მეზლო კიდევ.

ეს მოხდა ზაფხულის არდადეგებზე. კარგად შეზარხოშებული, თამამად დავებეტებოდი ჩემს მშობლიურ ქალაქში, თან ადამიანების ამრეილ სახეებს ვაკვირდებოდი. უცბად შორიდან დემიანს მოვკარი თვალი, მაშინვე კრომერის ამბავი გამახსენდა და გავიფიქრე: „ნეტა თუ ახსოვს ეს ამბავი?“ ეს ხომ სულელური, ბავშვური თავგადასავალი იყო, მაგრამ მაინც მაწუხებდა მისდამი ვალდებულების გრძნობა.

როცა მომიახლოვდა, შეიცადა, რომ მივსალმებოდი, მაგრამ დაინახა რა, რომ ვყოყმანობდი, თავად გამომიწოდა ხელი. ძველებურად სასიამოვნო და კიდევ უფრო მამაკაცური. ყურადღებით ამათვალეირ-ჩამათვალეირა და მითხრა: „გაზრდილხარ, ზინკლერ!“ ის სულ არ შეცვლილა, გამომყვა და საუბარი გამიბა, თუმცა ეს არაფრით ჰგავდა ადრინდელ საუბრებს. რაღაც მეორეხარისხოვან საგნებზე ვლაპარაკობდით. გამახსენდა, რამდენჯერ მე წერილი რომ მივწერე და პასუხი არ მიმიღია. არც ახლა უხსენებია ეს სულელური წერილები. ალბათ გადაავიწყდა.

ეს ის პერიოდი იყო, როცა საშინელი პესიმოზმი მტანჯავდა. მაშინ არ არსებობდა არც ბეატრიჩე, არც ჩემი ნახატი. დემიანი სამიკიტნოში შევიპატიყე. ამაყად მოვითხოვე ერთი ბოთლი ღვინო, ჩამოვასხი, მივუჭახუნე მის ჭიქას და გამოვცალე. დემიანი მიხვდა, ღვინოს ვეძალეობდი და მკითხა:

— ხშირად დადიხარ სამიკიტნოებში?

— ჰო, — ვთქვი უხალისოდ, — აბა, სხვა რა უნდა აკეთოს კაცმა ამ ცხოვრებაში? ბოლოს და ბოლოს, ვერთობი მაინც.

— შენ ასე გგონია? თუმცა არ შეგეკამათები, მართლაც არის ამაში რაღაც მიმზიდველი, თავდავიწყება, გაბრუება. მაგრამ ჩემი აზრით, ვინც გამუდმებით სამიკიტნოებში ზის, ჭიქას ჭიქაზე ცლის, ეს ადამიანი დაკარგულია. სამიკიტნოებში თავაშვება ცოტა არ იყოს მემჩანური საქციელია და არაა გამართლებული. კი, მესმის დათვრე ერთხელ ლამაზი, მწველი მგზნებარებით, მაგრამ არა ასე გამუდმებით. გაიხსენე ფაუსტი, ყოველ საღამოს სამუშაო მაგიდასთან რომ იჯდა.

კიდევ გამოვცალე ჭიქა და მტრულად გავხედე.

— კი, მაგრამ, ყველა ხომ ფაუსტი ვერ იქნება?

განცვიფრებულმა შემომხედა და ჩემთვის კარგად ნაცნობი სიამაყითა და გულგრილობით გაიცინა.

— რა აქ საკამათო, ყოველ შემთხვევაში ცხოვრება ლოთისთვის და გარყვნილი ადამიანისთვის უფრო აზრიანია, ვიდრე წესიერისთვის. და კიდევ, — ერთგან

წავიკითხე, გარყვნილის ცხოვრება საუკეთესო მომზადებაა მისტიკისთვისო. ხომ არსებობენ ჩვეულებრივი მოკვდავი ადამიანები, კარგი დროის გამტარებელი და დარდიმანდები, მერე ნათელმხილველები რომ ხდებიან, თუნდაც წმინდა აუგუსტუსი.

იმედგაცრუებულს არ მინდოდა მისთვის უფლება მიმეცა, ზეგავლენა მოეხდინა ჩემზე. ამიტომ მედიდურად მივუგე: კაცია და გუნება, სულ არ მიფიქრია ეს ყველაფერი იმისთვის ვაკეთო, რომ ნათელმხილველი თუ რაღაც ამდაგვარი გამოვიდე.

მოჭუტული თვალებით მიყურებდა: არც მიფიქრია შენი წყენინება. შენ რატომაც სვამ, ეს არც ერთმა არ ვიცით ზუსტად, ერთი რამ უნდა გვესმოდეს ადამიანებს, რომ ჩვენი სულის სიღრმეში არის რაღაც ისეთი, რამაც შესანიშნავად იცის, როგორ უნდა ვიცხოვროთ, რა ვაკეთოთ, და ჩვენზე უკეთაც ართმევს თავს. ალბათ შენი ცხოვრებაც შენმა სულმა უკეთ იცის. მაპატიე, ახლა მეჩქარება, უნდა წავიდე.

სწრაფად გამომემშვიდობა. საშინელი სევდა შემომაწვა. მარტოდ დარჩენილმა მთლიანად გამოვცალე ბოთლი და წასვლა რომ დავაპირე, მაშინდა შევამჩნიე, რომ დემიანს უკვე მოეწრო ფულის გადახდა, რამაც კიდევ უფრო გამაღიზიანა. ახლაღა გამახსენდა ეს ამბავი და ჩემი ფიქრები მთლიანად დემიანმა დაიპყრო. მაშინდელი ნათქვამი სიტყვები მთელი სიცხადითა და სისრულით ამომიტივტივდა თავში: „ერთი რამ უნდა გვესმოდეს, თავად ჩვენი სულის სიღრმეში სახლობს რაღაც, რამაც ჩვენზე უკეთ იცის, როგორ ვიცხოვროთ, რა ვაკეთოთ“.

ისევ ფანჯარაზე ჩამოკიდებულ, მთლად ჩაშავებულ სურათს მივჩერებოდი. ბნელოდა, მაგრამ ნახატიდან თვალები მაინც ანათებდა. დემიანზე არაფერი ვიცოდი გარდა იმისა, რომ სადღაც განაგრძო სწავლა. გიმნაზიის დამთავრებისთანავე დედა-შვილმა დატოვა ჩვენი ქალაქი, ვერსად მივაწვდენდი დემიანს ხმას.

დღეს მთელი ჩემი არსება დემიანზე ფიქრს მოეცვა. ყველანაირი მოგონება, რაც კი დემიანთან მაკავშირებდა, ერთიანად მომეძალა. მის ყველა ნათქვამს სხვაგვარი აზრი და მნიშვნელობა მიეცა. ბოლო არასასიამოვნო საუბარიც გამახსენდა, წმინდანებზე და გარყვნილებზე რომ მელაპარაკა. უცბად გონება გამინათდა. მეც ხომ სწორედ ასე დამემართა? ერთი ხანობა დაბნეულმა, გაბრუებულმა, ჭუჭყსა და სიმთვრალეში, უაზროდ გავატარე ცხოვრება, ვიდრე განგებამ საპირისპირო გრძნობას არ შემაჯახა, ვიდრე არ გამიღვიძა მოთხოვნილება და სწრაფვა სილამაზისადმი, სიწმინდისადმი?!

მოგონებებს გავეყვი, უკვე დაღამებულიყო, გარეთ წვიმდა. ჩემს ფიქრშიც აღწევდა წვიმის ხმაური. მაშინაც წვიმდა, დემიანმა კრომერზე რომ გამომიკითხა და ჩემი პირველი საიდუმლო ამოიცნო. ფფიქრი ფიქრს მისდევდა: საუბარი სკოლის გზაზე, კონფირმაციის გაკვეთილებზე, ბოლო შეხვედრა. ესეც გამახსენდა: ჩვენი სახლის წინ ვიდექით. დემიანმა ჭიშკარზე მიმივითა და მითხრა: „ამგვარი საგნები, როგორც ეს გერბია, უნდა აინტერესებდეს ადამიანს“.

დემიანი ყოველდამე მესიზმრებოდა. ზოგჯერ გერბიც ეჭირა ხელში. გერბი ხან პატარა იყო, ხან კი საოცრად დიდი და თვალისმომჭრელი მეჩვენებოდა. ერთხელ მაიძულა, რომ მეჭამა ეს გერბი. როცა გადავყლაპე, ვიგრძენი, როგორ გაცოცხლდა

ჩემს არსებაში გერბზე გამოხატული ჩიტი. თანდათან გაიზარდა და მთლიანად დამიპყრო. ბოლოს შიგნიდან დაიწყო ჩემი გამოჰმა. შეშინებულმა გამოვიღვიძე და მივხვდი, სიზმარი იყო. ცოტა დავმშვიდდი.ოთახში წვიმა შემოდოდა და ფანჯრის დასაკეტად წამოვდექი. ადგომისას აშკარად რაღაცას დავაბიჯე ფეხი. დილით აღმოვაჩინე, რომ ჩემი ნახატი ყოფილა. მთლად დასველებულიყო. შევეცადე გამეშრო, მერე სქელ წიგნში ჩავდე. მეორე დღეს, უკვე გამშრალს რომ დავხედე, გავოცდი, სრულიად შეცვლილი მეჩვენა: წითლად მოლივლივე პირი გაფერმკრთალებოდა, სახის ნაკვთები ჩავარდნოდა. ახლა უფრო დამსგავსებოდა დემიანს.

აზრი დამებადა, ახალი სურათი შემექმნა. გერბზე გამოხატული ჩიტი დამეხატა, აღარ მახსოვდა, სიძველისგან ფერგადასულ გერბზე ჩიტი ყვავილზე იჯდა, ბუდეში თუ ხის კენწეროზე. თუმცა ფიქრით არ გამიწვალებია თავი, პირდაპირ ხატვას შევუდექი. რატომღაც მკვეთრი ფერებით დავიწყე. მინდოდა ოქროსფერი ყოფილიყო ჩემი ფრინველი. ნნახატზე ხასიათის მიხედვით ვმუშაობდი და რამდენიმე დღემიც დავამთავრე.

ეს იყო მტაცებელი ფრინველი, შეუპოვარი, მეგრძოლი მიმინო. ნახევარი ტანი ჩაბნელებულ მრგვალ სფეროში იყო მოთავსებული. თითქოს ცდილობდა თავი დაედწია ამ უზარმაზარი კვერცხიდან და ცის კამარას შერთვოდა. რაც მეტად ვაკვირდებოდი ნახატს, ვრწმუნდებოდი, რომ ეს სწორედ სიზმარში ნანახი ფერადი გერბი იყო.

დემიანის ადგილსამყოფელი რომც მცოდნოდა, მაინც ვერ შევძლებდი მისთვის წერილის მიწერას. მაგრამ ინტუიციამ, რაც ბოლო ხანს ყოველ ჩემს მოქმედებას თან სდევდა, მიკარნახა, მაინც მეცადა და ეს ნახატი დემიანისთვის გამეგზავნა. მიიღებდა თუ არა, ამას მნიშვნელობა არ ჰქონდა. ნახატზე არაფერი, გვარიც არ წამიწერია. ნაპირები გულდასმით შევუსწორე, დიდ კონვერტში ჩავდე, ჩემი მეგობრის ძველი მისამართი დავაწერე და გავაგზავნე.

გამოცდები ახლოვდებოდა, ჩვეულებრივზე მეტად ვმეცადინებოდი. მას შემდეგ, რაც ძველ ცხოვრებაზე ავიღე ხელი, ისევ მოწყალე თვალთ მიეყურებდნენ მასწავლებლები. რა თქმა უნდა, გადასარევი მოსწავლე არც ახლა ვყოფილვარ, მაგრამ ჩემგან ამასაც არ მოელოდნენ.

მამის წერილებშიც შეიცვალა კილო, აღარ მსაყვედურობდა, არც მემუქრებოდა. არავისთვის გამიმხელია, რა მოხდა ჩემში. უბრალოდ, ეს ცვლილება მშობლებისა და მასწავლებლების სურვილსაც დაემთხვა. მაგრამ ამ გადასხვაფერებამ ვინმესთან კი არ დამახლოვა, პირიქით, უფრო განმამარტოვა. ერთი მიზანი გამიჩნდა მხოლოდ: დემიანისკენ სწრაფვა, სწრაფვა შორეული ბედისწერისაკენ. თუმცა ვგრძნობდი, ჯერ სადღაც შუა გზაზე ვიდექი. ბეატრიჩეთი დავიწყე, შემდეგ კი ჩემი ფიქრები მთლიანად დემიანმა დაიკავა. ჩემი სამყარო ვიპოვე და აღარ მინდოდა დამეკარგა. არავის შეეძლო, თუნდაც ერთი სიტყვით, ეკითხა ჩემს სიზმრებზე, მოლოდინზე, ჩემს სულიერ ფერისცვალებაზე. არც მქონდა ამის სურვილი ან რატომ უნდა მქონოდა?!

თავი მეხუთე — ჩიტი ლამობს კვერცხიდან თავი დაადწიოს

ჩემი ნახატი გზაში იყო და დემიანს ეძებდა. მოხდა სასწაული, პასუხი მივიღე.

საკლასო ოთახში ვიჯექი. შუა გაკვეთილზე ჩემს წიგნში რაღაც ბარათს წავაწყდი. კლასში ჩვევად ჰქონდათ, ერთმანეთს წერილებს უგზავნიდნენ. თუმცა მე ისე ახლოს არავისთან ვყოფილვარ, ჩემთვის რომ მოეწერათ და სასკოლო დღესასწაულებზე მისაწვევ ბარათად მივიჩნიე. არ მსიამოვნებდა ამგვარ ღონისძიებებზე სიარული და ამიტომ წაუკითხავად, პირდაპირ ბოლო გვერდზე ჩავდე.

გაკვეთილის ბოლოს შემთხვევით ხელში მომხვდა ბარათი, შევათვალიერე, უაზროდ გავხსენი და რამდენიმე სიტყვას მოვკარი თვალი. შიშმა ამიტანა, ჟრუანტელმა დამიარა, გულმა თითქოსდა სიცივისგანო, ძგერა დამიწყო. ნუთუ აღსრულდა განგების ნება?!

„ჩიტი ლამობს თავი დააღწიოს კვერცხს. კვერცხი სამყაროა და ვისაც სურს დაიბადოს, უნდა დაამსხვრიოს ეს სამყარო. კვერცხიდან გამოთავისუფლებული ჩიტი ღმერთისკენ მიისწრაფვის. ამ ღმერთს კი აბრახასი ჰქვია.“ რამდენჯერმე გადავიკითხე, ექვგარეშეა დემიანმა მომწერა. ჩიტის შესახებ სხვა არავის შეეძლო სცოდნოდა. ეს მხოლოდ ჩვენ ორმა ვიცოდით. გამოდის, მიიღო ჩემი ნახატი, მიხვდა და ამით ნიშანი მომცა. კი, მაგრამ ვინაა აბრახასი? არც გამოგია და არც არსად მსმენია მის შესახებ. „ღმერთს ჰქვია აბრახასი — რას ნიშნავდა ეს ნეტა?“ — ამაზე ფიქრი მტანჯავდა.

გაკვეთილი ისე დამთავრდა, ვერაფერი გავიგე. უკვე მომდევნო იწყებოდა, ერთი ახალგაზრდა, შტატგარეშე მასწავლებლის. ეს მასწავლებელი ძალიან მოგწონდა, რადგან თავისუფლად, მეგობრულად გვექცეოდა და ჩვენც ნაკლები ცერემონიულობა გვჭირდებოდა. დოქტორი ფოლენსი ჰეროდოტეს გვიკითხავდა. ძალიან კი მაინტერესებდა, მაგრამ ამჯერად საკუთარი გასაჭირი მქონდა, მოსასმენად არ მეცალა.

ანგარიშმიუცემლად გადავშალე წიგნი, მაგრამ თარგმანს არ მივყვებოდი. საკუთარ ფიქრებში ვიყავი გართული. დემიანის ნასწავლი მეთოდი გამომადგა. მართალი იყო, როცა მარწმუნებდა, ფიქრით და დაჟინებული მზერით ბევრის მიღწევა შეიძლებაო. ბავშვობაში არ გამომდიოდა, მაგრამ ახლა უკვე ნაცადი მქონდა და საიმედოდაც მიმაჩნდა. მთელი არსებით საკუთარ თავში ჩავიძირე და თავდაჯერებული, საქმიანი გამომეტყველება მივიღე, რადგან ვიცოდი, დაბნეულობითა და გაფანტულობით უფრო მივიპყრობდი მასწავლებლის ყურადღებას. სადღაც შორს ვიმყოფებოდი ჰეროდოტესგანაც და სკოლიდანაც. უცნაურად მასწავლებლის რამდენიმე სიტყვამ, თითქოსდა მეხვივით გაიელვაო, გამომაფხიზლა. დღოქტორი ფოლენსი ჩემ გვერდით იდგა, მეგონა, რაღაცას მეტყოდა, მაგრამ არც შემოუხედავს. ამოვისუნთქე, ის თავისთვის განაგრძობდა ლაპარაკს. გარკვევით გავიგე, „აბრახასი“ ახსენა. სმენად ვიქეცი: „ჩვენი შეხედულებები სექტანტებზე და უძველეს მისტიურ საზოგადოებაზე არ უნდა იყოს ასეთი გულუბრყვილო. რა თქმა უნდა, ძველად ჩვენაირად არ იცნობდნენ მეცნიერებას. მაშ, რატომ გვიკვირს, რომ ისინი დაინტერესებული იყვნენ ფილოსოფიურ-მისტიური სინამდვილით, რამაც მაშინ ფართო განვითარება ჰპოვა. ნაწილობრივ აქედან წარმოიშვა მაგია, ჯადოქრობა,

რასაც ადამიანები ხშირ შემთხვევაში დანაშაულისა და ცდომილებიდან მიჰყავდა. მაგრამ მაგიასაც ჰქონდა კეთილშობილური წარმომავლობა და ღრმა გააზრება. ისევე როგორც მოძღვრებას აბრახასზე, რომელიც ზემოთ უკვე ვახსენე. ამ სახელს ბერძნულ, მაგიურ ძალებთან აკავშირებენ და ხშირად ჯადოქრად იხსენიებენ. ასეთი ჯადოქრები დღესაც არიან ველურ ხალხებში. აბრახასი თავის თავში მრავლისმომცველია, თავისებური სიმბოლური დატვირთვა აქვს და ერთდროულად გამოხატავს ღვთიურსაც და ეშმაკისეულსაც“.

ეს ახალგაზრდა კაცი თავგამოდებით გვიხსნიდა, მაგრამ არავინ უსმენდა. მორჩა თუ არა აბრახასზე ლაპარაკს, ჩემს ფიქრებს დავუბრუნდი ისევ.

„ღვთიურს დაე ეშმაკისეულს ერთდროულად — ისევ ჩამესმოდა ყურში. ამ სიტყვებს უნდა ჩავბლაუჭებოდი. გამახსენდა, ბოლო ხანებში დემიანსაც ხშირად გამოუთქვამს ასეთი აზრი. „ჩვენ გვყავს ღმერთი და მას ვცემთ თაყვანს, მაგრამ ესაა ღმერთი მხოლოდ ოფიციალურად აღიარებული სამყაროსი. ადამიანს კი უნდა შეეძლოს მთელი სამყაროს პატივისცემა და სიყვარული. უნდა არსებობდეს ღმერთი, რომელიც თავის თავში ეშმაკისეულსაც მოიცავს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ღვთის მსახურებასთან ერთად ეშმაკის მსახურებაც მოგვიწევს“. — გამოდის ასეთი ღმერთი აბრახასია?

ყველგან ვეძებდი, მთელი ბიბლიოთეკები მოვიარე, მაგრამ აბრახასის სახელს ვერსად წავაწყდი. ჭეშმარიტების დადგენას ვლამობდი, მაგრამ ხელმოცარული დავრჩი.

ბეატრიჩეს სახე, მთელი სულით და ხორციით რომ ვიყავი ერთი ხანობა გატაცებული, თანდათანობით წაიშალა და შორეულ, გაფერმკრთალებულ აჩრდილად იქცა. დროებითი აღმოჩნდა ჩემი სულის სიმშვიდე. კვლავ მოუსვენრობამ, რაღაც ახლის ძიებამ შემიპყრო.

უცნაურად ჩახლართული თვითმყოფადობის გზასდავადექი. მთვარეულივით მივყვებოდი საკუთარ გულისთქმას. ჩემი სქესობრივი, უფრო სწორად, სიყვარულის მოთხოვნილება, ერთი პირობა ბეატრიჩეს სურათისადმი თაყვანისცემით გადავჭერი. ახლა კი კვლავ უიმედოდ ვოცნებობდი. უიმედოდ იმედიანს ისევ მომეძალა წარმოსახვები, სურვილები, სიზმრები და ისევ მომწყვიტა რეალობას. მე ჩემი სიზმრებითა თუ წარმოსახვებით, საკუთარი ნახატებით შევქმენი ნამდვილი, სიცოცხლით სავსე სამყარო და ამ სამყაროში ვცხოვრობდი. მიზნად დავისახე ჩემი ოცნება, თუ არ ვიცი, ამას რა დავარქვა, სიზმარი, რომელიც ხშირად მეჩვენებოდა და საოცრად ახლობელი გახდა ჩემთვის, გამეცოცხლებინა, ქაღალდზე გადამეტანა, სიზმარში ნანახი ქალის სახე დამეხატა. მესიზმრებოდა, ვითომ მშობლიურ სახლში ვბრუნდებოდი. ჭიშკარზე თვალისმომჭრელად ბრწყინავდა გერბზე გამოხატული ჩიტი. ზღურბლზე დედა მეგებებოდა, ხელებს მიწვდიდა, უნდოდა მომხვეოდა, მაგრამ როცა მიახლოვდებოდა, ვხედავდი, რომ ეს დედა არ იყო. დედას ნაცვლად ვიღაც უცხო ქალი მეხვეოდა. უცნობს ამაყი, შეუპოვარი სახე ჰქონდა, ცოტათი დემიანს, თუ ჩემს დახატულ სურათს ჰგავდა, მაგრამ ეს უფრო სხვანაირი იყო. მიუხედავად მკაცრი ნაკვეთისა, მაინც ქალური და მომხიზვლელი. თავისკენ

მიზიდავდა და სიყვარულით, ათრთოლებული ხელებით მეხვეოდა. არ ვიცი, ამ დროს ზუსტად რას ვგრძნობდი, შიშს თუ ნეტარებას, იქნებ ორივეს ერთად. ყოველ შემთხვევაში ვგრძნობდი რაღაც ღვთიურს, სასწაულებრივს. უამრავ მოგონებას მიღვიძებდა ეს სახე. დედასაც ვამსგავსებდი და ჩემს მეგობარ დემიანსაც. ხშირად ამგვარი სიზმრიდან გამოღვიძებულს ბედნიერების შეგრძნება მეუფლებოდა. ზოგჯერ კი თითქოს საშინელი ცოდვიდან გამოფხიზლებულს შიში და ტანჯვა მეწყებოდა.

თანდათან გაუცნობიერებლად ვხედავდი, რომ რაღაც კავშირი არსებობდა ამ გასულიერებულ სიზმრებსა და გარე სამყაროდან შემოსულ მინიშნებებს შორის. დღითი დღე ვრწმუნდებოდი ამაში. ბოლოს, რატომღაც ისიც ვიფიქრე, რომ ამ წინასწარმეტყველურ სიზმარში აბრახასი გამოვიწვიე, რადგან ჩემს სიზმარშიც, ისევე როგორც აბრახასში, წინააღმდეგობრივად გადახლართულიყო ერთმანეთში შიში და ნეტარება, შემზარავი და საამო, დანაშაულებრივი და უმწიკვლო, ქალური და მამაკაცური. დღემდის სიყვარული ცხოველურ, ამოუცნობ გრძნობად მიმაჩნდა, მართალია, ერთი პირობა სიყვარულისადმი ძრწოლა და შიში ბეატრიქეს სურათისადმი ზეშთაგონებულ, კეთილშობილურ თაყვანისცემაში გადამეზარდა, მაგრამ დღეს ჩემს სიყვარულს ერთმანეთში უცნაურად გადაჯაჭვული ანგელოზისა და სატანის, ქალისა და მამაკაცის სახე მიეღო. დღეს ჩემს სიყვარულში ჩასახლებულიყო ადამიანიც და მხეციც, უსაზღვრო სიკეთეც და უკიდურესი ბოროტებაც. ვგრძნობდი, ამგვარი იქნებოდა ჩემი ბედი, რომელიც განუწყვეტლივ მდევდა თან, რასაც მთელი არსებით, მაგრამ მოკრძალებულად ვესწრაფოდი.

მომდევნო ზაფხულს გიმნაზიას ვამთავრებდი, სწავლის გაგრძელებას ვაპირებდი, მაგრამ სად, ჯერ არ მქონდა გადაწყვეტილი. ერთი უმწეო, უმიზნო ადამიანი გახლდით. ერთადერთი რამ იყოჩემში აშკარად გარკვეული, შინაგანი ხმა და სიზმარში ნანახი სურათი. ვგრძნობდი, ამ ხმას უნდა მივყოლოდი ბრმად. მაგრამ ამ გზაზე სოცარ წი-

ნააღმდეგობებს ვაწყდებოდი და დღითი დღე მიჭირდა. ზოგჯერ ჩემი ფიქრებით სიგაყემდე მივდიოდი, შეშლილად მიმაჩნდა თავი. მე არ შემეძლო მეცხოვრა ყველას მსგავსად, მეკეთებინა ის, რასაც ჩვეულებრივი ადამიანები აკეთებდნენ: მეკითხა პლატონი, ამომეხსნა ტრიგონომეტრიული ამოცანები, ჩამეტარებინა ქიმიური ანალიზები, გამოვსულიყავი პროფესორი, მოსამართლე, ექიმი, ხელოვანი, განაჰქონდა ამას რამე აზრი?! მიკვირდა, როგორ შეეძლოთ ამ ადამიანებს წინასწარ გაეანგარიშებინათ მთელი ცხოვრება, დაესახათ მიზნები. როგორ შეეძლოთ სცოდნოდათ ზუსტად, რა უნდოდათ, წინასწარ განესაზღვრათ თავიანთი სურვილები. ეგებ ოდესმე მეც გავხდე ასეთი. ყოველ შემთხვევაში, დღეს მე მხოლოდ ერთი რამ მწამს — უნდა ვეძებო, ვეძებო თუნდაც წლების განმავლობაში, მაგრამ მაინც საკუთარი გზა უნდა ვეძებო. ვიცი, შეიძლება ვერც ამ მიზეზით მივაღწიო მიზანს, ან იქნებ მივაღწიო, მაგრამ უარეს საშინელებასა და ბოროტებას გადავეყარო.

როგორ მინდოდა მეცხოვრა ისე, როგორც ამას ჩემი შინაგანი მე, შინაგანი ხმა მკარნახობდა, რატომ იყო ეს ასე ძნელი?!

ბევრჯერ ვცადე დამეხატა სიზმარში ნანახი იდუმალებით მოსილი, კეთილშობილური სახე და დემიანისთვის გამეგზავნა, მაგრამ არ გამომდიოდა. ვგრძნობდი, რა უცნაურად ვიყავი დემიანზე მიჯაჭვული, ხშირად ვოცნებობდი მასთან შეხვედრაზე. მისგან კვლავინდებურად არაფერი ისმოდა, არ ვიცოდი, სად იყო, რას მოღვაწეობდა.

ბეატრიჩეთი მონიჭებული საამო სიმშვიდე კარგა ხანია დავკარგე. ის ჩემი ოცნების კუნძულად მიმაჩნდა, მაგრამ შევცდი, როგორც ყოველთვის, თუ რამეს გავითავისებდი და შევიყვარებდი, მალევე მიქრებოდა ხელიდან. ჩემში ჩაბუდებული სიყვარულის მოთხოვნილება კი კვლავ რაღაცის მოლოდინით ახალ სატანჯველს მიმზადებდა და გააფთრებულ მხეცს მამსგავსებდა.

სიზმარში თანდათან უფრო აშკარად და გარკვევით ვხედავდი იმ უცნობ ქალს, ზოგჯერ ვესაუბრებოდი კიდეც. ვტიროდი, ვეკამათებოდი, ვწყევლიდი, ვემუდარებოდი. ზოგჯერ კი დედას ვეძახდი და ცრემლმორეული მის წინაშე მუხლს ვიდრეკდი, ხან სიყვარულს ვეფიცებოდი, ხან მის ღვთიურ კონცხსაც ვგრძნობდი. მოთმინებიდან გამოსული, ხანდახან შეურაცხმყოფელ სიტყვებსაც ვკადრებდი, ქუჩის ქალს, ვამპირს, მკვლელს ვუწოდებდი. არაფერს ერიდებოდა, არაფერი არსებობდა მისთვის ძვირფასი და კეთილშობილური. უნახესი სიყვარულით თუ უტიფრობით მაცდუნებდა იგი.

მწელი გადმოსაცემია სიტყვით, რასაც მაშინ განვიცდიდი. მთელი ზამთარი ქარიშხალი ბობოქრობდა ჩემს სულში, კვლავინდებურად მარტოობა მტანჯავდა. მხოლოდ ჩემი ნახატებით და სიზმრებით ვსულდგმულობდი. სიზმარში ნანახ სანუკვარ სახეში მესახებოდა ჩემი სიყვარული, ჩემი ბედისწერა. ვგრძნობდი, ეს იყო ჩემი მომავალი და იმ შორეულ მომავალში ყველაფერი აზრახასზე მიუთითებდა. არც ერთი აზრი თუ სიზმარი მე არ მემორჩილებოდა. არ შემემლო რომელიმე მათგანის თავად, საკუთარი სურვილით გამოწვევა. რაღაც მმართავდა და ბატონობდა ჩემზე. რაღაც უხილავ ძალას მიყვავდი იმ სამყაროში. გვარეგნულად თავდაჯერებულად მეჭირა თავი და არაფერს ვიმჩნევდი, რის გამოც თანაკლასელებში ფარულ პატივისცემას ვგრძნობდი ჩემდამი და ეს სიცილს მგვრიდა. თუ მოვისურვებდი, შემწევდა იმის უნარი, ნებისმიერ მათგანს ჩაეწვდომოდი. ამით ვაოგნებდი მათ, თუმცა იშვიათად ვაკეთებდი ამას. მხოლოდ საკუთარი თავის ძიებით ვიყავი დაინტერესებული, მხოლოდ საკუთარ სულში მიმდინარე პროცესებს ვადევნებდი თვალს. მსურდა მეპოვა ჩემი ცხოვრების გზა, რომ როგორმე გამოვსულიყავი ამ არარეალური სამყაროდან და რეალურ, ჭეშმარიტ ნიადაგზე დამედგა ფეხი.

ამ პერიოდში აღმოვაჩინე სწორედ ერთი უჩვეულო რამ, რასაც შემთხვევითობას ვერ დავარქმევ. როცა მოულოდნელად წააწყდები იმას, რაც ყველაზე მეტად გჭირდება, ეს უკვე შენი შინაგანი სწრაფვისა თუ მოთხოვნილების შედეგია, და არა შემთხვევითობა.

ორჯერ თუ სამჯერ ქალაქში ხეტიალისას, გარეუბანში ერთ პატარა ეკლესიას მივაგენი. ერთხელ, როცა ჩავიარე, ეკლესიიდან ბახის მუსიკა შემომესმა. შესვლა დავაპირე, მაგრამ კარი დაკეტილი აღმოჩნდა. ქუჩაში კაციშვილი არ ჰაჭანებდა და

იქვე, ეკლესიის გვერდით, ქვაზე ჩამოვჯექი. ქურთუკში მჭიდროდ გავეხვიე და მივაყურადე. ეტყობა, ორღანი დიდი არ იყო, მაგრამ საამო ხმა ჰქონდა. საოცრად, მთელი გრძნობითა და ზემთაგონებით უკრავდა ვიღაც, თითქოს ლოცულობდა, თითქოს იცოდა, რა საიდუმლოებაც ჩადოთ ამ მუსიკაში და საკუთარი ცხოვრების მსგავსად თავს დასტრიალებდა და იტანჯებოდა. მმუსიკის არსსა და ტექნიკაში ვერ ვერკვეოდი, მაგრამ ყმაწვილური ინსტინქტით ჩაწვდი ამ მუსიკის სულს, ვიგრძენი, რომ რაღაც ჭეშმარიტს ვეზიარე.

ეკლესია თითქმის ჩაბნელებული იყო, მხოლოდ გვერდითი ფანჯრიდან აღწევდა მკრთალი შუქი. შევიცადე, ვიდრე მუსიკა შეწყდებოდა, მინდოდა მენახა, ვინ უკრავდა. როგორც იქნა, გამოვიდა, ჩემზე უფროსი ჩანდა. ჯმუხი, მოუქნელი, აჩქარებულად, მტკიცე ნაბიჯით, თან თითქოს არადამაჯერებლად მიაბიჯებდა.

ზოგჯერ საათობითაც ვმჯდარვარ ეკლესიასთან, ბოლთასაც ვცემდი. ერთხელ ღია დამხვდა კარი და შეციებული, აკანკალებული შევედი შიგნით. ვიჯექი, ვტკბებოდი ორღანის ხმით და თავს ბედნიერად ვთვლიდი. ზემოთ ორღანთან გაზის ნათურა ბჟუტავდა. მე არა მხოლოდ მუსიკის ენა მესმოდა, არამედ ისიც, რასაც თავად მუსიკოსი აქსოვდა მასში. თითქოს დავნათესავდივით, იღუმალი ძაფები გაიბა ჩვენ შორის. მუსიკის შესრულებაში შეიგრძნობოდა რწმენა, თავდავიწყება, ღვთისმოსაობა. მაგრამ ეს არ იყო მარტო ეკლესიის მსახურის ღვთისმოსაობა, ეს უფრო მოხეტიალე თუ შუასაუკუნეობრივი მლოცველის ღვთისმოშიშობას ჰგავდა. მასში სამყაროც მკვეთრად ისახებოდა და ყოველგვარ აღსარებაზე მაღლა იდგა. გაგონილი მქონდა, რომ ძველად ბახს შესანიშნავად ასრულებდნენ იტალიელი მუსიკოსები. ცდილობდნენ ზუსტად გადმოეცათ, აემეტყველებინათ ის, რასაც კომპოზიტორი განიცდიდა: სულიერი წვდომა და სწრაფვა სამყაროსადმი, მისგან გაქცევის სურვილი, თავდავიწყება და მგზნებარება.

ერთხელ უკან დავედევნე უცნობ მუსიკოსს. შორიდანვე შევამჩნიე, სამიკიტნოში შევიდა. თავი ვეღარ შევიკავე და მეც შევყევი. კუთხეში მიმჯდარიყო, შავი ფეტრის ქუდი ეხურა, წინ ღვინით სავსე ჭიქა ედგა. აასეთად მყავდა ზუსტად წარმოდგენილი: შეუხედავი, ცოტა ველური, უსიცოცხლო, მაგრამ მაინც ბავშვური. შუბლზე და თვალებში მამაკაცური სიმკაცრე იკითხებოდა, სახის ქვედა ნაწილი კი უფრო ნაზი ჰქონდა. თითქოს რაღაც აკლდა, შეუთავსებლობა იგრძნობოდა მის გარეგნობაში. შეუპოვარი მზერის მიუხედავად ბავშვურობა და გაუბედაობა ეტყობოდა. ყველაზე მეტად მისი ჩამუქებული თვალების მკაცრი და ამაყი გამოხედვა მომწონდა.

უხმოდ დავჯექი მის პირდაპირ. სამიკიტნოში არავინ იყო. მან ისე შემომხედა, თითქოს გაგდებას მიპირებდა. არც გავნმრეულვარ. სახეში ვუყურებდი, ვიდრე ხმამაღლა არ დამიღრიალა:

— რა გინდა, რას მომჩერებიხარ?

— არაფერი, — ვუპასუხე, ისედაც ბევრი რამ მივიღე თქვენგან.

შუბლი შეეჭმუნა.

— აჰ, მუსიკით ხართ გატაცებული? მეზიზღებიან ასეთი ადამიანები, მუსიკა რომ აბოდებთ.

არ შევეპუე და მაინც განვაგრძე:

— ხშირად მქონია ბედნიერება, მომესმინა თქვენთვის, ერთხელ ეკლესიაშიც შემოვედი. არ მინდა, თავი შეგაწყინოთ, უბრალოდ, რაღაც განსაკუთრებულს ვეძებ, რას, თავადაც არ ვიცი ზუსტად, მეგონა, თქვენთან ვიპოვიდი. თუ არ გსიამოვნებთ ჩემთან საუბარი, წავალ. თქვენი მუსიკის მოსმენა ეკლესიაშიც შემძლია.

— კარს რომ ყოველთვის ვკეტავ.

— ერთხელ, როგორ ჩანს, დავგიწყებიათ, ძირითადად კი გარეთ ვდგავარ, ან ქვაზე ვჯდები და ისე გისმენთ.

— თუ ასეა, სხვა დროს შემოდით, იქ უფრო თბილა. თუ დაკეტილი დაგხვდათ, დააკაკუნეთ, ოღონდ ძლიერად. მმაგრამ როცა ვუკრავ, მაშინ არა. ახლა მითხარით, რისი თქმა გასურდათ? საკმაოდ ახალგაზრდა ჩანხართ, სკოლაში სწავლობთ, თუ სტუდენტი ხართ? მუსიკოსი ხომ არ ბრძანდებით?

— არა, უბრალოდ, მოყვარული. მუსიკის მოსმენისას ისეთი შეგძნება ეუფლება ადამიანს, თითქოს ცასა და ქვესკნელს შორის ცახცახებსო. არ მიყვარს მორალი, ყველაფერი, მორალის მომცველი მაღიზიანებს. იქნებ ვერ გიხსნით კარგად, მაგრამ მუსიკა სწორედ იმიტომ მიყვარს, რომ მასში არაა მორალი. ერთი რამ მინდა გკითხოთ, გაგიგონიათ ასეთი ღმერთი, რომელშიც ეშმაკისეულიცაა და ღვთიურიც? ვგონებ, უნდა არსებობდეს ასეთი.

მან ცოტათი გადაიწია ქუდი, მუქი სქელი თმა შუბლიდან გადაიყარა, ორაზროვნად შემომხედა, ჩემკენ გადმოიხარა და ჩუმად, დაძაბულად მკითხა:

— რა ჰქვია ამ ღმერთს, ახლა რომ ასხენეთ?

— სამწუხაროდ, მხოლოდ ის ვიცი, რომ აბრახასი ჰქვია.

— უნდობლად მიმოიხედა, თითქოს ეშინოდა, ვინმე არ გვისმენდესო, შემდეგ მომიახლოვდა და ჩამწურჩულა: ვინ ხართ თქვენ?

— გიმნაზიის მოსწავლე.

— საიდან იცი აბრახასზე?

— შემთხვევით გავიგე.

ღვინის ჭიქა შეივსო და ჩაილაპარაკა:

— ჰმ, შემთხვევით. სისულელეებს ნუ ლაპარაკობ ახალგაზრდავ. შემთხვევით აბრახასზე ვერაფერს გაიგებს კაცი. დაიმახსოვრეთ ეს. მეტს გეტყვით, მეც გამიგონია მასზე, — გაჩუმდა და, თითქოს რაღაცის მოლოდინში, მომამტერდა, თან სახე ემანჭებოდა, — ოღონდ ახლა ვერაფერს გეტყვით, გამიგეთ? — შემდეგ ქურთუკის ჯიბიდან რამდენიმე შემწვარი წაბლი ამოიღო და მეც გადმომიგდო.

— ჰოო, საიდან იცით მასზე? — მკითხა ხმამალლა.

ყოველგვარი ყოყმანის გარეშე მოვუყევი, როგორ გამახსენდა ჩემი ბავშვობის მეგობარი, საოცრად მიტოვებულსა და უმწეო მდგომარეობაში ჩავარდნილს:

— მას ასეთი რამ დავუხატე: ჩიტო, რომელიც სამყაროდან თავის დაღწევას ლამობდა, და გავუგზავნე. არც მჯეროდა, თუ მიიღებდა, მაგრამ რამდენიმე დღის შემდეგ ასეთი პასუხი მომივიდა: „ჩიტო იბრძვის, რომ თავი დააღწიოს კვერცხიდან.

კვერცი კი სამყაროა. ჩიტს სურს დაამსხვრიოს სამყარო და ღმერთისკენ, ცაში აიჭრას. ამ ღმერთს აბრახასი ჰქვია.

ხმა არ ამოუღია, წაბლს ამტვრევდა და ღვინოს ატანდა.

— გინდა კიდევ ავიღოთ ერთი ბოთლი ღვინო? — შემეკითხა.

— გმადლობთ, არ მიყვარს.

ცოტა იმედგაცრუებულმა გამიღიმა.

— როგორც გენებოთ, მე კი მიყვარს და ცოტა ხანს კიდევ დავრჩები აქ, თქვენ შეგიძლიათ წახვიდეთ.

მეორე შეხვედრისას, საუბრის გუნებაზე არ ჩანდა. სადღაც ძველ ქუჩაზე გამიყვანა, ერთ თვალშისაცემ, დიდ, ძველებურ სახლში შევედი. ცოტა ხნის შემდეგ უკვე პატარა, ჩაბნელებულ, მოუვლელ ოთახში ვისხედით, სადაც პიანინოს მეტი არაფერი მეტყველებდა იმაზე, რომ აქ მუსიკოსი ცხოვრობდა. წიგნებით გამოჭედილი კარადები, საწერი მაგიდა უფრო ისეთ შთაბეჭდილებას ტოვებდა, თითქოს მეცნიერის ბინაში მოვხვდი.

— რამდენი წიგნი გაქვს?

— ნაწილი ამ წიგნებისა, მამაჩემის ბიბლიოთეკიდანაა. დიახ, ახალგაზრდავ, მე მშობლებთან, დედასთან და მამასთან ვცხოვრობ. მაგრამ ვერ წარგადგენთ, მათ არ სიამოვნებთ ჩემი ნაცნობები. იცით მე უძლები შვილი გახლავართ. მამაჩემი შესანიშნავი მოძღვარი და მქადაგებელია, ქალაქში პატივსაცემ და ღირსეულ პირად ითვლება. დიდ იმედებს ამყარებდა ჩემზე, როგორც ნიჭიერ ყმაწვილზე, მაგრამ იმედები გაუფრუე. მშობლებს მიაჩნდათ, რომ სწორ გზას ავცდი და შევიშალე. თეოლოგიას ვსწავლობდი და სახელმწიფო გამოცდის წინ მივატოვე ეს საინტერესო ფაკულტეტი. უნდა გამოგიტყდეთ, ალბათ კარგი სპეციალისტი დავდგებოდი, კერძო გაკვეთილების აღებასაც ვაპირებდი. ვეცნობოდი, ვსწავლობდი იმ ღმერთებს, რაც კი ადამიანებს თავიანთი რწმენისა და შეხედულებისამებრ გამოეგონათ, მაგრამ როგორც ხედავთ, დღეს მუსიკოსი გახლავართ და ეკლესიაში ვუკრავ ორღანს.

წიგნებს ვათვალისწინებდი. ჭრაქის პატარა შუქზე როგორც ვახერხებდი, წარწერებს ვკითხულობდი. შესანიშნავი წიგნები აღმოვაჩინე ბერძნულ, ლათინურ, ებრაულ ენებზე. ამასობაში ის სიბნელეში ბუხრის წინ, იატაკზე დაჯდა და მეც მიმიხმო:

— მოდით, ცოტა ვიფილოსოფოსოთ, სხვანაირად რომ ვთქვათ, საკუთარ თავში ჩავღრმავდეთ და ვიფიქროთ.

მან შემის პატარა ნაჭერი ჩამოთალა, ბუხარში შეაგდო, ქაღალდები და ასანთის ღეროებიც მიაყოლა და ფრთხილად გააღვივა ცეცხლი. მეც მივბაძე და გვერდით, გაცვეთილ ხალიჩაზე წამოვწექი. თითქმის ერთი საათი ვიყავი ასე და მოგიზგიზე ბუხარს მივჩერებოდი, ყურს ვუვადებდი შემის ტკაცუნს, შიშხინით რომ ინაცრებოდა ფსკერზე:

— საუკეთესო გამოგონებაა ცეცხლი. ცეცხლთან ლოცვა-ვედრება და ფიქრი, — ჩაილაპარაკა მან თავისთვის. მდუმარედ, უსიცოცხლო თვალებით მივშტერებოდი ბუხარს. იქ ცეცხლის კვამლში, ნაცარში, უჩვეულო ფიგურები და გამოსახულებები იკვეთებოდა. უცბად შევკრთი, ჩემმა მეგობარმა ფისი ჩაასხა ნადვერდალში. ცეცხლის

ალი ვიწრო ზოლად აიჭრა ზევით, მასში ყვითლად, თითქოს მიმინოს თავმაც გაიელვა. ბრჭყვილა ძაფები ბადესავით ჩაექსოვა და გადაეხლართა ერთმანეთს და შემდეგ ბუხრის ფსკერს დაეფინა. უუამრავმა მოჩვენებამ, მოგონებამ და სახემ, ათასგვარმა ცხოველმა, მცენარემ, აბრეშუმის ჭიებმა თუ გველებმა გაიელვეს ჩემ თვალწინ. გონს რომ მოვეგე, ჩემს მეზობელს გადავხედე, ნიკაპი ხელეზე დაეყრდნო და ფანატიკურად ანთებული თვალებით შესცქეროდა ბუხარს.

— ახლა წავალ, — ჩავილაპარაკე ჩუმად.

— წადით, კარგად ბრძანდებოდეთ.

არც განძრეულა. ჭრაქი ჩამქრალიყო, წვალებით, ძლივს გავაღწიე დერეფანში. კიბეზეც ისე ბნელოდა, თითს ვერ მიიტანდი თვალთან. როგორც იქნა, გამოვედი ქუჩაში. ცოტა ხანს კიდევ ვიდექი გარეთ, უყურებდი ამ გრძნულ სახლს, სადაც ყველა ფანჯარა ჩაბნელებული იყო. კარზე პატარა თითბირის აბრა დავინახე. გვაზის ფარნის შუქზე გაჭირვებით ამოვიკითხე წარწერა: მთავარი მოძღვარი, პისტორიუსი.

მხოლოდ სახლში დაბრუნების შემდეგ გავაცნობიერე, რომ ამ დღეს ათი სიტყვაც არ გვითქვამს ერთიმეორისათვის, თუმცა მაინც ნასიამოვნები დავრჩი. შემდეგისთვის ბახის რჩეული საორდანო მუსიკის დაკვრას შემპირდა.

ვერ ჩავწვდი, რას ნიშნავდა ეს უსიტყვო ლექცია. არ მჩვევია გრძნობების გამოძვლავნება, მაგრამ გამოგიტყდებით, საოცარი ზეგავლენა იქონია ამ ამბავმა ჩემზე და რაღაც ახალ ხიბლს მაზიარა.

ბავშვობაში გატაცებული ვიყავი ბუნების უჩვეულო ქმნილებებზე დაკვირვებით. ვცდილობდი აღმექვა, სხვაგვარად ჩავწვდომოდი ამ საგნების მომხიბვლელობასა და არსს. ჩემთვის სულ სხვა დანიშნულება ჰქონდა გამერქნებულ ხის ფესვებს, მთის ქანებში ფერად მარღვებს, შეშაში ბზარებს. განსაკუთრებით მიზიდავდა: ცეცხლი, წყალი, კვამლი, ღრუბლები, ნემთი. ხშირად მივშტერებოდი მოჭუტული თვალებით სინათლეს და შიგ წარმოქმნილი ფერად-ფერადი ბურთულებით ვერთობოდი. პისტორიუსთან სტუმრობის შემდეგ კვლავ განმიახლდა ამგვარი რამ. მივხვდი, რომ ის სიხარული, რაც ამ საამო, ამაღლევებელმა სანახაობამ მომანიჭა, ის უჩვეულო განცდა, რაც მას მერე დამეუფლა, ბუხარში დანთებულ ცეცხლში ხანგრძლივი მზერის შედეგი იყო.

და იმ პატარ-პატარა შენამენებსა თუ გამოცდილებებს, საკუთარი ცხოვრების ძირითად მიზანმდე მისაღწევ გზაზე რომ ვღებულობდი, ესეც შეემატა. დაკვირვება ამგვარი საგნებისა, ჩაძიება და თავდავიწყება ბუნების ირაციონალურ, უცნაურ ქმნილებებში, განსაკუთრებულ შეგრძნებებს ბადებს და თავის გამოძახილს პოულობს თითოეული ადამიანის სულში. ეს საგნები, უფრო სწორად, ის ძალა, რამაც წარმოშვა ისინი, გვაცდუნებს და გვაიძულებს ჩვენი სულიერი მდგომარეობის მიხედვით გავითავისოთ ისინი და საკუთარი სულის შემოქმედებად მივიჩნიოთ. გავაცნობიერებთ რა ზღვარს ჩვენსა და ბუნებას შორის, გრძნობამორეულნი ვცდილობთ შევისწავლოთ, ჩავწვდეთ ამ ქმნილებათა სულს, ხასიათს თუ დანიშნულებას და ვეღარ ვერკვევით, ეს საგნები თუ გამოსახულებები ჩვენ თვალწინ რომ ირეკლება, გარეგანი შთაბეჭდილებებიდან მომდინარეობს თუ შინაგანი

გრძნობებიდან. ამის მერე, უბრალოდ მარტივად მივიღვივართ იმ აღმოჩენამდე, რომ ადამიანები საოცარი შემოქმედნი ვართ და დიდი როლი გვენიჭება უკვდავი სამყაროს წარმოქმნაში. ამიტომ ის, რაც უკვდავია ჩვენში და ბუნებაში, ღვთიურია. და როცა სამყაროს განადგურების დღე დადგება, ყოველი ჩვენგანი შეძლებს ხელახლა გააცოცხლოს მასში ხე თუ ფოთოლი, მთა, მდინარე, მცენარეები თუ ფესვები, რადგან ბუნების თითოეული ეს ქმნილება ჩვენშია, ჩვენი სულიდან მომდინარეობს. ბუნება უკვდავია, მაგრამ ბოლომდე ვერ ჩავწვდომივართ მას. ვერ ვხვდებით, რომ სწორედ ბუნება წარმოშობს ჩვენში უპირველესად სიყვარულის ძალასა და შემოქმედებით უნარს.

რამდენიმე წლის შემდეგ მსგავსი რამ ამოვიკითხე წიგნში: „ლეონარდო და ვინჩი“. გამოცა აქ გამოთქმულმა აზრმა, რომ ხანგრძლივი ცქერით კედელზე, რომელზეც უამრავი ადამიანის ფურთხის გამო, სინესტიკისგან ათასი ლაქაა წარმოქმნილი, შეიძლება იგივე განცდა დაბადოს ადამიანში, რაც ცეცხლში მზერამ წარმოშვა ჩემში.

პისტორიუსი ამტკიცებდა, რომ ჩვენ ადამიანები, მხოლოდ საკუთარი პიროვნებით ვიზღუდებით, ანგარიშს ვუწევთ მარტო იმას, რაც ჩვენშია გამორჩეული, ინდივიდუალური და არ ვითვალისწინებთ, რომ ჩვენც სამყაროს ქმნილებანი ვართ და სამყაროსგან შევდგებით, რომ სამყაროს განვითარების გენეალოგია, მოყოლებული თევზიდან, და კიდევ უფრო შორიდან, ჩვენშია და ყველაფერი, რაც კი ოდესმე ჩასახლებულა ადამიანთა სულებში, ყველა ღმერთი თუ ეშმაკი, რაც კი ოდესღაც არსებულა ჩინელებთან, ბერძნებთან, აფრიკის მოსახლეობაში — ყველაფერი ჩვენშია, როგორც შესაძლებლობა, სურვილი თუ ხსნა. დდა თუ კაცობრიობა განუვითარებელი ბავშვის ამარა დარჩება, რომელსაც არავითარ სიამოვნებას არ ანიჭებს სწავლა, ჩასწვდება კი ოდესმე მთელი ამ საგნების საიდუმლოებას?! დდა რაც ოდესღაც არსებობდა: ღმერთები, თუ დემონები, სამოთხე, მოთხონები და აკრძალვები, ძველი და ახალი აღთქმა, შეეცდება კი ყველაფერ ამის გაგებას?!

— კი მაგრამ, მამ რაში მდგომარეობს ჩვენი სიმარტოვით გამოწვეული ტანჯვა, რაღას ვესწრაფვით, თუკი ყველაფერი წინასწარაა ჩვენში ჩადებული?

— მორჩი, — წამოიყვირა პისტორიუსმა უკმეხად, — ნუთუ ვერ ანსხვავებ ერთმანეთისგან: ერთია, რომ სამყარო შენს არსებაშია, და მეორე: აცნობიერებ თუ არა, რომ ეს ასეა. შეიძლება ვიღაც სულელს პლატონად მოჰქონდეს თავი, ვიღაც პატარა ბიჭუნას, ბოჰემის ძმათა ინსტიტუტიდან, აფიქრებდეს ღრმა მითოლოგიური ურთიერთკავშირები, მაგრამ ვერ აცნობიერებდეს, რომ მასში მთელი სამყარო სახლობს: ხე, ქვა თუ ცხოველი. და ვიდრე ის ამას არ მიხვდება, ვიდრე ის ამას არ შეიცნობს, ვერ გახდება ადამიანი. ყველას, ქუჩაში რომ დადიან, ვერ ჩავთვლით ადამიანებად, მხოლოდ და მხოლოდ იმიტომ, ორი ფეხი რომ აქვთ, თავინთ შვილებს ცხრა თვე მუცლით ატარებენ?! ზოგიერთი მათგანი ჯერ კიდევ ცხოველის დონეზეა, ისევ თევზად, ცხვრად, ჭიანჭველად და წურბელად, ფუტკრად რჩება. მაგრამ ყოველ მათგანში დევს ადამიანობამდე მიღწევის შესაძლებლობა. თუმცა ეს შესაძლებლობაც

მანამდე ეკუთვნის მას, ვიდრე ექვი ღრღნის, ვიდრე ცდილობს გაიაზროს და გააცნობიეროს ყოველი თავისი ნაბიჯი თუ ქმედება,

მე და პისტორიუსს ყოველთვის ამგვარი საუბრები გვქონდა. იქნებ ახალსა და უჩვეულოს აქედან არც არაფერს ვიძინდი, მაგრამ ყოველი ეს საუბარი, თუნდაც ბანალური, ერთნაირად მალეღებდა და მეხმარებოდა საკუთარი წარმოსახვების ჩამოყალიბებაში. ყოველი ასეთი საუბრიდან უფრო თავაწეული გამოვდიოდი. უფრო ვთავისუფლდებოდი და თანდათან ვამსხვრევდი კვერცხის ნაჭუჭს. ცვდილობდი, ჩემი ყვითელი მიმინოს მსგავსად სრულიად დამეღწია თავი ნამსხვრევებად ქცეული სამყაროს საფარველიდან.

ხშირად ერთმანეთს სიზმრებსაც ვუყვებოდით. პისტორიუსი კი თავისებურ ახსნა-განმარტებებს უძებნიდა მათ. ერთხელ ასეთი სიზმარიც მოვუყვები:

— თითქოს ცაში აფვრინდი. ფრენისას არაამქვეყნიური, ღვთიური განცდა დამეფულა, თუმცა კარგად ვიცოდი, ღმერთი არ ვიყავი. ისე მალა ავიჭერი, რომ უეცრად შიშმა ამიტანა, მაგრამ გამოსავალი მაინც ვიპოვე. მივხვდი, სუნთქვითი რეგულირებით შემეძლო წონასწორობის შენარჩუნება.

პისტორიუსმა ეს სიზმარია ასე ახსნა:

— ფრენა ყველას შეუძლია, ყველა ჩვენგანშია ამისი ძალა და უნარი. ფრენა ღვთიურია, მაგრამ ამავე დროს საშიშიც. ამიტომ ბევრი უარს ამბობს ამ ნეტარებაზე და ჩვეულებრივ, ხმელეთზე სიარულს არჩევს. ეს თქვენ არ გეხებათ, ყმაწვილო. თქვენ შეძლებთ ფრენას. თქვენ გაქვთ ძალა, რომელიც აღმოაჩენს ამ საოცრებას და ბედნიერებასაც მოგანიჭებთ. თქვენ არ ჰგავხართ სხვა ადამიანებს, უდიდესი ნიჭი გაქვთ ნაბოძები, მაგრამ ვერ გიპოვიათ გასაღები, საჭე, საითკენ წარმართოთ იგი, არ იცით. ამიტომაც დაჰქრიახართ ასე უთვისტომოდ და ეხეთქებით აქეთ-იქით. მაგრამ მერწმუნეთ, ზინკლერ, სწორ გზაზე დაგხართ. შეიძლება ახლა ვერ გრძნობთ, რომ რასაც აკეთებთ, რაც თქვენი სულის სიღრმეშია, ეს არაა პიროვნული, ეს არაა ახალი, ეს ჯერ კიდევ ადრიდან, შორეული ათასწლეულებიდან მომდინარეობს. სიზმარში ხომ მიხვდით, რომ სუნთქვის მოწესრიგებით შესძლებდით ჰაერში გაწონასწორებას, თევზებშია ზუსტად ასე. მათ ისეთი ორგანო აქვთ, რომლითაც ცურვისას წონასწორობას ინარჩუნებენ. ზოგიერთ, იშვიათი სახეობის, თევზში ეს ორგანო სუნთქვით რეგულირებასაც უწყობს ხელს, როგორც ფილტვებში.

მან გადმოიღო ზოოლოგიის წიგნი და მაჩვენა ამ თევზის ნახატი. შევკრთი, მთელი სიცხადით შევიგრძენი ჩემში ადრეული ეპოქის კვალი.

თავი მეექვსე — იაკობთან ბრძოლა

რაც იმ უცნაურმა მუსიკოსმა პისტორიუსმა აბრახასზე მომიყვა, შეუძლებელია ამის გადმოცემა. ეს კი უნდა ვთქვა, რომ მან მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა ჩემს ცხოვრებაში, კიდევ უფრო დამაახლოვა საკუთარ თავთან. წლის ერთი უცნაური ახალგაზრდა ვიყავი, ბევრ რამეში ზედმიწევნით გათვითცნობიერებული, ბევრშიც საოცრად უმწეო და უუნარო. ზოგიერთ საკითხში სხვებს რომ ვედრებოდი, სიამაყე მავსებდა და ჩემს თავზე დიდი წარმოდგენა მექმნებოდა. ხან კი საშინლად მიმიძიდებოდა გული და შეურაცხყოფილად ვგრძნობდი თავს. ჭკვიანიც ვიყავი და

ნახევრად შეშლილიც. არ შემედლო ყველას მსგავსად მეცხოვრა და მემხიარულა. ათასი დარდი და ეჭვი მღრღნიდა, უიმედობა მტანჯავდა. სამყაროდან გარიყულს, მეგონა, სამუდამოდ ჩაერახათ ეს ცხოვრება ჩემთვის.

პისტორიუსმა მაპოვნინა ძალა და რწმენა, თავდაჯერებულობა შემმატა. ჩემს ყოველ სიზმარს, ფანტაზიას თუ სიტყვას აზრს და მნიშვნელობას ანიჭებდა. ერთხელ ასეთი რამ მითხრა:

— მუსიკა იმიტომ გიყვართ, რომ მასში არაა მორალი. ესე იგი, არც თქვენ გაქვთ უფლება იყოთ მორალისტი. თქვენ არ უნდა შეედართ სხვებს. თუ ბუნებამ დამურად გაგაჩინათ, არ უნდა მოისურვოთ სირაქლემობა. ზოგჯერ წუწუნებთ საკუთარი თავის უცნაურობაზე, გაწუხებთ, უმეტესობისგან გამორჩეულ გზას რომ ადგახართ. მაგრამ უნდა შეეჩვიოთ ამას, თქვენ უპირატესობა მოგენიჭათ. აბა დააკვირდით ცეცხლს, ცას, ღრუბლებს და თქვენში გაჩნდება წინათგრძნობები, თქვენში რაღაც ხმა ალაპარაკდება. შეიძლება ასეთი კითხვებიც დაგებადოთ: მოსწონთ კი ეს უწმინდეს მოძღვრებს? მის უწმინდესობას, პაპს? ან მაღლა ღმერთს? ადამიანს ყოველთვის აწამებს ამგვარი შეკითხვები, ამიტომაც სცდება ცხოვრების ჭეშმარიტ გზას და იშტამპება. მაგრამ ჩემო ზინკლერ, ჩვენს ღმერთს აბრახასი ჰქვია. ესაა ღმერთიც, სატანაც. თავის თავში ბნელსაც მოიცავს და ნათელსაც. ნუ დაგავიწყდებათ, რომ აბრახასი არ ეწინააღმდეგება თქვენში არც ერთ აზრს, არც ერთ თქვენს სიზმარს. მაგრამ მაშინვე მიგატოვებთ, როგორც კი ჩვეულებრივ ცხოვრებას დაუბრუნდებით და სხვას მოსძებნის.

ერთ სიზმარს ძალიან ხშირად ვხედავდი: „მშობლიურ სახლში ვბრუნდებოდი, ზღურბლზე, მეგონა, დედა მეგებებოდა, მაგრამ მის ნაცვლად ვიღაც უცნობი ქალი მიზიდავდა თავისკენ და დედობრივი გრძნობით მეხვეოდა. მკაცრი, მამაკაცური, მაგრამ მაინც ნატიფი ნაკვთები ჰქონდა ამ ქალს. უცნაურ, რაღაც იდუმალ სწრაფვასა და სიყვარულს ვგრძნობდი მისდამი. ყველა სიზმარი მოვუყევი პისტორიუსს ამის გარდა, რადგან ამ სიზმარში ვეძებდი თავშესაფარს. იმედის თვალით შევცქეროდი და არ მინდოდა ვინმეს ჩაეხედა ჩემს საიდუმლოში.

როცა სევდა მომეძალეებოდა, პისტორიუსს ვთხოვდი ბახი შეესრულებინა. ვიჯექი წყვდიადით მოცულ ეკლესიაში და მთელი არსებით ვიძირებოდი ამ მუსიკაში, უფრო სწორად, თავად მუსიკას მივყავდი სადღაც ჩემი სულის სიღრმეში და იქ ჩაბუდებულ შინაგან ხმას ვურთდებოდი. ერთი სიამოვნება იყო ჩემთვის ამ მუსიკის მოსმენა.

მუსიკა რომ მიჩუმიდებოდა, ცოტა ხანი ისევ გაუნძრევლად ვიჯექი წყვდიადით მოცულ ეკლესიაში, სადაც იშვიათად თუ აღწევდა მკრთალი შუქი, გოთური სტილის ფანჯრიდან.

— სასაცილოა, — წამოიწყო ერთხელ პისტორიუსმა. — ადრე თეოლოგი ვიყავი, ახლა მოძღვარი გახდი. ალბათ, ეს ჩემი უდიდესი შეცდომა იყო, რაც ოდესმე ჩამიდენია. მღვდლობა ჩემი პროფესია. ნაადრევად ვიყავი კმაყოფილი, იელოვას დამორჩილებული, ვიდრე აბრახასს შევიცნობდი. ყველა რელიგია თავისთავად მშვენიერია, ყველაშია სული. სულ ერთია ქრისტიანობას ეზიარები თუ მექას სალოცავებს.

— აზრახასი, რომ ადრე შეგეცნო, მაშინაც მოძღვარი გახდებოდი?

— არა ზინკლერ, ნამდვილად ვერ მოგატყუებ, არც ერთი რელიგია ისე არაა გამოწრთობილი, როგორც ჩვენი. ჩვენი რელიგია გონივრულ ნაწარმოებს ჰგავს და ბევრის მომცველია. კათოლიკე კიდევ შეიძლება გავმხდარიყავი, ესეც ნაკლებად, მაგრამ პროტესტანტი მღვდელი არასოდეს. რამდენ ჭეშმარიტ მორწმუნეს ვიცნობ, სიამოვნებით რომ ჩასჭიდებიან სიტყვებს. ვერასოდეს გავბედავ ვუთხრა მათ, რომ ქრისტე ჩემთვის პიროვნება კი არა, ამაღლებული გმირია, მითია, უჩვეულო მოვლენაა, კაცობრიობა სამარადისოდ კედელზე გამოხატულს რომ ეთაყვანება. ისეთებსაც ვიცნობ, რომელნიც ეკლესიაში მხოლოდ და მხოლოდ იმიტომ დადიან, საამო სიტყვები მოისმინონ და თავიანთი მოვალეობა ადასრულონ. აბა რა უნდა ველაპარაკო მათ? შეიცვლებიან ისინი, როგორ ფიქრობ? მაგრამ ეს არაა ჩემი საქმე და არც მაინტერესებს. მოძღვარი არც უნდა შეიცვალოს, ბოლომდე უნდა ცხოვრობდეს თავის მსგავსთა, მორწმუნეთა შორის და ბოლომდე გამოხატავდეს, ატარებდეს ამ გრძნობებს, რა გრძნობებითაც თავის ღმერთს ჰქმნის და ემსახურება. — აქ ცოტა ხანს გაჩუმდა და კვლავ განაგრძო. — ეს ახალი რელიგიაა, რომლისთვისაც აზრახასის სახელი შევარჩიეთ. მშვენიერია, ჩემო კარგო, ყველაზე საუკეთესოა, რაც კი არსებობს, მაგრამ ახლა იდგამს ფეხს! ჯერ არ შესხმია ფრთები! ეს ჯერ არაა რეალობა, ეს მარტოსული რელიგიაა. მაგრამ ყველამ უნდა შეიცნოს და თავდავიწყებით შეიყვაროს იგი. მასაც უნდა ჰქონდეს თავისი დღესასწაულები და მისტერიები... — აქ გაჩუმდა პისტორიუსი და ჩაფიქრდა.

— კი, მაგრამ, როგორ შეიძლება მისტერიები ასე გათითოებულ კაცში ან ვიწრო წრეში არსებობდეს? — შევეკითხე ბრაზმორეულმა.

— რატომაც არ შეიძლება. თავად მე დიდი ხანია ასე ვაკეთებ. შევქმენი კულტი და დარწმუნებული რომ ვიყო ჭეშმარიტებაში, ალბათ კატორღაშიც კი წავალ. მაგრამ ვიცი, რომ ეს ჯერ არაა ჭეშმარიტება.

უეცრად ისე დამკრა მხარზე ხელი, შევხტი.

— ჭაბუკო, თქვენც გაქვთ მისტერიები, სიზმრები, რომელთაც მე არ მეუბნებით, არც მინდა ვიცოდე. მაგრამ დარწმუნებული ვარ, ამ სიზმრით ცხოვრობთ, მისთვის აგებთ საკურთხეველს! იქნებ ეს არაა საკმარისი, მაგრამ ალბათ გამოსავალი ის არის, რომ ოდესმე ჩვენ, მე, შენ და სხვა ჩვენნაირებმა სამყარო ავალორძინოთ და ეს მისტერიები ყოველდღიურად გავაცოცხოთ ჩვენში. სხვა საშველი არაა. ჩაუფიქრდით ერთ რაღაცას: უკვე თვრამეტი წლის ხართ, ზინკლერ, და ქალებში არ დადიხართ. და იქნებ ის სასიყვარულო სიზმრები და სურვილები, უცილობლად რომაა თქვენში, გაშინებთ კიდევ. მაგრამ არ უნდა გეშინოდეთ მათი. ეს ყველაზე საუკეთესოა, რაც გააჩნიათ, დამიჯერეთ. თავის დროზე, თქვენს ასაკში, მეც ბევრი რამ დავკარგე. არადა, ვინც აზრახასს იცნობს, არ ეპატიება ამის გაკეთება. ადამიანს არ უნდა აშინებდეს, აკრძალულად არ უნდა მიაჩნდეს, რაც მისი შინაგანი სურვილებიდან მომდინარეობს.

გაოგნებული მივუბრუნდი:

— მამ, ვაკეთოთ ყველაფერი, რაც მოგვესურება? მოვკლათ ადამიანები? ეს ხომ ცოდვაა?

მომიახლოვდა და მითხრა:

— გარკვეულ სიტუაციაში ესეც დასაშვებია. მე არ მითქვამს, ყველაფერი ჩაიდინოს ადამიანმა, რაც თავში მოუვა, მაგრამ ის ფიქრები, სურვილები, რასაც თავისებური ხიბლი გააჩნია, რატომ უნდა აღმოვფხვრათ ჩვენში, მხოლოდ და მხოლოდ იმის გამო, რომ მორალი დავიცვათ. განა ის უფრო შემზარავი არაა, ჯგვარს ვემთხვიოთ, თასიდან ღვინო შევსვათ, სასიამოვნო სიტყვები ვაფრქვიოთ და ამასთან მსხვერპლად შეწირვის მისტერიებზე ვიფიქროთ? ამის გარეშეც ხომ შეიძლება კეთილშობილურად გადაიჭრას ეს საკითხები და უფრო მეტი აზრიც ექნება. თუ თქვენ, ზინკლერ, ოდესმე საშინელ ცოდვას ჩაიდენთ, მოკლავთ ვინმეს, ან რამე სისაძაგლეს მოიმოქმედებთ, უნდა მიხვდეთ, რომ ეს აბრახასია. მან წარმოშვა თქვენში ამგვარი ფანტაზია. ის კი, ვისი მოკვლის სურვილიც დაგებადათ, ადამიანის სახით მოვლენილი აჩრდილი იქნება. თუ ჩვენ ადამიანებს გვძულს ვინმე, მასში გვძულს ის, რაც თავად ჩვენშია. რაც ჩვენში არაა, არც აგვაღელვებს.

ასე ძლიერად არასოდეს უმოქმედია ჩემზე პისტორიუსის ნათქვამს. პირდაპირ შემძრა. პასუხის გაცემაც ვერ შევძელი. როგორ ჰგავდა დემიანის სიტყვებს, ბავშვობაში რომ მითხრა. ისინი არ იცნობდნენ ერთმანეთს, არადა ერთსა და იმავეს ამბობდნენ.

— საგნები თუ მოვლენები, გარე სამყაროში რომ აღვიქვამთ, — განაგრძო პისტორიუსმა, — ეს თავად ჩვენში ჩასახლებული საგნები და მოვლენებია. და არ არსებობს იმაზე დიდი ქვეშაობა, რასაც ჩვენში ვატარებთ. განა ეს სიყვარულიც, ვითომდა რომ გვიყვარს ერთმანეთი ადამიანებს, ზედაპირული არაა?! ეს იმიტომ, რომ ისინი მხოლოდ გარეგან მხარეს უყურებენ და არ ითვალისწინებენ, ყურს არ უგდებენ თავიანთი სულის, შინაგანი ხმის გამოძახილს. თუმცა თავს ბედნიერად სთვლიან. ერთ-

ხელ ჩასწვდა ადამიანი იმ იდუმალ გზას, არჩევანი აღარ აქვს, უმრავლესობის გზით რომ იაროს. უმრავლესობის გზა იოლია, ზინკლერ, ჩვენი კი ძნელია, მძიმეა, მაგრამ ჩვენ უნდა მივყვეთ მას.

ამის მერე ცოტა ხანს დამეკარგა პისტორიუსი. ორჯერ სულ ტყუილუბრალოდ ვუცადე ეკლესიასთან, არ გამოჩენილა. რამდენიმე დღის შემდეგ, გვიან ღამით, ქუჩაში მოვკარი თვალი. ცივი ქარიანი ღამე იყო, სიბნელეში მიბარბაცებდა მთვრალი. ახლოს ჩამიარა, მაგრამ გაშტერებული მხოლოდ წინ იყურებოდა, ჩაწითლებულ თვალელებში სევდა ჩასდგომოდა. ისე მიაბიჯებდა, თითქოს უჩინარი ხმა თავისკენ უხმობდაო და ისიც მიჰყვებოდა ამ ხმას. მოჩვენებასავით მიდიოდა. მეც უკან მივყვებოდი. მერე კი შევეშვი. დაღონებული, გულდამძიმებული დავბრუნდი შინ, სადაც ჩემი ამოუხსნელი სიზმრები მელოდა.

— ასე აცოცხლებს თავის თავში სამყაროს? გავიფიქრე, მაგრამ მაშინვე ენაზე ვიკბინე, — ასეთი ფიქრი ხომ სულმოკლეობაა. მე ხომ არაფერი ვიცოდი მისი

ოცნებების შესახებ? როგორ შემიძლია განვსაჯო ასე? იქნებ ის თავის სიმთვრალეში თავდავიწყებით უფრო სწორ გზას ადგას, ვიდრე მე ჩემს გაურკვეველ შიშში.

გაკვეთილებს შორის შესვენებებზე, დროდადრო ვამჩნევდი, რომ ერთი თანაკლასელი ჩემთან სიახლოვეს ეძებდა. ადრე არასოდეს მიმიქცევია მისთვის ყურადღება. საკმაოდ გამხდარი, პატარა, სუსტი, ქერა ყმაწვილი იყო. მზერასა და ქცევამი ჰქონდა რაღაც უჩვეულო. ერთ სადამოს, შინ რომ ვბრუნდებოდი, შესახვევში მელოდებოდა. ჯერ შეიცადა, სანამ ჩავივლიდი, მერე დამედევნა და ჩვენი სახლის კართან შეჩერდა.

— საქმე გაქვს ჩემთან?

— მინდა რაღაც გკითხო, — მითხრა მორიდებით და მთხოვა ცოტა ხნით ერთად გაგვევლო.

გვერდივერდ მივაბიჯებდით. ვგრძნობდი, როგორ ღელავდა. რაღაცის იმედით თუ რაღაცის მოლოდინში ხელები უკანკალებდა.

— სპირიტუზმის მიმდევარი ხარ? — მკითხა მან მოულოდნელად.

— არა, ძვირფასო, საიდან მოგივიდა ასეთი სისულელე თავში?

— გთხოვ, ნუ დამიმალავ, რაღაც განსაკუთრებულს ვგრძნობ შენში. დარწმუნებული ვარ, სულლებთან გაქვს საქმე. არ გეგონოს, ინტერესი მღრღნის და იმიტომ გეკითხები. არა, თავადაც მარტოსული ვარ და რაღაცას ვემებ.

— საიდან მოიგონე. სულების შესახებ არაფერი გამიგია. მე ჩემს სიზმრებსა და ოცნებებში ვცხოვრობ, იქნებ შენც ეს შეამჩნიე. ისე, ყველა ადამიანი სიზმარში ცხოვრობს, მაგრამ არა თავის საკუთარში, ესაა განსხვავება.

— შეიძლება ასეა, — ჩაიბუტბუტა მან, — თუმცა მთავარიც ეგაა, რა სახისაა ეს სიზმარი. გსმენია რამე თეთრი მაგიის შესახებ?

იმულებული ვიყავი მეუარა.

— თეთრი მაგიით ადამიანი თავის თავზე ბატონობას სწავლობს. ამით შეიძლება მოჯადოებაც და უკვდავყოფაც. არასოდეს გიცდია ამგვარი ვარჯიშები?

ჩემს ცნობისმოყვარე შეკითხვებზე, რას წარმოადგენდა ეს ვარჯიშები, არ აპირებდა პასუხის გაცემას. მაგრამ, როგორც კი წასვლა დავაპირე, მაშინ იწება.

— როცა დაძინება ან საკუთარი თავის კონცენტრირება მინდა, ასეთ ხერხს მივმართავ: განუწყვეტლად ვფიქრობ რომელიღაც გეომეტრიულ ფიგურაზე. ვცდილობ კარგად გავაცნობიერო, ვიდრე არ დავრწმუნდები, რომ მართლაც გამიჯდა თავში. მერე ვცდილობ ამ ფიქრის თანდათან მთელ სხეულში გაჯერებას... ყოველივე ამის შემდეგ უკვე ძლიერად ვგრძნობ თავს და აღარაფერს შეუძლია ჩემი მოთმინებიდან გამოყვანა.

ასე თუ ისე, ჩაწვდი რასაც გულისხმობდა. მაგრამ ვხვდებოდი, რაღაც სხვა აწუხებდა და უცნაურად აფორიაქებდა. შევეცადე დავხმარებოდი, რომ როგორმე მისულიყო თავის ძირითად სათქმელთან.

— შენც იკავებ თავს? — მკითხა დაბნეულმა.

— რას გულისხმობ, სქესობრივად?

— ჰო, ჰო, მე უკვე ორი წელია თავს ვიკავებ. ვიდრე თეორიულად დავიწყებდი რელიგიის შესწავლას, მქონდა ამგვარი უმსგავსოება, ხვდები ალბათ... შენ ყოფილხარ ქალთან?

— არა, ჯერ ვერ მივაგენი ჭეშმარიტ სიყვარულს. — ვუპასუხე მე.

— კი, გასაგებია, მაგრამ როცა მიაგნებ იმ ჭეშმარიტს, მაშინ იცხოვრებ მასთან?

— რა თქმა უნდა, თუკი იმასაც არაფერი ექნება საწინააღმდეგო, — ვთქვი ცოტა აგდებულად.

— ცდები, თუ გგონია, რომ მხოლოდ ამგვარ საკითხებში თავშეკავებით შეძლებს ადამიანი თავისი შინაგანი ძალების სრულყოფას. აი, უკვე ორი წელი და ერთი თვეა ასე ვარ, მაგრამ ძალიან მიჭირს. ზოგჯერ აღარ ვიცი, რა ვიღონო.

— არა გგონია, კნაუერ, თავის შეკავება ასე მნიშვნელოვანი და აუცილებელი იყოს.

— ყველა ამას ამტკიცებს. შენგან კი მაინც არ მოველოდი. ვისაც წმინდა, ამაღლებული, სულიერი გზით სიარული განუზრახავს, ბოლომდე სუფთა და უმწიკვლო უნდა დარჩეს.

— მაშინ, შენც მასე მოიქეცი. თუმცა არ მესმის, რატომ ითვლება წმინდანად, ვინც თავის სქესობრივ მოთხოვნილებებს თრგუნავს. სიზმრებსა და შენს ოცნებებში ხომ მაინც ვერ გამორიცხავ და აღმოგხვრი ამას?

ექვით შემომხედა.

— ალბათ ვერა. წმინდაო ღმერთო, მამ რატომ ხდება ასე? მართლაც მაქვს სიზმრები, საშინელი სიზმრები, საკუთარ თავსაც რომ ვერ ვუმხელ.

პისტორიუსის სიტყვები გამახსენდა. ძალიანაც მომწონდა და სწორადაც მიმაჩნდა, მაგრამ ვერ ვეტყვოდი, საკუთარი გამოცდილებით არ მქონდა მიღებული, სხვის აზრებს კი ვერ გამოვიყენებდი. ამიტომაც ვდუმდი და ცოტა არ იყოს დამცირებულად ვგრძნობდი თავს. ჩემგან რჩევას ელოდნენ, მე კი არაფრის თქმა არ შემეძლო.

— ყველაფერი ვცადე, — წუწუნებდა იგი, — ყველაფერი გავაკეთე, რაც ადამიანის შესაძლებლობაშია: ცივი წყლით, თოვლით, ვარჯიშით თუ სირბილით, მაგრამ არაფერი მშველის. ყოველ ღამე ისეთ შემზარავ სიზმრებსა ვხედავ, გაფიქრების უფლებაც რომ არ მაქვს. და რაც სულიერ სფეროში თეორიულად შევისწავლე, აზრსა და ძალას კარგავს თანდათან. ვიტანჯები, თეთრად ვათენებ ღამეებს, როდემდე გავძლებ ასე? ყველაზე საშინელება ისაა, რომ ბოლოს და ბოლოს, კვლავ დავმორჩილდები ჩემს ხორციელ სწრაფვას, იმათზე უარესი ვიქნები, ვისაც არასოდეს უცდია შებრძოლებოდა თავის თავში მოძალებულ სქესობრივ ლტოლვას. ამაში ხომ მაინც მეთანხმები?

თავი დავეუქნე, მაგრამ თქმით ვერაფერი ვუთხარი. უცბად შევატყვე, როგორ მომბეზრდა მასთან ლაპარაკი და შემემინდა. გამაოცა საკუთარმა გულგრილობამ, სხვისი გასაჭირი და სასოწარკვეთა არავითარ თანაგრძნობას რომ არ აღძრავდა ჩემში. ამის თქმაღა მოვახერხე:

— ვერაფრით დაგეხმარები.

— ვერ გამიგე? — ღონემიხდილმა და იმედგაცრუებულმა ჩაილაპარაკა მან ბოლოს, — საერთოდ ვერ გამიგე? კი მაგრამ, ხომ უნდა არსებობდეს გამოსავალი? შენ როგორ ახერხებ?

— ძნელია ამგვარ საკითხებში დახმარება, რა უნდა გირჩიო, თავად უნდა მოიფიქრო რამე და საკუთარი არსებიდან გამომდინარე იმოქმედო, წინააღმდეგ შემთხვევაში ვერ მოიპოვებ სულის სიმშვიდეს. მე ასე ვფიქრობ.

გაჩუმდა, ცოტა ხანს მიყურა, მერე კი მზერაში გესლი ჩაუდგა და ზიზღნარევი ხმით, გაშმაგებულმა მომამახა:

— გგონია წმინდანი მყავხარ? არც შენ ხარ მამა აბრამის ბატკანი. შენც ყველას მსგავსად ჭუჭყში ბანაობ. შენც ღორი ხარ და ჩვენ ყველანი ღორები ვართ.

იქაურობას გავცალე, მარტო დავტოვე. ორი, სამი ნაბიჯი კი გადმოდგა ჩემკენ, მაგრამ მერე გაჩუმდა, შებრუნდა და სადღაც გაიქცა. სიბრაღისა და ზიზღის გრძნობა დამეუფლა. ვერაფრით გავთავისუფლდი ამ გრძნობისაგან, ვიდრე ჩემი ნახატები არ შემოვიწყე გარს და მთლიანად არ ჩავიძირე საკუთარ სიზმრებში. კვლავ ჩვეული სიზმარი მეწვია: მშობლიური სახლი, გერბი, დედა თუ ვიღაც უცხო ქალი. ამჯერად გარკვევით დავინახე მისი სახე და იმავე საღამოს შევუდექი დახატვას.

რამდენიმე დღის შემდეგ უკვე მზად იყო ნახატი. ხატვისას გაუცნობიერებლად ვმოქმედებდი და ჩემთვის ეს პროცესი ზღაპრული, განუმეორებელი აღმოჩნდა. დამთავრებული სურათი კედელზე ჩამოვკიდე, ჭრაქის შუქი მივანათე და მის პირდაპირ დავდექი. დავდექი, როგორც წმინდანის წინ, რომელთანაც ბოლომდე უნდა მებრძოლა. ეს სახე, ადრინდელს, ჩემი მეგობრის, დემიანის სახეს წაგავდა, ცოტათი მეც მგავდა. ერთი წარბი მაღლა ჰქონდა აწეული და ისე მიმზერდა ნახატიდან. მის უძირო თვალებში ჩემს ბედისწერას ვკითხულობდი.

მღელვარებამ მომიცვია, ჟრუანტელმა დამიარა და სიცივის შეგრძნებამ გულშიც ჩააღწია. სურათს გამოველაპარაკე, ათასგვარ კითხვას ვუსვამდი, ვადანაშაულებდი, მასზე ვლოცულობდი, ხან დედას ვეძახდი, ხან ჩემს საყვარელს, ზოგჯერ გარყვნილს, ქუჩის ქალს, აბრახამსაც კი ვუწოდებდი. შიგადაშიგ პისტორიუსის თუ დემიანის სიტყვები მაგონდებოდა, სად ან როდის მითხრეს, ვერ ვიხსენებდი, მაგრამ ყურებში მიწიოდა: „მაკურთხე, არ შეგეშვები“. ეს სიტყვები ღმერთთან მებრძოლ იაკობს ეკუთვნოდა. ჭრაქის შუქზე ნახატი სხვადასხვაგვარად იცვლებოდა. ხან ანათებდა, ხან კი ბურუსით იფარებოდა და იქუფრებოდა. ჩამუქებულ თვალებს ხან დაბლა ხრიდა, ხან კი გამომწვევად მიმზერდა. ამ ქალის სახეში იყო რაღაც მამაკაცურიც, ბავშვურიც, ცხოველურიც. ზოგჯერ ნახატს ჭრაქის შუქი ისე ეცემოდა, რომ ერთ დიდ ლაქადღა მოსჩანდა.

უგბად რაღაც შინაგანმა ბიძგმა მთლიანად შემძრა, შემანჯღრია, შიშისგან თვალები გამიფართოვდა. ვიგრძენი, როგორ ძლიერად შემოჭრილიყო ნახატი ჩემში. მინდოდა დავოჩილიოყავი მის წინაშე, მაგრამ ის უკვე საკუთარი სულის სიღრმეში ჩასახლებული შინაგანი მე გამხდარიყო, რომლის მოწყვეტაც ჩემგან აღარ შემეძლო. საიდანღაც შემამფოთებელი ხმაური ჩამესმა, ადრეული გაზაფხულის მოახლოება მამცნოო თითქოს. შიშისგან თუ შეუცნობელი გრძნობისგან ვცახცახებდი. უეცრად

მაღლა ცაში, მოკიაფე ვარსკვლავებში კადრებივით ჩაიქროლეს ჩემი ცხოვრების სურათებმა, მოყოლებული ბავშვობიდან დღემდე. მაგრამ დღევანდელ დღეზე არ შეჩერებულა, თვალწინ მომავალიც გადამიშალა. არეალობას მომწყვიტა და ახალ სამყაროში გადამისროლა, სადაც უჩვეულო, თვალისმომჭრელი ნათელი სუფევდა. მოგვიანებით ვიხსენებდი, მაგრამ ვერ შევძელი, ზუსტად აღმედგინა, რაც ვნახე.

შუალამისას ღრმა ძილიდან გამომეღვიძა. ისევ ტანთ მეცვა. სინათლე ავანთე, გონება მოვიკრიბე, მაგრამ წუხანდელი არაფერი მახსოვდა. სურათიც სადღაც გამქრალიყო. იქმებ მართლა დავწვი ნახატი და ფერფლი შევჭამე?!

უცნაურმა მოუსვენრობამ შემიპყრო. ქუდი ავიღე და სახლიდან გავვარდი. სადღაც გავრბოდი, თითქოს ვიღაც მეძახდაო. ქარივით ჩავუქროლე მოედანს. ჩემი მეგობრის ეკლესიას რომ მივუახლოვდი, მივაყურადე, სიჩუმე იყო. მიმოვიხედე, რაღაცას ვეძებდი, რას, თავადაც არ ვიცოდი. ისევ გავიქეცი, ქალაქის გარეუბნამდე მივადწიე, საროსკიპოების უბნამდე. აქა-იქ სინათლე ენთო. ამის იქით დასახლება აღარ იყო, მშენებლობა მიმდინარეობდა. რაღაცამ იქითკენ მიბიძგა. მშობლიური ქალაქი გამახსენდა, როცა ჩემმა მტანჯველმა კრომერმა ასეთსავე ადგილას წამიყვანა. მსგავსი დაუმთავრებელი შენობა იდგა ახლაც ჩემ წინ და სიბნელიდან მითვალთვალებდა. შიგნით მივიწვედი, ქვიშაზე წავბორძიკდი, მაგრამ არც კი შევჩერებულვარ, თითქოს თოკით მექაჩებოდნენ, ღამის წყვდიადში. მხოლოდ მიწაზე დაყრილი ქვიშა მოჩანდა ღია ნაცრისფერ ლაქად.

უცბად ვილაცამ შემზარავი ხმით დამიძახა:

— ზინკლერ, ღვთის გულისათვის, აქ რამ მოგიყვანა?

ჩემ წინ აჩრდილივით აღიმართა პატარა, გამხდარი სილუეტი. თმა ყალყზე დამადგა. ჩემი კლასელი კნაურერი იყო.

— რატომ მოხვედი? როგორ მიპოვე? — იმეორებდა შეშლილივით.

ვერაფერი გავიგე.

— შენ არ გემბდი, — ვთქვი თავადაც გაოგნებულმა. ყოველი სიტყვა მტანჯავდა, ძლივს ვამოდრავებდი გახევებულ, გაყინულ ტუჩებს.

გაშტერებული მომაჩერდა: მე არ გემბდი?

— არა, უბრალოდ, რაღაც მექაჩებოდა აქეთკენ. თითქოს ვიღაც მეძახდა, შენ მეძახდი? შენ ხომ არ დაგიძახია? აქ რას აკეთებ ამ შუალამისას?

პატარა, დაკრუნჩხული ხელებით მომეხვია.

— ჰო, ღამეა, სადაცაა გათენდება. არ დაგვიწყებიათ ზინკლერ? შეგიძლია მაპატიო?

— კი მაგრამ, რა?

— მაშინ ძალიან ცუდად მოგექეცი.

ახლად გამახსენდა ჩვენი საუბარი. ეს ხომ ოთხი-ხუთი დღის წინ მოხდა, მას შემდეგ მეგონა მთელმა საუკუნემ განვლო. მომაგონდა, მაშინ რაზეც ვისაუბრეთ. ყველაფერს მივხვდი, იმასაც მივხვდი, რატომ მოვედი აქ და რასაც აპირებდა კნაურერი.

— თავის მოკვლა გინდოდა, კნაურერ?

სიცივისგან თუ შიშისგან გააჟრჟოლა.

— ჰო, მინდოდა. შევძლებდი თუ არა, არ ვიცი, მაგრამ მინდოდა. რიჟრას ველოდებოდი მხოლოდ.

იქიდან წამოვედით. უკვე თენდებოდა. აუტანლად ციოდა და უსიამოვნო ქარი უბერავდა. ერთხანს ხელკავით მიმყავდა. უცბად ჩემში რაღაც ხმა თავისთავად ალაპარაკდა:

— ახლა წადი შინ და არავის უთხრა, რასაც აპირებდი. მერწმუნე, მცდარ გზას ადექი. როგორც შენ ფიქრობ, ღორები არ ვართ, ჩვენ ადამიანები ვართ, თავად ვირჩევთ ჩვენს ღმერთებს და ისინი გვლოცავენ.

ჩუმაღ მივუყვებოდით გზას. ცალ-ცალკე მივაბიჯებდით. შინ რომ დავბრუნდი, უკვე გათენებულყო.

საუკეთესო მოგონებები, რომელთაც ქალაქ შტ-ში მივყავარ, მხოლოდ პისტორიუსთან მაკავშირებს. დაუვიწყარი საათები გამიტარებია მასთან ეკლესიაში, სახლში, ბუხართან. ის მიკითხავდა ბერძნულ ტექსტს აბრახასზე, ინდურ ვედებს. მასწავლიდა წმინდა „ომ“-ის გამოთქმას. იქნებ ეს ყველაფერი არაფერს მმატებდა, არც მსიამოვნებდა, მაგრამ საკუთარი თავის ძიებაში მეხმარებოდა. მან შემმატა თავდაჯერება, აღმომაჩენინა ჩემში ძალა და რწმენა, სხვაგვარად გამააზრებინა ჩემი სიზმრები, ფიქრები და წინათგრძნობები. მე მესმოდა, მჯეროდა პისტორიუსის, მაშინაც კი, როცა იგი ჩემ გვერდით არ იყო. ისიც კმაროდა, გონება დამეძაბა, თვალწინ წარმომედგინა, ინტენსიური ფიქრით გადავრთულიყავი მასზე, რომ ჩემში დაბადებული ყოველი კითხვა პასუხგაცემელი დამბრუნებოდა. მაგრამ სასწაული ხდებოდა, ჩემ მიერ გამოხმობილი პიროვნება არც პისტორიუსი იყო, არც დემიანი, ეს სიზმარში ნანახი ის უცნობი ქალი იყო, რომელიც ჩემი ცხოვრების თანამეინახე გამხდარიყო, რომელიც არა მხოლოდ ჩემს სიზმრებში და ნახატში სახლობდა, არამედ უკვე ჩემში ჩასახლებულიყო, როგორც სურვილი, ოცნება და სულიერი ძალა.

მას შემდეგ, რაც კნაუერი ჩემდა უნებურად თვითმკვლელობას გადავარჩინე, ერთგული ძალღივით მომეჯაჭვა. ცდილობდა თავისი ცხოვრება როგორმე ჩემსაში გადაეხლართა, უფრო დამმახლოვებოდა. ყველაფერში ბრმაღ მენდობოდა. ზოგჯერ უცნაური და სასაცილო კითხვებითა და სურვილებით მოდიოდა ჩემთან. უნდოდა სულების, მოჩვენებების ხილვა, კაბალას შესწავლა და არ სჯეროდა, როცა ვარწმუნებდი, რომ ასეთ საკითხებში არაფერი გამეგებოდა. ხანდახან ისეთ კრიტიკულ სიტუაციაში მომადგებოდა, თავადაც რომ ვერ ვპოულობდი გამოსავალს. მაგრამ მის ახირებულ ფიქრებსა და სურვილებში ჩემდა გასაოცრად, ხელჩასაჭიდს ვპოულობდი. ზოგჯერ თავს მაბეზრებდა და ვცდილობდი როგორმე მომიშორებინა. მაშინ ამას ვერ ვგრძნობდი, ვერ ვაფასებდი, ახლა კი ვრწმუნდები, რომ კნაუერიც საგანგებოდ მომევიღინა ამქვეყნად, მასაც გარკვეული დანიშნულება ჰქონდა ჩემს ცხოვრება-ში, ჩემი გზის გაკავფვაში. იმ სულელური წიგნებიდან თუ ჩანაწერებიდან, ჩემთან რომ მოჰქონდა კნაურს და რაშიც სულიერ სიმშვიდეს ეძებდა, ბევრს ვღებულობდი. ის რაც ერთხელ ინსტინქტურად გავიღე კნაურისთვის, გაორმაგებულად მიბრუნდებოდა უკან.

მოგვიანებით, არც კი მიგრძენია, ისე უმტკივნეულოდ გაქრა კნაუერი ჩემი ცხოვრებიდან. რაც შეეხება პისტორიუსს, აქ ცოტა სხვაგვარად იყო საქმე.

აღბათ ყოველმა ადამიანმა უნდა გადადგას ცხოვრებაში დამოუკიდებელი ნაბიჯები. ბოლოს და ბოლოს, მოსწყდეს თავის მშობლებს და შეიგრძნოს მარტოობის ნექტარი. უმეტესობა ვერ უძლებს და ყოველნაირად გაურბის ამას. დამოუკიდებლობის მოსაპოვებლად მე არ დამჭირებია ბრძოლა. ჩემს მშობლიურ და ბავშვურ სამყაროს თითქმის შეუმჩნეველად, თანდათან გამოვეთიე და მათთვის უცხო და შორეული გახდი. კი მქონდა საშობლოში დაბრუნებისას მძიმე სევდიანი წუთები და საათები, მაგრამ მაინც ვერ ჩავთვლი, რომ ამ განშორებას ჩემთვის სულის შემძვრელი და გაუსაძლისი ტკივილი მოეყენებინოს.

მაგრამ როცა სიყვარული, თავყვანისცემისკენ სწრაფვა მოგვეძალემა, როცა ჩვენში უცნაური სიხარული და ბედნიერება იჭრება, აქ ერთი საშინელი და მწარე რამ შეიმჩნევა: უცრად ვაცნობიერებთ, რომ სიყვარულის შხამიანი ნექტარით დაავადებულ ჩვენს გულებს ყველას და ყველაფრის უარყოფა შეუძლიათ, განურჩევლად მშობლისა თუ მეგობრისა. და თვით მასშიც კი, ვისაც თავი ჭეშმარიტ, ზნეობრივ ადამიანად მოაქვს, ღალატი და უმადურობა ისადგურებს, როგორც სამარცხვინო ლაქა და დამლა. მშობლიურ, ბავშვურ სამყაროს მოწყვეტილები იმედიანად ჩაჰბლაუჭებიან ახლად ჩასახულ ბედნიერებას, დაჰფოფინებენ იმის შიშით, რომ ცხოვრებასთან დამაკავშირებელი ეს უკანასკნელი ძაფიც არ გაუწყდეთ.

უმადური ვიქნებოდი, პისტორიუსი ჩემს სულიერ მოძღვრად რომ არ მეღიარებინა. თუკი რამ კარგი მახსენდება ჩემი ახალგაზრდობიდან, ეს მასთან მეგობრობა და სიახლოვეა, მისი რჩევა-დარიგება და ნუგეზია. პისტორიუსის პირით თითქოს ღმერთი ღალადებდაო. რა მოხდა მაშინ? დღესაც ვერ მიპატიებია საკუთარი თავისთვის. ბოლო დროს რაღაც მაღიზიანებდა პისტორიუსში. უამრავ ჭკუის სასწავლებელს, მორალურს ვხედავდი მის სიტყვებში. ასე მეგონა, პისტორიუსს მთლად არ ესმოდა ჩემი.

არ მახსოვს, როდესმე გვეჩხუბა ან გვეკამათა. სურვილიც კი არ გაგვჩენია ოდნავი შეწინააღმდეგების. მაშ რა მოხდა? ერთმა, მხოლოდ ერთმა დაუფიქრებელმა სიტყვამ წამში აქცია ჩვენი ჰარმონია ფერად ნამსხვრევებად. მძიმე, ტკივილიანი აღმოჩნდა შეჯახება სათნოებასთან, კეთილშობილებასთან.

კვირა დღე იყო. მასთან კაბინეტში, ბუხრის წინ იატაკზე ვიწეით. ძველებურად მისტერიებზე, რელიგიის იმ სახეობებზე ვსაუბრობდით, რომელთაც ის ეცნობოდა, სწავლობდა, რომელთა მომავალიც სწამდა და აფიქრებდა. შეიძლება ეს ყველაფერი უბრალოდ მაინტერესებდა, მაგრამ ცხოვრებისათვის გამოსადეგად და მნიშვნელოვნად არ მიმაჩნდა. ეს ადრეული სამყაროს ნაწარგებებში დამქანცველ ძიებას უფრო წააგავდა. უცბად მთელი იმ რელიგიური სახეობისადმი, მითოლოგიური კულტისადმი ზიზღი შევიგრძენი.

— პისტორიუს, — წამოვიწყე, ჩემთვისაც გასაოცარი მოძალებული სიბრაზით, — რასაც შენ ლაპარაკობ, ეს უკვე ყალბი და მოძველებულია. ერთხელ მაინც მომიყვით სინამდვილეში, რაც გესიზმრებათ, რასაც ყოველ დამე ნახულობთ?

ამ ირონიულ საყვედურში გესლიც გავურიე. პისტორიუსმა იგრძნო ეს და გაჩუმდა. არ იყო ჩემგან ასეთ ლაპარაკს ჩვეული. შევხედე, მთლად გაფითრებულიყო. მივხვდი, მის მტკივნეულ ადგილს შევხე და შემრცხვა. შემემინდა.

კარგა ხანს დუმდა. ბუხარში ცეცხლს აღვივებდა. მერე კი ჩუმად ჩაილაპარაკა:

— სასვებით მართალი ბრძანდებით, ზინკლერ. ჭკვიანი ხართ, მართლაც მოძველებული სისულელეებით გბერავთ.

თითქოს აულელებლად ლაპარაკობდა, მაგრამ მე მაინც ვგრძნობდი მისი ჭრილობიდან მომდინარე ტკივილს. რა ჩავიდინე? ცოტადა მაკლდა ატირებამდე. მინდოდა პატიება მეთხოვა, გულთბილად მოვპყრობოდი, ჩემი სიყვარული და პატივისცემა გამომეხატა მისდამი, ამაღლეზელი სიტყვები მომაწვა ყელში, მაგრამ წარმოთქმა არ შემემლო. ვიწექი ცეცხლს მივჭერებოდი და ვდუმდი. არც ის იღებდა ხმას. ასე ვიყავით კარგა ხანს. ბუხარში შეშა იწვოდა, იფერფლებოდა და ჩემშიც იწვოდა, ქრებოდა რაღაც, რაც აღარასოდეს განმეორდებოდა.

— ვშიშობ, კარგად არ გესმით ჩემი, — დაძაბული, ჩახლუჩილი ხმით, ჩემდა უნებურად წარმოვთქვი ეს სულელური, უაზრო სიტყვები.

— ძალიან კარგად მესმის თქვენი, — აქ ცოტა ხანს შეჩერდა, მერე კი დასძინა, — თუმცა მართალი ბრძანდებით, რამდენადაც ადამიანს შეუძლია გაუფოს სხვას.

— არა, არა, — რაღაცამ ამოიძახა ჩემში, არ ვარ მართალი, — მაგრამ ხმამალა ვერ ვამბობდი. მივხვდი იმ ერთადერთი სიტყვით, ჩემი სულმოკლეობით, მის პიროვნულ სისუსტეზე, მის გასაჭირზე მივუთითე, იმ მტკივნეულ ადგილს შევხე, სადაც თავადაც გაუცრუვდა იმედი. პისტორიუსი რომანტიკოსი იყო და თავის იდეალს ძველში, წარსულში ეძებდა. უცბად მწარედ შევიგრძენი, რომ ის, რაც პისტორიუსმა ვერ შეძლო გაელო თავისი თავისთვის, ჩემთვის გაიღო, მე მომცა, გზაზე დამაყენა, იმ გზაზე, რომელზეც ოდესღაც, როგორც ჩანს, თავადაც უნდა გაევილო და მიუტოვებია. საიდან მომივიდა თავში ეს სიტყვები? რას ვიფიქრებდი, თუ ამას ტრაგედია მოჰყვებოდა, თუ ეს ნათქვამი ბედისწერად გამიხდებოდა? რაღაც ერთ წაშში დამიმორჩილა ამ ღვარძლიანმა, გესლიანმა სიტყვებმა. უღმობლად, უმადურად მოვექციე ჩემს სულიერ მოძღვარს და ამით განაჩენი გამოვუტანე.

როგორ მინდოდა გაბრაზებულიყო, თავი დაეცვა, შემკამათებოდა, მაგრამ არაფერი ამის მსგავსი არ გაუკეთებია. რომ შეძლებოდა, გაიცინებდა ალბათ, მაგრამ ვხედავდი, შესანიშნავად ვგრძნობდი, არ შეემლო.

და იმ დროს, როცა პისტორიუსი ჩემგან, კადნიერი, უმადური მოწაფისგან უჩუმრად იტანდა შეურაცხმყოფელ სიტყვებს, დუმდა, მე მამართლებდა და ამ ყველაფერს განგების ნებად მიიჩნევდა, რაც კიდევ უფრო მაზიზღებდა საკუთარ თავს. თვალნათლივ ვხედავდი ჩემს სულმდაბლობას. ამ სიტყვებს რომ ვუბნებოდი, მეგონა თავს დაიცავდა, შემეწინააღმდეგებოდა, მაგრამ შეცვდი. უჩუმრად იტანდა ყველაფერს ეს უმწეო ადამიანი. ალბათ თავადვე უნდა დამესაჯა თავი.

კიდევ დიდხანს ვიწექით ჩამქრალი ბუხრის წინ. მასში გამომკრთალი ყოველი ფიგურა, ჩამქრალი ფერფლიც კი საამო მოგონებებს აღძრავდა ჩემში და დანაშაულის, ვალდებულების გრძნობას მმატებდა პისტორიუსისადმი. ვეღარ ავიტანე, წამოვდექი

და გარეთ გავედი. კარგა ხანს ვიდექი კართან. ველოდი, კიდევ მქონდა იმედი დამედევნებოდა, მაგრამ ამაოდ. შებინდებამდე დავეხეტებოდი ხან ტყეში, ხან ქალაქის გარეუბანში. მხოლოდ მაშინ მივხვდი, მგონი მეც კაენის ნიშნით ვიყავი დაბადებული.

განუწყვეტლად ვცდილობდი დამედანაშაულებინა თავი და გამემართლებინა პისტორიუსი, საპირისპირო კი გამომდიოდა. მინდოდა მომენანიებინა, უკან წამელო ჩემი სიტყვები, მაგრამ ვიცოდი, ამას ახლა აზრი აღარ ჰქონდა. ვის რაში სჭირდებოდა ეს მონანიება?! ამ გადასახედიდან რომ ვიხსენებ, ვხვდები, რაც იყო პისტორიუსის ოცნება: უნდოდა მღვდელი გამხდარიყო, ახალი რელიგია შეექმნა და მისთვის ემსახურა. მაგრამ ამის უნარი არ შესწევდა, ეს მის მოვალეობაში არ შედიოდა. პისტორიუსი განათლებული პიროვნება იყო, შესანიშნავად ერკვეოდა განვლილ ეპოქაში, ბევრი რამ იცოდა ეგვიპტეზე, ინდოეთზე, აბრახასზე. წარსულის სურათებს ეთაყვანებოდა, წარსულით ცხოვრობდა, თუმცა ისიც კარგად ჰქონდა შეგნებული, რომ დღეს ყველაფერი ახალი ნიადაგიდან მომდინარეობდა და არა წიგნებსა თუ ბიბლიოთეკებში დაგროვილიდან. იქნებ მისი მოვალეობა ის იყო, დახმარებოდა ადამიანებს თავისთავადობის ძიებაში, იქნებ მას ევალეობდა გზაზე დაეყენებინა ისინი, როგორც მე და არა ის, რომ ახალი ღმერთები გამოეგონა.

და აქ, თითქოს მწველმა ცეცხლმა გონება გამინათაო, ერთ რამეს ჩავწვდი: სულ ტყუილია ახალი ღმერთების გამოგონება, სამყაროსადმი მსხვერპლად შეწირვისა თუ რამის გაღების სურვილი. ყველაში ერთადერთი მოვალეობა უნდა არსებობდეს: იპოვოს საკუთარი თავი, საკუთარ სულშივე გაიმყაროს ფესვები, მონახოს ცხოვრებაში თავისი ჭეშმარიტი გზა, სულ ერთია საითაც არ უნდა მიჰყავდეს ამ გზას.

ამ ქვეყანაზე ყველაზე მეტად ეს მაშინებდა და მალეღვებდა. ჩემს ოცნებებში ხშირად დამისახავს მომავალი: ხან პოეტი ვიყავი, ხან მხატვარი თუ წინასწარმეტყველი და კიდევ ბევრი სხვა. მაგრამ ეს არაა მთავარი. ამისთვის არ მოვუვლენივარ განგებას, რომ შევთხზა, ვხატო, ვიქადაგო, არც არავინ დაბადებულა მხოლოდ ამისთვის. ჭეშმარიტება ყველასთვის მხოლოდ ერთია: ჯერ საკუთარი თავი, სული შეიციოს. კი, იბადებიან პოეტებად, შემოილილებად, წინასწარმეტყველებად თუ დამნაშავეებად, მაგრამ ეს ჩვენი, ადამიანების მხოლოდ უმნიშვნელო დასასრულია.

ადამიანმა უნდა იპოვოს თავის არსებაში ჩაბუდებული ბედისწერა, გაცოცხლოს იგი და ბოლომდე მისდიოს მას. ყველაფერი დანარჩენი კი საზოგადოებრივ იდეალებში თავშეფარებაა, საკუთარი მესგან გაქცევა, შიში და ძრწოლაა. ის რაც ათასჯერ ნაგრძნობი თუ ნაწინასწარმეტყველები მქონდა ახლებურად გავაცნობიერე: მე ბუნების ქმნილება ვიყავი, გაურკვევლობაში, რაღაც ახალში, იქნებ არც არაფერში გადმოსროლილი, და მე მქონდა შესაძლებლობა ამ სიღრმიდან გამოდევნისა, რომ ჩემში ბუნების ნება შემეგრძნო და მთლიანად გამეთავისებინა. ეს იყო მთავარი, რასაც ვესწრაფვოდი.

ბევრჯერ ვიგემე სიმარტოვე, მაგრამ ვიცოდი, ეს ჩემი სულის სიღრმიდან მოდიოდა და გარდაუვალი იყო.

პისტორიუსთან თავის მართლება არც მიცდია. მეგობრებად დავრჩით, მაგრამ ურთიერთობაში შეიცვალა რაღაც. ერთადერთხელ მივუბრუნდი იმ თემას. უფრო სწორად, თვითონვე წამოიწყო:

— მინდოდა მოძღვარი გავმხდარიყავი ამ ახალი სარწმუნოების, რომელზეც ასე ცოტა რამ ვიცით. თუმცა კარგა ხანია დავრწმუნდი, ვერ შევძლებდი. მაგრამ თავს არ ვუტყდებოდი. ოღონდ საეკლესიო სამსახურში ვყოფილიყავი, ოღონდ ჩემ ირგვლივ წმინდა და სულიერი გარემოცვა მეგრძნო, ორღანზე დაკვრაც მაკმაყოფილებდა. საორღანო მუსიკა, მისტერიები, სომბოლოები — მე მჭირდებოდა ეს. ვერ გავუშვებდი ასეთ შესაძლებლობას ხელიდან. ეს არის ჩემი სისუსტე. რა თქმა უნდა, კარგი იქნებოდა, მეც მივყოლოდი ბედისწერას, ყოველგვარი სურვილებისა და პრეტენზიების გარეშე, მაგრამ ვერ შევძელი. იქნებ თქვენ შემლოთ ოდესმე. ვიცი, ძნელია, ჩემო ბიჭუნა, ძნელად სავალია ეს გზა, მაგრამ ერთადერთი ჭეშმარიტება ესაა. მე ვძრწოდი საკუთარი ბედისწერის წინაშე, მემიწიოდა სიმარტოვის და თავშესაფარი მჭირდებოდა. ის კი, ვინც ბედისწერას მიჰყვება, მარტო და მიუსაფარი რჩება ამ ცივ სამყაროში. იესო ქრისტემ იმარტვილა გეთესმანიის ბაღში და ჯვართ ეცვა. მას მერე სხვებმაც იმარტვილეს, მაგრამ მთლიანად არც ისინი ყოფილან გათავისუფლებულნი სურვილებისგან, მათთვისაც არსებობდა მახლობელი გრძნობა, სიყვარული. მათაც ჰქონდათ ხილვები. არადა, ვისაც მხოლოდ ბედისწერასთან შეერა სურს, აღარ უნდა ეძებდეს სიყვარულს, იდეალებს, ნუგეშს. ადამიანები, ჩემი და შენი მსგავსნი, მართლაც მარტონი არიან, მაგრამ ჩვენ ერთმანეთი მაინც გვყავს და თითქოს ფარულ სიამაყესაც განვიცდით ჩვენი უჩვეულობის გამო და გვინდა ვიპოვოთ რამე განსხვავებული, არაჩვეულებრივი, თუმცა არც ამას უნდა ვეძებდეთ. ბედისწერის გზაზე შემდგარს, ჭეშმარიტ მარტვილს უფლება არა აქვს რაღაც ახალი წამოიწყო ან ისურვოს. შეუცნობელი და შეუდარებელია ეს გზა.

მართლაც შეუდარებელი, უცნაური გრძნობა გებადება, როცა განმარტოებულს, საკუთარ სულში ჩაძირულს, სულის სიღრმიდან გიძხერს შენი ბედისწერა. რამდენჯერმე დამემართა ასე, აშკარად ვხედავდი, რა მრავლისმეტყველი თვალებით მომჩერებოდა, ზოგჯერ უაზროდ, ხან სიყვარულით, ხან კი ბოროტად, მაგრამ როგორც არ უნდა ყოფილიყო, ის იყო ჩემი ბედისწერა. ამაში არჩევანის უფლება არა გვაქვს ჩვენ, ადამიანებს. პისტორიუსმა ჩემს გზაზე, რომელზეც უნდა მევლო, რაღაც გარკვეულ ნაწილამდე გამიყვანა.

იმ დღეებში ადგილს ვერ ვპოულობდი, ქარიშხალი ბოხოქრობდა ჩემში. ვერაფერს ვხედავდი უძირო წყვდიადის გარდა, რომელშიც დღემდე არსებული ყველა გზა იკარგებოდა და იძირებოდა. ქალაქზე ასეთი სიტყვები წავაწერე: „ერთმა წინამძღოლმა მიმატოვა, მთლად ბურუსში ვარ, მარტოს ნაბიჯის გადადგმაც არ შემიძლია, მიშველე“.

მინდოდა დემიანისთვის გამეგზავნა ეს ბარათი, მაგრამ ხელი ავიღე ამ განზრახვაზე. უაზროდ მივიჩნიე. ერთი პატარა ლოცვა ვიცოდი და სულიერი სიმშვიდის მოსაპოვებლად ყოველ წუთს, ყოველ წამს ამას ვიმეორებდი და ვიგრძენი, რა შეეძლო ლოცვას.

სკოლის ხანა გასრულდა. არდადეგებზე შინ უნდა დავბრუნებულიყავი. მერე უნივერსიტეტში ვაპირებდი ჩაბარებას. მამას უნდოდა ასე. რა ფაკულტეტზე, ჯერ არ ვიცოდი. ისე, ყველაზე მეტად ფილოსოფიით ვიყავი გატაცებული.

თავი მეშვიდე — ქალბატონი ევა

ერთხელ არდადეგებზე იმ სახლში მივედი, სადაც ადრე დედასთან ერთად დემიანი ცხოვრობდა. ბაღში ვიღაც მოხუცი ქალი სეირნობდა, გამოველაპარაკე და ცოტა რამ გამოვკითხე მათზე. კარგად მოიხსენა, მაგრამ ამჟამად სად ცხოვრობდნენ, არ იცოდა. ჩემი ინტერესი რომ შეამჩნია, შინ შემიპატიჟა, დემიანის დედის სურათი მაჩვენა. სახეზე არასოდეს მყავდა ნაწახი. დავხედე თუ არა სურათს, გული გამიჩერდა — ეს იყო სიზმარში გამოცხადებული: მაღალი, გამბდარი, ცოტა მკაცრი, მამაკაცური, მაგრამ საამო, მიმზიდველი, ნატანჯი და მაინც მომხიზვლევი, მაცდუნებელი. ამ მშვენიერ ქალბატონში იყო დემონურიც და დედობრივიც, სიყვარულიც და ბედისწერაც.

ველურმა გრძნობამ დამრია ხელი, როცა გავიგე, რომ დედამიწაზე ცხოვრობდა ჩემი სიზმრის ქმნილება, მართლაც არსებობდა ქალი, რომელიც ჩემი ბედისწერის სახეს ატარებდა. და ეს იყო ჩემი მეგობრის, დემიანის დედა.

მას შემდეგ მოგზაურობა დავიწყე. დაულალავად დავხეტებოდი ქვეყნის ერთი კუთხიდან მეორეში იმ იმედით, რომ ვიპოვიდი მას. ყველგან ვეძებდი: ქალაქის ქუჩებში, სადგურში, მატარებელში. ზოგჯერ ვტყუვდებოდი კიდეც, ვიღაცებს ვამსგავსებდი. ზოგჯერ უაზრობად მიმაჩნდა ძებნა და იმედაცრუებული სასტუმროში ვბრუნდებოდი. ხანდახან პარკში, ან მოსაცდელ დარბაზში ვჯდებოდი და საკუთარ სულში ვიმზირებოდი. ვცდილობდი ჩემს წარმოსახვაში მაინც გამეცოცხლებინა მისი სახელი, მაგრამ აქაც გაფერმკრთალებულიყო და უფრო მოკრძალებული გამხდარიყო თითქოს. აღარც ძილი მეკარებოდა. ხანდახან ძალაგამოცლილს თხუთმეტი

წუთით თუ ჩამთვლემდა. ერთხელ ვიღაც ლამაზი, მსუბუქი ყოფაქცევის ქალი გადამიდგა წინ, არაფრად ჩავაგდე, ჩავუარე. მე არ შემეძლო, თუნდაც წამით, სხვა ქალისთვის დამეთმო ყურადღება, ამას სიკვდილი მერჩივნა.

ვგრძნობდი, სადაცაა დასრულებოდა განგების ნება, ჩვენი შეხვედრის დღეც დადგებოდა. მაგრამ არ შეიწყვედა უნარი, რამე მეღონა, დამეჩქარებინა ეს დღე. არ მახსოვს სად, მატარებლის ფანჯარაში უცხო ქალის სახეს მოვკარი თვალი, მას მივამსგავსე. მთელი დღე მომეშხამა. სწორედ იმ დღეს გამომეცხადა სიზმარში. სირცხვილის გრძნობით გამომეღვიძა, მიეხვდი ჩემი ხეტილის უაზრობას და შინ დავბრუნდი.

რამდენიმე კვირის შემდეგ საბუთები უნივერსიტეტში ფილოსოფიის ფაკულტეტზე ჩავაბარე. აქაც გამიცრუვდა იმედები. უინტერესო ლექციები, უაზრო სტუდენტ-ახალგაზრდობა, რომელთაც წვრილმანი რამეც კი ბავშვურად ახარებდათ. ყველგან მხოლოდ სავალალო სიცარიელე და სიყალბე შეიმჩნეოდა. ჩემთვის განმარტოებულად, მშვენივრად ვცხოვრობდი ქალაქგარეთ, ძველი ქვის სახლში. კვითხულობდი ნიცშეს და მასთან ერთად ვიტანჯებოდი. თუმცა მიხაროდა, რომ

ამქვეყნად არსებობდა ადამიანი, რომელმაც თავისი გზით, ტანჯვით, მაგრამ მაინც ბოლომდე განვლო ეს ცხოვრება.

ერთხელ გვიან საღამოს ქალაქში დავეხეტებოდი. შემოდგომის ქარი უბერავდა. სამიკიტნოებიდან სტუდენტების ღრიანცელი გამოდიოდა. სტუდენტურ ჰიმნს მღეროდნენ. ჰაერში ღია ფანჯრებიდან გამოღწეული თამბაქოს სუნი ტრიალებდა. თუმცა ამ ხმაურშიც და თავაწყვეტილ ხმებშიც შეიმჩნეოდა სტუდენტების უსიცოცხლობა და მოდუნებულობა.

ქუჩის კუთხეში ვიდექი და ყურს ვუგდებდი მათ. ორი ერთიმეორის მოპირდაპირე ლუდხანიდან სწორედ ერთდროულად გამოიჭრა შეზარხოშებული ახალგაზრდების ჯგუფი და ღამის სიბნელეს შეერია. ყველა გაურბოდა საკუთარ თავს, ყველა საზოგადოებრივ თავყრილობაში ემებდა თავშესაფარს.

წინ ორმა კაცმა ჩამიარა, საუბრის თემასაც მოვკარი ყური: „ზუსტად ასეთ სურათს წააწყდებით ზანგების რომელიღაც სოფელში, ყველაფერში ასე როგორ დაემსგავსნენ ერთმანეთს. სვირინგებიც ხომ შემოიღეს მოდაში. შეხედეთ ამ ახალგაზრდობას, ესაა ევროპა?“

საოცრად მეცნო ხმა. უკან ავედევენე. ჩაბნელებულ ქუჩებს მივუყვებოდი. ერთ-ერთი იაპონელი ჩანდა, პატარა და ელეგანტური. ფარნის ქვეშ მის გაყვითლებულ სახესაც მოვკარი თვალი.

მეორემაც კვერი დაუკრა:

— არც თქვენთან, იაპონიაშია მთლად სახარბიელოდ საქმე. დღეს თითო-ოროლა ადამიანსლა თუ წააწყდებით, ამ უმრავლესობათა წიაღს, ამ ნახირს რომ არ აფარებდეს თავს.

ყოველი სიტყვა სიხარულნარევი შიშით იჭრებოდა ჩემში. ვიცანი მოლაპარაკე, ეს დემიანი იყო.

ღამის წყვდიადში, სიბნელეში მივყვებოდი ამ ორს, ვუსმენდი მათ საუბარს და ვტკბებოდი დემიანის საამო ხმით. უწინდებურად თავდაჯერებულობა და ძალა მოდიოდა მისგან და კვლავინდებურად მიმორჩილებდა. რა ბედნიერებაა, როგორც იქნა, ვიპოვე.

გარეუბანთან იაპონელი გამოემშვიდობა დემიანს და რომელიღაც კარში გაუჩინარდა. დემიანი შემობრუნდა. შუა ქუჩაში ვიდექი და გულის კანკალით ველოდი. დამაჯერებლად, მხრებგაშლილი, ამაყი მოაბიჯებდა. ნაცრისფერი ლაბადა ეცვა, მკლაფზე ხელჯოხი ეკიდა. როცა მომიახლოვდა, ქუდი მოიხადა, მთელი სიცხადით დავინახე მისი გაბრწყინებული სახე: შუბლზე ნათელი დასთამამებდა.

— დემიან! — დავუძახე.

მან ხელი გამომიწოდა.

— აქ ხარ ზინკლერ? გელოდებოდი.

— იცოდი, რომ აქ ვიყავი?

— ზუსტად არ ვიცოდი, მაგრამ ვიმედოვნებდი, რომ უახლოეს ხანებში უეჭველად გამოჩნდებოდი. დანახვით მხოლოდ ამ საღამოს დაგინახე, მთელი საათი უკან რომ მოგვდევი.

– მაშინვე მიგანი?

– რა თქმა უნდა. თითქმის სულ არ შეცვლილხარ. მაგრამ ნიშანი უფრო გამოგვეკვითია.

– ნიშანი? რა ნიშანი?

– ადრე ამას კაენის ნიშანს ვუწოდებდით, თუ კიდევ გახსოვს. ეს ჩვენი ნიშანია. მაშინვე ვატყობდი შენში, ამიტომაც დაგიმეგობრდი. ახლა კი ნათლად ვხედავ, რომ ასეა.

– ეს მე არ ვიცოდი. თუმცა იცი, ერთხელ შენ დაგხატე და გამიკვირდა, ნახატი საკუთარ თავსაც მივამსგავსე. იმიტომ, რომ საერთო ნიშანი გვაქვს?

– ასეა. ძალიან კარგი, რომ გამოჩნდი. დედასაც გაუხარდება შენი ნახვა.

– დედას? აქ არის? კი მაგრამ, ის ხომ არ მიცნობს?

– მან ყველაფერი იცის შენს შესახებ. რომც არ უთხრა, ვინ ხარ, მაინც გიცნობს. კარგა ხანია შენს შესახებ არაფერი გვსმენია.

– ხშირად მინდოდა მომეწერა, მაგრამ არ გამომდიოდა. ამ ცოტა ხნის წინ კი ვიგრძენი, მალე გიპოვდი. ვიცოდი, მალე დადგებოდა ეს დღე.

ხელკავი გამომდო და გზა განვაგრძეთ. მისი სიმშვიდე ჩემშიც გადმოდიოდა. უწინდებურად ავლაპარაკდით. გავიხსენეთ სკოლის ხანა, კონფერმაციის გაკვეთილები, ის ბედუკუდმართი შეხვედრაც არდადეგებზე, მაგრამ ფრანც კრომერი, არც ამ დღეს გვიხსენებია. მოულოდნელად ფრიად საინტერესო და უცნაური საუბარი გაიბა ჩვენს შორის. როგორც იაპონელთან ლაპარაკისას, დემიანი ახლაც შეეხო სტუდენტთა უმსგავსო, მდორე ცხოვრებას. მის სიტყვებში შინაგანი მღელვარებაც შეიმჩნეოდა.

ის ლაპარაკობდა ევროპის სულზე და ჩვენი ეპოქის დაავადებაზე. ყველგან ერთი და იგივე სურათია: გაერთიანება და მასებად შექუჩება, მაგრამ აღარსადაა სიყვარული და თავისუფლება. ყველაფერში, მოყლობებული სტუდენტთა კავშირებიდან, ჰიმნიდან, დამთავრებული მთავრობით, იძულებითობა შეიმჩნევა მხოლოდ. ესაა გაერთიანება შიშზე, სიმხდალეზე დაფუძნებული, შინაგანად გამოფიტული, დავრდნომილი ერთიანობა, რომელიც ნგრევისთვისაა განწირული.

– ერთიანობა,- განაგრძო დემიანმა,- თავისთავად მშვენიერია, მაგრამ არა ასეთი, როგორსაც დღეს ვხედავთ. ის უნდა აღსდგეს ხელახლა. დღეს გადაუგვარებელი ერთეულების ხვედრია წარმოშვან და გარდაქმნან ეს მოძველებული სამყარო. ამ ხროვად შექუჩულ ადამიანებში მხოლოდ შიში ჩაბუდებულია. ისინი გაურბიან, არ ენდობიან ერთმანეთს. რატომ, რატომ ეშინიათ მათ? იმიტომ, რომ საკუთარ თავს გაურბიან, საკუთარი სულის შეცნობა ვერ შესძლეს. და ახლა დამფრთხალნი გრძნობენ, რომ მათი ცხოვრების წესი მოძველდა, და დღევანდელობას აღარ შეესაბამება, აღარც მათი მორალი და არც რელიგია. უკვე ასი და უფრო მეტი წელია ევროპა ვითარდება, შენდება. არადა დღეს ადამიანებმა ის უკეთ იციან, ზუსტად აქვთ გაანგარიშებული, რამდენი გრამი ფხვნილია საჭირო ერთი ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფისათვის, ვიდრე ღვთის წინაშე ლოცვა. არ იციან როგორ ილოცონ, არასოდეს განუცდიათ, თუნდაც ერთი საათით, რაა სიამოვნება. შეხედე ერთხელ სტუდენტების

ღრეობას, ან რომელიმე გასართობ ადგილს, სადაც მდიდრები იყრიან თავს. არა, ჩემო ზინკლერ, აქედან სასიკეთოს არაფერს უნდა ველოდეთ, რადგან შიშის ქვეშ შეკავშირებულ ამდენ ადამიანში, რომლებიც ძველ იდეალებს ჩაჰბლაუჭებიათ, უნდობლობასა და უსიყვარულობას, ბოროტებას დაუსადგურებია. საკმარისია მათ შორის, თუნდაც ერთმა რამე ახალი იდეა წამოაყენოს, რომ უმაღლესი ჩაჰქოლავენ. ვგრძნობ, რაღაც მოხდება, დამერწმუნე, მალე დადგება ეს დღე. რა თქმა უნდა, არც იმით ეშველება სამყაროს, რომ მუშები ფაბრიკის მეკატრონეებს დაუპირისპირდნენ, ანდა გერმანიამ და რუსეთმა ერთმანეთს ომი გამოუცხადონ. ასე მხოლოდ დამპყრობლები და მებატონეები გამოიცილებიან. თუმცა შეიძლება ამან არც უსაფუძვლოდ ჩაიაროს. გამოაშკარავდება დღევანდელი იდეალების უვარგისობა, ბოლო მოეღება ქვის ხანის კერპებს. ასეთი სამყარო, როგორც დღესაა, უნდა მოკვდეს, უნდა განადგურდეს და ასეც მოხდება.

— ჩვენ, ჩვენ რაღა მოგველის? - ვკითხე მე.

— ჩვენ? ეგებ ჩვენც დავიღუპოთ. ჩვენნიარების მოკვლაც არ გაუჭირდებათ. მაგრამ ეგ არაფერია, რადგან ის, რაც ჩვენს შემდეგ, ჩვენგან დარჩება, მომავლის ნებაში აისახება. დღევანდელი კაცობრიობის ნება-სურვილი კი უკვე გამოჩნდა, ევროპამ ტექნიკური ბაზრობითა და მეცნიერული პროგრესით გააყრუა გარემო. მალე ისიც გამოაშკარავდება, რომ სულაც არაა განგების ნება ასეთი ყოფა, არც ასეთი ხალხი, ეკლესიები, მსგავსი მმართველობის რეჟიმი. ბუნების ნება ჭეშმარიტად მხოლოდ ერთულელებშია გამოხატული, შენში, ჩემში... ასეთი ჭეშმარიტება გახლდათ სწორედ იესოში... ეს იყო ნივთები. ამ ცალკეულად მავალ მნიშვნელოვან დინებას დაეთმობათ ასპარეზი დღევანდელი საზოგადოების განადგურების შემდეგ.

მდინარის პირას, ბაღთან შეეჩერდით.

— აი, აქ ვცხოვრობთ, — მითხრა დემიანმა, მალე გვინახულე, მოუთმენლად გელით.

სუსხიანი ღამე იყო. ბედნიერი მივამოხებდი შინისკენ. აქა-იქ კიდევ ისმოდა შეზარხოშებული ახალგაზრდობის ღრინაცელი. ხშირად ნაკლოვანების გრძნობაა გამჩენია, როცა მარტოსული ცხოვრება მხიარულებისათვის შემიდარებია, ხშირად დამიცინია კიდევ. დღეს კი, როგორც არასდროს, საოცარი სიმშვიდე, ფარული სიამაყე დამეუფლა, როცა მივხვდი, რა უცხო და შორეული იყო ეს სამყარო ჩემთვის და რა ნაკლებად მალეღებდა ამგვარი ყოფა. მახსენდება, ჩვენთანაც, ჩემს მშობლიურ კუთხეშიც, როგორ ეთაყვანებოდნენ თავიანთ ახალგაზრდობას ხანშიშესული საპატიო პირნი. მისტიროდნენ განმარცვულ, ღრეობაში გატარებულ წლებს. პოეტებისა და რომანტიკოსების მსგავსად ხოტბას ასხამდნენ, კულტს ჰქმნიდნენ ამ ღვთაებრივი სამოთხისას. „თავისუფლებას“ „ბედნიერებას“ ეძებდნენ, მაგრამ სად? საკუთარი თავის მიღმა? ნაცვლად იმისა, ეპოვათ თავიანთი მოვალეობა, ცხოვრების ჭეშმარიტი გზა და მოფრთხილებოდნენ მას. ლხინსა და ქეიფში საპნის ბუშტივით შემოადნათ ახალგაზრდობის წლები, შემდეგ კი გაძვრნენ, გამოძვრნენ და სერიოზულ სახელმწიფო თანამდებობებს გამოჰკრეს ხელი. ყველგან ეს შემზარავი ერთფეროვნება! დიახ, სიზარმაცემ, სტუდენტ-ახალგაზრდობის გამოთაყვანებამ

დაისადგურა, მაგრამ ეს კიდევ არაფერია იმ ათას საშინელებებთან, რამაც დღეს მოიკიდა ფეხი.

შინ მისვლისთანავე მიმატოვეს ამ ფიქრებმა. ჩემი გონება ერთ აზრსდა დაეპყრო, დღევანდელი მონაპოვართ ვხარობდი. ხვალ დემიანის დედას ვნახავდი. რაც უნდა უქნიათ, თუნდაც გაზარმაცებულა მთელი სამყარო და თავის აღსასრულს დალოდებია — რაში მანაღვლებს. მე მხოლოდ იმასლა ველოდებოდი, ახალ ამკლუაში მეხილა ჩემკენ მომავალი ჩემი ბედი.

გვიანობამდე მეძინა. დილით შესანიშნავი განწყობა ამეყვა, მხოლოდ ბავშვობაში, შობა დღეს მქონია ასეთი განცდა. შინაგანი მღელვარებით ვიყავი შეპყრობილი, მაგრამ ყოველგვარი შიში სადღაც გამქრალიყო. რაღაც ახალი, მნიშვნელოვანი იწყებოდა ჩემს ცხოვრებაში. გარემოც შეცვლილი მეჩვენა, უფრო ბედნიერი, იმედებითა და მოლოდინით აღსავსე. შემოდგომის წვიმაც სადღესასწაულო მუსიკის დარად მესალბუნებოდა გულზე. ასე პირველად შეერწყა ერთმანეთს ჩემში შინაგანი და გარე სამყარო. სული ზეიმობდა. ახლა ღირდა ცხოვრება. გარეთ აღარაფერი მაღიზიანებდა: არც ადამიანები, არც ქუჩა, არც სახლები. ყველაფერს თავისი ადგილი დაეკავებინა. ბუნებაც უფრო გამოცოცხლებულიყო, თითქოსდა მასაც ჩემსავით თავისი წილხვედრი უპოვიაო. ბავშვობის დაკარგვის შემდეგ სამყარომაც დაკარგა ჩემთვის ბრწყინვალეობა, და იმდენად შევეჩვიე საკუთარ თავთან მარტოდ ცხოვრებას, აღარც კი მჯეროდა, თუ ოდესმე კვლავ ვიხილავდი სამყაროს ასეთ ლამაზსა და ნათელს. გარკვეულწილად ამ საუცხოო ბედნიერებაზე უარის თქმით უნდა მოვიპოვოთ ალბათ თავისუფლება და სულის თავისთავადობა. და მე, ბავშვური ბედნიერების უარყოფელმა, მოულოდნელად აღმოვაჩინე, რომ ეს ყველაფერი მხოლოდ ჩაბნელებული და დაბურული ყოფილა ჩემში და ახლა სულიერად გამოთავისუფლებულს, კვლავ მომეცა შესაძლებლობა, ისევ ბავშვური თვალთახედვით აღმექვა სამყაროს ბრწყინვალეობა.

და აი დადგა დრო, მე ვიდექი იმ ბალის წინ, სადაც გუშინ დემიანს გამოვემშვიდობე. მაღალი, წვიმისაგან დანამული ხეების უკან პატარა, ნათელი, მყუდრო სახლი იდგა. ფანჯარაში, ბრჭყვიალა შუშების მიღმა, გრძელტოტიანი ყვავილები მოჩანდა. გარედანვე ვხედავდი, სურათებისა და წიგნების თაროებით იყო სავსე კედლები. კარი შევაღე, პირდაპირ დიდ ოთახში აღმოვჩნდი, სასიამოვნო სითბო შემომეგება. საიდანღაც მოხუცი ზანგი მოსამსახურე გამოვიდა. უჩუმრად ჩამომართვა პალტო და წინ გამიძღვა. შიგნითა ოთახში შემეყვანა და მარტო დამტოვა. მიმოვიხედე. განვცვიფრდი: ჩემი სიზმარი გადაამეშალა თვალწინ. კარის თავზე, შავ ჩარჩოში ჩასმული ნახატი, ჩემი ოქროსფრთიანი მიმინო ეკიდა, დემიანს რომ გავუგზავნე.

გაოგნებული ვიდექი. ტკივილი თუ სიხარული, თუ ორივე ერთად შემოჭრილიყო ჩემში. რაღაც ერთ წამში ამისრულდა, პასუხად დამიბრუნდა ყოველივე, რაც განმიცდია და გამიკეთებია. წარსულის სურათები ამომიტივტივდა თავში: მშობლიური სახლი, გერბი, დემიანი, ჩვენს სახლთან რომ იდგა და გერბს იხატავდა, მე — კრომერისგან შემინებული და მის ბოროტულ ზრახვებში გახლართული,

საკლასო ოთახი, ჩემი საძინებელი ოთახი, სადაც ჩემი ოცნების ფრინველი დავხატე — მოკლედ, ყველაფერი, რაც დღევანდელ დღემდე მინახია და გადამხდენია. მაგრამ უკვე სხვაგვარად გააზრებული, ახსნილი და პასუხგაცემული.

გრემლმორეული მივშტერებოდი ჩემს ნახატს და საკუთარ თავს ვხედავდი. მერე მზერა ნახატს ქვემოთ ჩავაცურე, იქ, ღია კარებში, მუქ კაბაში გამოწყობილი, მაღალი ქალი იდგა. ეს იყო ის.

ენა ჩამივარდა. მშვენიერ, ღირსეულ ქალბატონს სახეზე ნათელი გადაჰყვნოდა და მეგობრულად მიდიმოდა. ამ ღიმილში მშობლიური სითბო შევიცანი. და მის მზერაში კი ჩემი ოცნების აღსრულება. ასაკი თავისი ვაჟის მსგავსად არ ეტყობოდა. მდუმარედ გავუწოდე ორივე ხელი და მანაც გულწრფელად შემამგება თავისი ძლიერი, თბილი ხელები.

— ზინკლერი ხართ? მაშინვე გიცანით. კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება.

საამოდ, ამაღლეზვლად მეღვრებოდა გულში მისი ხმა. და მეც ნელ-ნელა ტკბილი სასმელივით ვისრუტავდი ამ ხმას. ვუყურებდი მის მშვიდ, უძირო თვალებს, მიმზიდველ ბაგეებს, ფართოდ გადაშლილ ნათელ შუბლს და ვიხიბლებოდი.

დედასავით მიდიმოდა.

— ასე მგონია, მთელი ცხოვრება გზაში ვიყავი და ახლაც დავბრუნდი შინ, — ამ სიტყვებით მივუახლოვდი და ხელზე ვეამბორე.

— შინ არასოდეს ბრუნდება ადამიანი, მაგრამ როცა სულიერად მონათესავე გზები შეეყრება ერთმანეთს, ერთი საათით მაინც ემსგავსება სამყარო მშობლიურს.

სწორედ იმას მეუბნებოდა, რასაც მისკენ მომავალი ვგრძნობდი. ხმაც და საუბარიც შვილს მიუგავდა, თუმცა მაინც განსხვავდებოდა. იგი უფრო დახვეწილი, თავისთავადი და ბუნებრივი იყო. ლამაზად და ახალგაზრდულად გამოიყურებოდა, სახეზე ნაოჭიც არ ეჩვენებოდა. თავის დროზე დემიანსაც არ ეტყობოდა ბავშვობა. როგორც სიზმარში, ახლაც დედოფალივით იდგა ჩემ წინ. ბედნიერება იყო მისი სიახლოვე და მისი მზერა.

სიზმარში მკაცრი და შეუპოვარი, ცხადში აღარ გამიბოდა, პირიქით, სიყვარულით, თავაზიანად მეპყრობოდა. გონებადაკარგული ვედარ ვაზროვნებდი — ჩემს მიზანს, ჩემი გზის გარკვეულ სიმაღლეს მივადწიე, საიდანაც განვლილი მანძილი შორეულად და ნათლად მოჩანდა. ამ გადასახედიდან თვით უარყოფილი სამყაროც ლამაზად მესახებოდა. ჩემს სიზმრებს ფრთები შეესხა და რეალობად მექცა. დედამიწაზე ვიპოვე ჩემი ოცნება და მის ხმას, მის სიახლოვეს ვისუნთქავდი. სულერთი იყო, რა იქნებოდა ის ჩემთვის: დედა, სიყვარული თუ ღვთაება, ოღონდ ჩემ გვერდით მეხილა, ოღონდ ჩემი გზა მის ლოვეს ყოფილიყო.

მან ჩემს ნახატზე მიმითითა:

— ამ ნახატით დიდი სიხარული გვაჩუქეთ მეც და მაქსაც. გელოდებოდით და როცა სურათი მივიღეთ, მივხვდით, ჩვენცენ სავალ გზას ადექით უკვე. ბავშვობაში სკოლიდან დაბრუნებულმა დემიანმა მითხრა: დედა იქ ერთი ბიჭია, შუბლზე ნიშანი აქვს და ის ჩემი მეგობარი უნდა გახდესო. თქვენზე მეუბნებოდა. ვიცი, გიჭირდათ,

მაგრამ გვჯეროდა თქვენი, იმედი გვქონდა დაგვიბრუნდებოდათ. ერთხელ არდადეგებზე, მაშინ ალბათ თექვსმეტი წლის იქნებოდათ დემიანს რომ შეხვდით...

— ესეც მოგიყვათ? ეს ჩემთვის ყველაზე უბედური დრო იყო.

— კი, მითხრა, ყველაზე მძიმე წლები რომ გქონდათ გადასალახი. ვერ გაგეგოთ, საით წასულიყავით. სამიკიტნოებში, უმრავლესობათა წიაღში ეძებდით საშველს, მაგრამ შეძელით თავის დაღწევა. თქვენი ნიშანი იდუმალა, მაგრამ შინაგანად მწველი, ასე არაა?

— დიახ, მართლაც ასე იყო. მერე ბეატრიჩე აღმოვაჩინე, შემდეგ პისტორიუსი მომეველინა სულიერ მოძღვრად. ახლა ვხვდები, რატომ იყო ჩემი ბავშვობა მაქსთან დაკავშირებული, რატომ ვერ გავთავისუფლდი მისგან, ძვირფასო დედა, ჩემო საყვარელო ქალბატონო, ბევრჯერ მქონია წუთები, თავის მოკვლაც რომ მდომებია. ნუთუ ასე რთულია ყველასთვის ეს გზა?

ნიადავით მსუბუქი ხელი თავზე გადამისვა.

— მძიმეა დაბადება. თქვენც ხომ იცით, როგორ უჭირს ჩიტს კვერცხიდან თავის დაღწევა. მაგრამ შეეკითხეთ საკუთარ თავს, ამ გზაზე მხოლოდ სიძნელეები შეგხვდათ? განა კარგი და ლამაზი არაფერი იყო?

მაშინვე ვიუარე:

— ძალიან რთული იყო, სანამ ჩემს ოცნებამდე მივალწიე.

— დიახ, ადამიანმა უნდა იპოვოს თავისი ოცნება და მაშინ გზაც უფრო იოლი იქნება, ხომ არ არსებობს მხოლოდ ერთადერთი ოცნება?! ერთს მეორე მოჰყვება, მეორეს მესამე და ადამიანს არ ძალუძს ამის შეჩერება.

შიშმა ამიტანა, რისი თქმა უნდოდა ამით, ნუთუ მაფრთხილებდა? ეს უკვე უარყოფას ნიშნავდა? თუმცა სულერთი იყო, მზად ვიყავი დავნებებოდი, წავეყვანე, მაგრამ სად, არც მეკითხა.

— არ ვიცი, წამოვიწყე, — რამდენ ხანს გაგრძელდება ჩემი ეს სიზმარი, მაგრამ მსურს მარადიული იყოს იგი.

ამ ქალში ვხედავდი ჩემს ბედს, ჩემს სიყვარულს, ჩემს მშობელს. მას ვკუთვნობდი და სხვას არავის.

— ვიდრე ეს სიზმარი თქვენ ბედია, მანამ უნდა დარჩეთ მისი ერთგული.

გული დამიმძიმდა. მინდოდა იმწუთას, იმ მომაჯადოებელ წუთს მოვმკვდარიყავი. ვიგრძენი, ცრემლი მახრჩობდა. რამდენი ხანია აღარ მიტირია. ბოლოს როდის ვიტირე, აღარც მახსოვდა. სევდა მომაწვა, ვიტანჯებოდი, შევბრუნდი, ფანჯარასთან მივედი და დაბინდული თვალებით ქოთნებს მივაჩერდი.

ზურგსუკან მისი ნაბიჯების ხმა მომესმა, მომიახლოვდა. სიარულშიც საოცარი სინაზე იგრძნობოდა.

— ზინკლერ, ჯერ კიდევ ბავშვი ხართ, მაგრამ თქვენს ბედს უყვარხართ. როდისმე, როგორც სიზმარში მთლიანად მოიპოვებთ მას. თუ ბოლომდე ასეთი ერთგული დარჩებით.

თავი ვაიძულე მისკენ შევბრუნებულიყავი. მან ხელი გამომიწოდა.

— რამდენიმე მეგობარი მყავს, — წამოიწყო მან ღიმილით, ყველაზე ახლობლები ქალბატონ ევას მეძახიან. თუ გასურთ, თქვენც ასე მომმართეთ.

კარამდე მიმიყვანა, გამოაღო და ბაღზე მიმითითა:

— მაქსს იქ ნახავთ, გარეთ.

ხის ძირში გავშეშდი. გონება მქონდა დაბინდული, ვერ გამეგო, სიზმარში ვიყავი, თუ ცხადში. ფოთლებიდან წვიმის წვეთები მეცემოდა. ბაღში შევედი, რომელიც მდინარის პირას იყო გაშენებული. სადაც ბოლოში, პატარა ქობის გვერდით ვიპოვე დემიანი. მეტად უჩვეულო ფორმაში ვიხილე იგი. ტანს ზემოთ გაშიშვლებულიყო და ჩამოკიდებულ ქვიშიან ტომრებზე ვარჯიშობდა. გაკვირვებული მივაჩერდი. არასოდეს მენახა დემიანი ასეთი: მხარბეჭიანი, დაკუნთული მკლავები, განიერი მკერდი. ღონიერი ჩანდა. ვარჯიშისას მთელი ტანი უთამაშებდა.

— დემიან, აქ რას აკეთებ?

— ვვარჯიშობ, — გამიცინა, — იმ პატარა იაპონელს დავპირდი, რინგზე შევებრძოლებოდი. კატასავით მკვირცხლი კია ის ყმაწვილი, მაგრამ მაინც ვერ მომერევა. არც მე დავრჩები ვაღში.

პერანგი და პიჯაკი გადაიცვა.

— ნახე დედა?

— კი, დემიან, შესანიშნავი დედა გყავს. ქალბატონი ევა, სახელიც ისეთივე მშვენიერი აქვს, როგორც თავად არის. ასე მგონია, იგი ყველას დედაა.

ერთი წუთით დაკვირვებით შემომხედა:

— უკვე სახელიც იცი? შეგიძლია იამაყო. პირველი ხარ, ვისაც შეხვედრისთანავე უთხრა თავისი სახელი.

ამ დღიდან მოყოლებული ამ სახლში ისე შევდიოდი და გამოვდიოდი, როგორც შვილი, ძმა, თუმცა მაინც შეყვარებული. შორიდან, როგორც კი მათ ბაღს მოვკრავდი თვალს, სიხარულისგან დაფერინავდი. გარეთ „სინამდვილე“ იყო: ქუჩები, სახლები, ადამიანები, ბიბლიოთეკები თუ სასწავლო დაწესებულებები — იქ შიგნით კი სული და სიყვარული, სიზმარი და ზღაპარი გამეფებულიყო, მაგრამ რეალური ეთქმოდა. ჩვენს ფიქრებსა თუ საუბრებში მაინც გვაღელვებდა გარეთ მიმდინარე მოვლენები. ადამიანთა უმრავლესობას რამე ზღვარით კი არ ვემიჯნებოდი, არამედ — ჩვენი შეხედულებებით. ჩვენს დანიშნულებად მიგვაჩნდა, შეგვექმნა გამორჩეული კუნძული, ყოველ შემთხვევაში ასე გვსურდა, სამყაროს არსებობის სხვაგვარი შესაძლებლობები დაგვესახა. ქალბატონ ევას სახლში თავს იყრიდნენ სხვადასხვა საზოგადოებები თუ ადამიანები, რომელთაც ნაგემი ჰქონდათ მარტოობის ხვედრი. მათი შემხედვარე ჩავწვდი მარტოსულთა ნიშნის საიდუმლოებას.

ჩვენ, მ ნიშანდებულებს სამყარო სამართლიანად მიგვაჩნდა უცნაურად, დიახ, შემოიღებდა და სახიფათოდაც კი. როცა ჩვენ თითქოს გამოფხიზლების პროცესში ვიმყოფებოდით და სრულ გამოფხიზლებას ვესწრაფოდით, სხვების სწრაფვა და სიხარული ერთში მდგომარეობდა მხოლოდ: თავიანთი აზრები, იდეალები თუ მოვალეობები, თავიანთი ცხოვრება და ბედნიერება უფრო მჭიდროდ დაეკავშირებინათ მასებთან. იქაც იყო, რა თქმა უნდა, თავისებური ძალა, სიდიადე.

მაგრამ იმ დროს, როცა ჩვენ, ჩვენი აზრით, ბუნების ნება-სურვილს განახლებისათვის, მომავლისათვის გამოვხატავდით, ყველა დანარჩენი ერთსა და იმავე მოყვრულ სურვილებში სულდგმულობდა. მათთვის კაცობრიობა — რომელიც ისევე უყვარდათ, როგორც ჩვენ — ცოტა არ იყოს უფრო მზამზარეული იყო და ცდილობდნენ ასეთად დაეცვათ და შეენარჩუნებინათ. ჩვენ კი კაცობრიობა ჰუმანური, შორეულ მომავლად გვესახებოდა, რომელზეც არც არსად დაწერილა და არც ის ვიცოდით, როგორი უნდა ყოფილიყო. ჩვენ ყველა, მხოლოდ მისკენ სავალ გზას ვადექით.

როგორც ზემოთ ვთქვი, ქალბატონ ევასთან სხვადასხვა საქმიანობისა და შეხედულებების ადამიანები იყრიდნენ თავს: ასტროლოგები, გრაფ ტოლსტოის მიმდევრები, ყველაზე მოკრძალებული, მორიდებული ადამიანები, სექტანტები, ინდური ვარჯიშის მიმდევრები, ვეგეტარიანელები და სხვები. ჩვენ არც ერთ მათგანთან არ ვგრძნობდით სულიერ ნათესაობას, მხოლოდ ოცნებებს, იდუმალი ცხოვრების აზრებს ვუზიარებდით ერთმანეთს. ჩვენთან ყველაზე ახლოს ღვთისკენ მიმავალ გზაზე მდგომნი იყვნენ, ოცნებებით წარსულს რომ ჩაბლაუჭებოდნენ, ჩემი პისტორიუსის მსგავსად. მათ მოჰქონდათ წიგნები, გვითარგმნიდნენ უძველესი ენებიდან, გვიჩვენებდნენ ილუსტრაციებს, გვიხსნიდნენ სიმბოლურ გამოსახულებებს, რიტუალებს და ცდილობდნენ გაეგებინებინათ ჩვენთვის, რომ დღემდე კაცობრიობა სიზმრისეული, გაუცნობიერებელი იდეალებისა და სულისაგან შედგებოდა, გაუგებრად მიჰყვებოდა წინათგრძნობებს შესაძლო მომავლისაკენ. ამგვარად მივდევდით სხვადასხვა ღმერთებს ქრისტიანობის შემოღებამდე. ყოველი ჩვენი საუბარი ბოლოს მაინც ევროპის კრიტიკამდე მიდიოდა. ევროპა თავისი ტექნიკური განვითარებითა და ძლევამოსილი შეიარაღებით საბოლოოდ და გამანადგურებლად შეიჭრა ადამიანთა გაუკაცრიელებულ სულებში. მსოფლიომ დაკარგა თავისი ჭეშმარიტი სული.

ამ საზოგადოებათა შორის იყვნენ მორწმუნენი. ქრისტიანული სარწმუნოების ღვთისმსახურები, რომელთაც სურდათ ევროპის გამოჯანმრთელება და გარკვეულ იმედებსაც იძლეოდნენ. ჩვენ, ნიშანდებულნი, ყოველნაირ თეორიას სიმბოლურად მივიჩნევდით. ვიცოდით, ეს მოძღვრებები და აღიარებანი უკვე გამოუსადეგარი იყო. ერთადერთ ჭეშმარიტებად მიგვაჩნდა ის, რომ ყოველი ადამიანი იმ გზას გაჰყვოდა, რაც ბუნებამ ჩადო თითოეულ მათგანში და ბუნების ნება-სურვილად ადესრულებინა. ვგრძნობდი, საშინელი განსაცდელი გველოდა და ჩვენც მზად უნდა ვყოფილიყავით ამისთვის.

რაც ითქვა და რაც არ ითქვა, ყველაფერ ამას იქამდე მივყავდით, რომ ძველი ევროპის ნგრევისა და ახლის დაბადების დღე მოახლოებულიყო. ბევრჯერ უთქვამს დემიანს: „დაუჯერებელია, მაგრამ ევროპის სულში მხეცი ჩასახლებულა, რომელიც უკვე კარგა ხანია ჯაჭვითაა დაბმული. ჯაჭვიდან მხეცის აშვება კი სასიკეთო შედეგს არ გამოიღებს. მისი პირველი ქმედება ბოროტებას მოიტანს მხოლოდ. ხსნის ძეგნა პირდაპირი თუ შემოვლითი გზით უაზრობაა, რადგან ადამიანის სულია უკვე დასახიჩრებული. ადამიანთა სულებშია ჭეშმარიტი გასაჭირი. დღემდე მხოლოდ თავს ვიტყუებდით და ალბათ დადგება დღე, როცა ჩვენ არ გავხდებით მმართველნი,

არ დაეწერთ კანონებს. ჩვენ იქ დავდგებით, სადაც ბედისწერა გვიხმობს და ვისაც სურვილი ექნება, გვერდში ამოგვიდგება. ძველ იდეალებს კი აუცილებლად დამსხვრევა ელით. შენ ნახე, დაუჯერებელსაც მოიმოქმედებენ ეს ადამიანები, როცა მიხვდებიან, რომ მათ იდეალებს დალუპვა ემუქრებათ. და ერთიც კი არ აღმოჩნდება მათ შორის ისეთი, რომ გამოფხიზლდეს, ან გული შეუტოკდეს იდეალების ამ სახიფათო მოწოლისაგან და ახალი აზრი დაეზადოს. ჩვენ, უმცირესობა უნდა დავდგეთ ამ სადარაჯოზე. ესაა ჩვენი დანიშნულება. როგორც თავის დროზე კაენის დანიშნულება ის იყო, რომ შური და ზიზღი დაენერგა, რათა იმ იდილიიდან სახიფათო გზაზე გამოეყვანა ხალხი. დასაბამიდან დღემდე, განურჩევლად ყველა, მზად იყო დამორჩილებოდა ბედს. ეს ეხება მოსესაც, ბუდასაც, ნაპოლეონსაც, ბისმარკსაც. რადგან მათი ქმედითი ველები იმაზე იგებოდა, რომელი პოლუსიდანაც ისინი იმართებოდნენ, ეს კი მათ არჩევანს არ ექვემდებარებოდა. როცა ბისმარკმა სოციალ-დემოკრატიების აზრები გაიზიარა, ჭკვიან ადამიანად ჩაითვალა და არა განგების მიერ მოვლენილად. ასევე ნაპოლეონიც, ცეზარიც და ყველა. ადამიანმა ყველაფერი ბიოლოგიური და ისტორიული განვითარების მიხედვით უნდა გაიზაროს. როცა დედამიწამ ცვლილება განიცადა, ზოგიერთი ხმელეთის ცხოველი წყალში ჩავიდა, წყლისა — ზედაპირზე ამოვიდა. ესე იგი მათ შეძლეს სიახლისადმი გაუგონარი შეგუებადობის უნარით გადარჩენა და ახლებურად ცხოვრება. ასევე კაცობრიობის განადგურების ჟამსაც გადარჩება ის, ვინც შეეგუება ბედს, ვინც მზად იქნება სიახლისათვის, განურჩევლად იმისა, ადრე კონსერვატორი იყო, ნეიტრალური, რევოლუციონერი თუ ინდივიდი. ახლაც ამდაგვარია მოსალოდნელი, ამას ვგრძნობ.

ასეთ საუბრებს ხშირად ესწრებოდა ქალბატონი ევაც, მაგრამ თავად არ ერეოდა. მხოლოდ გვისმენდა. ისეთი შთაბეჭდილება მექმნებოდა, თითქოს ყველა ფიქრი მისგან მოდიოდა და მასვე უბრუნდებოდა. მის სიახლოვეს ჯდომა, დროდადრო მისი ხმის გაგონება, მისი სულისა და სიდიადის შეგრძნება ერთ ბედნიერებად მიღირდა.

ქალბატონი ევა ჩემს ოდნავ ცვლილებასაც კი გრძნობდა. ასე მეგონა, სიზმრებიც მისგან მქონდა შთაგონებული. ხშირად ვუყვებოდი ჩემს სიზმრებს, ყველაფერს შესანიშნავად უღებდა ალღოს. მისთვის არაფერი არსებობდა გაუგებარი და უცნაური. ერთხელ დამეჩიხმრა: „თითქოს მთელი სამყარო მოუსვენრობას მოეცვა, და რომ მე, მარტო, თუ დემიანთან ერთად ბედისწერის მოლოდინში საოცრად ვვლავადი. და ამ ბედისწერაში, მიუხედავად იმისა, რომ შენიღბული იყო, ქალბატონი ევა შევიცანი — გახდებოდი მისი რჩეული თუ უარყოფილი — ეს იყო ჩვენი ბედისწერა. ეს სიზმარიც მოუწყვევი ქალბატონ ევას. მან გაიცინა და მითხრა: თქვენი სიზმარი არაა სრულყოფილი, ზინკლერ, მთავარი და ყველაზე საუკეთესო გავიწყდებათ.“

თავს ძალას ვატანდი, ვიხსენებდი, როგორ შემემლო რამე დამვიწყნოდა სიზმრიდან. სევდა მერეოდა, ვიტანჯებოდი, ვფიქრობდი, რა მემველებოდა, როცა ვეღარ ვნახავდი მას, როგორ გავძლებდი უმისოდ. ქალბატონმა ევამ შეამჩნია ეს და ერთხელ რამდენიმე დღით დაკარგული უკან რომ დავბრუნდი, გვერდზე გამიხმო:

— ეს სურვილები და აზრები უნდა ჩაიხშოთ, ან ისე მოისურვოთ, თავადვე იყოთ დარწმუნებული მის აღსრულებაში. თან გინდათ, თან თითქოს ნაწილად, თუ გეშინიათ?! თავს უნდა სძლიოთ და გადალახოთ ეს ყველაფერი.

და აქ ასეთი ზღაპარი მომიყვას: „ერთხელ ვარსკვლავზე უიმედოდ შეყვარებული ჭაბუკი ცხოვრობდა. დღედაღამ ზღვის ნაპირთან იდგა, ხელებს მაღლა იწვდიდა და ვარსკვლავს სიყვარულს შესთხოვდა. დღენიადაგ მასზე ფიქრობდა, ესიზმრებოდა. კარგად იცოდა, ადამიანს არ შეეძლო ვარსკვლავს მოხვეოდა, მაგრამ ვარსკვლავი თავის ბედისწერად მიაჩნდა. ამ სევდიანი ფიქრებიდან ცხოვრებისეული პოემა ააგო უარყოფაზე, დუმილზე, ტანჯვაზე. ამ გზით ცდილობდა ეპოვა ხსნა, მაგრამ საშველი არსად ჩანდა. ერთხელ ღამით ზღვის ნაპირას, შემალბებულ ქვაზე შედგა. იმდენად სწვავდა, იმდენად მოეძალა ვარსკვლავის სიყვარული, ეგონა, აფრინდებოდა, მაგრამ სიცარიელეს წააწყდა, და ეს იმიტომ მოხდა, რომ აფრენისას ასეთმა ფიქრმა გაუელვა, ეს ხომ შეუძლებელია. ამიტომაც ჩამოვარდა და დაიმტვრა. მას რომ იმ წუთში მთელი სულიერი ძალა მოეკრიბა, მეტი რწმენა შთაეგონებინა თავისთვის, სურვილიც აუსრულდებოდა, აფრინდებოდა და ვარსკვლავს შეერწყმოდა.

სიყვარული არ უნდა ითხოვო, არც უნდა მოითხოვო. თავად სიყვარული უნდა იყოს ისეთი ძლიერი, რომ რწმენა მოგცეს. მაშინ სხვისი ბიძგიც აღარ დაგჭირდება. ძლიერი სიყვარული თავად გაიკვლევს გზას, ზინკლერ. თქვენი სიყვარული ჩემგან მომდინარეობს. თქვენს სულში რომ მოძებნოთ ძალა, რომლითაც მე მომიხმობთ, ვიგრძნობ და თვადვე მოვალ. სიყვარული არ უნდა იქნას საჩუქრად გაღებული, სიყვარული უნდა მოიპოვო.

მეორე ზღაპარიც მომიყვას:

ცხოვრობდა ერთი უიმედოდ შეყვარებული ყმაწვილი. მხოლოდ საკუთარ თავში იყო ჩაძირული და იწვოდა უცხო ასულისადმი სიყვარულით. სამყარო დაკარგულად ესახებოდა, ვეღარც ცისფერ ცას აღიქვამდა, ვერც ტყის სიმწვანეს, არც ნაკადულის დუდუნე ესალბუნებოდა მის სულს. სასოწარკვეთას მისცემოდა და უბედურად სთვლიდა თავს. ერჩივნა უმალ მომკვდარიყო, ვიდრე მშვენიერ ასულზე ეთქვა უარი. იგი გრძნობდა, რომ ამ სიყვარულმა მასში ყველაფრის აზრი წაშალა. მასში დღითი დღე იზრდებოდა სიყვარულის ძალა და ბოლოს იმდენად გაძლიერდა, რომ თვითონვე მოვიდა ეს მშვენიერი ასული. ბიჭი კი იდგა და ხელაწვდილი ელოდა. მოეხვია თუ არა ქალს, მაშინვე შეიგრძნო, როგორ დაუბრუნდა უმაღლე მთელი დაკარგული სამყარო. შინაგანი ხმა ჩასძახოდა, რომ ირგვლივ ყველაფერი: ცა, ტყე, დედამიწა მას ეკუთვნოდა. ნაცვლად ერთი ასულისა, მთელი სამყარო ჩაიკრა გულში. მან ამ სიყვარულით საკუთარი თავი აღმოაჩინა. ბევრი კი სიყვარულისგან თავს კარგავს.

ჩემი ცხოვრების ერთადერთ აზრს ქალბატონ ევასადმი სიყვარულში ვხედავდი. თუმცა დროდადრო ეჭვი მიჩნდებოდა, ვცდილობდი დამერწმუნებინა თავი, ნამდვილად იყო ეს ის ადამიანი, ვისკენაც მთელი არსებით მივიღებოდი, თუ ეს ჩემი შინაგანი მეს სიმბოლური გამოხატულება იყო მხოლოდ, რომელსაც სურდა კიდევ უფრო ჩავეძირე საკუთარ თავში. ხანდახან ქალბატონ ევას სიტყვებში ჩემი

მტანჯველი, გაუცნობიერებელი კითხვების პასუხებს ვპოულობდი. ისეთი წამებიც მქონდა, მისდამი სიყვარულით რომ ვიწვოდი და მის ხელშეწყობს საგნებს ვკოცნიდი. ჩემში ერთმანეთს ებრძოდა გაცნობიერებული და გაუცნობიერებელი სიყვარული, რეალობა და არარეალობა. ერთხელ ისეთი რამ დამემართა, ვეღარ გავერკვეი სიზმარი იყო თუ ცხადი: ოთახში ვიჯექი და მასზე ვფიქრობდი. თავს სრულიად დამშვიდებულად ვგრძნობდი. აშკარად ვხედავდი მის სახეს, მესმოდა მისი ხმა, თითქოს მისი ხელიც მეჭირა, მისი ბაგეების შეხებასაც კი ვგრძნობდი. მეორედაც დამეუფლა ასეთი შეგრძნება: წიგნს ვკითხულობდი, ისეთი რამ ამოვიკითხე, უეცრად სასიამოვნო სიტომომ დამიარა მთელს სხეულში, თითქოს ქალბატონმა ევამ თავზე გადამისვა ხელი და მაკოცაო. ასე მეგონა, კიდევ ერთი ნაბიჯი გადავდგი საკუთარ თავში. ყველაფერი ჩემთვის მნიშვნელოვანი მის სახეს ღებულობდა, ის განაგებდა ყოველ ჩემს ფიქრსა და აზრს. როგორ მინდოდა შეძლებულიყო სიყვარულის გახანგრძლივება და უკვდავყოფა.

საშობაოდ მშობლებთან მიწევდა წასვლა. მეშინოდა, არ ვიცოდი, როგორ გამემლო უიმისოდ. მაგრამ უსაფუძვლო გამოდგა ეს შიში. ჩემდა გასაოცრად სიშორით გამოწვეული ტკივილები და სიყვარული, უფრო მომხიზვლელი აღმოჩნდა. უკან რომ დავბრუნდი, ორი დღე კიდევ შევიცადე, მინდოდა ცოტა ხნით კიდევ გაგრძელებულიყო ამ სიყვარულის ძალით მონიჭებული სულის თავისუფლება. სიზმრებიც სხვაგვარად გასულიერებულიყო: თითქოს ის ზღვა იყო, მე კი ტალღებად ვერთვოდი მას. ხან ვარსკვლავებად ქცეულნი ერთიმეორისკენ მივისწრაფვოდით და მთელ სამყაროს, ასე ერთმანეთთან შერწყმულნი, ბედნიერები ვუვლიდით გარს.

პირველივე შეხვედრისას მოვუყევი ეს სიზმარი.

— მშვენიერი სიზმარია, — მომიგო მან მშვიდად, — ეცადეთ რეალობაშიც განახორციელოთ.

ადრეული გაზაფხულის დღე იდგა. არ მავიწყდება ეს დღე. მოსაცდელში შევედი, ფანჯარა ღია იყო, ჰაერში გარედან შემოჭრილი სუმბულის დამატრობელი სუნნი ტრიალებდა. ოთახში არავინ ჩანდა, კიბეს ავუყევი, მაქსის სამუშაო ოთახს მივაშურე, კარზე მსუბუქად დავაკაკუნე, პასუხს არც დავლოდებოვარ, შევედი: ოთახში ბნელოდა, ყველა ფარდა ჩამოფარებული იყო. მხოლოდ გვერდითი ღია კარიდან, სადაც დემიანს ლაბორატორია ჰქონდა, ოდნავ აღწევდა მზის შუქი. მეგონა, ოთახში არავინ იყო და ერთი ფარდა გადავწიე. ცა მოღრუბლულიყო. გვერდზე რომ გავიხედე, იქ ფარდებით დაბინდულ ფანჯარასთან, პატარა სკამზე ჩამომჯდარი დემიანი შევამჩნიე. მოკრუნჩხული, საოცრად შეცვლილი მეჩვენა, მგონი ასეთი ერთხელაც ვნახე: ხელები გაუნძრევლად ეწყო მუხლებზე, თავი წინ გადაეწია, თვალები კი ეხილა, მაგრამ მხერა უსიცოცხლო, ჩამკვდარი ჰქონდა. თავის თავთან განმარტოებულს, ირგვლივ არაფერი ესმოდა. ტაძრის თაღზე გამოქანდაკებულ მხეცს დამსგავსებოდა, არც სუნთქავდა.

გამახსენდა, ეს იგივე დემიანი იყო, ერთხელ, ამ ექვსი წლის წინ, ბავშვობაში, კონფირმაციის გაკვეთილზე რომ ვნახე. შეშინებული, უჩუმრად გამოვედი ოთახიდან, შემოსასვლელში ქალბატონ ევას შევხვდი. ისიც ფერმკრთალი,

გადაღლილი ჩანდა, არასოდეს მენახა ასეთი. უცხად ჩამოიქუფრა, მზე ღრუბლებში გაუჩინარდა.

— მაქსთან ვიყავი, — ამოვიღულულულე ნაჩქარევად, — რა მოუვიდა, სძინავს თუ რა სჭირს?

— ხომ არ გამოგიფხიზლებიათ? — მკითხა შემფოთებულმა.

— არა, არც კი გაუგია ჩემი შესვლა, მალევე გამოვბრუნდი. ქალბატონო ევა, ამისხენით, რა ხდება?

მან თითებით შუბლი მოისრისა.

— დამშვიდდი, ზინკლერ, არაფერიც არ ხდება, უბრალოდ თავის თავშია ჩაძირული. დიდხანს არ გაგრძელდება ასე.

წამოდგა, წვიმდა, მაგრამ ზღში მაინც გავიდა. მივხვდი, რომ არ უნდა გავყოლოდი. აქეთ-იქით ვაწყდებოდი, სუმბულის დამატორბელ სურნელს ვისუნთქავდი, შევცქეროდი ჩემს ნახატს და ვგრძნობდი, უცნაური აჩრდილებით ავსებულიყო ამ დილით სახლი. რა ხდებოდა, რას ნიშნავდა ეს ყველაფერი?

ქალბატონი ევა მალევე დაბრუნდა უკან, მუქ თმაზე წვიმის წვეთები ევინა, თავის სავარძელში ჩაჯდა და საზურგეს მიეყრდნო დაღლილი. თითქოს წვიმის წვეთებში ცრემლების გემო შევიგრძენი.

— არ უნდა შეესულიყავი დემიანთან? — ჩავიჩურჩულე.

ნახად შემომცინა:

— ნუ ბავშვობ, ზინკლერ, ახლა წადით, ლაპარაკის თავი არ მაქვს და მოგვიანებით დაბრუნდით, — მის ხმაში რაღაც ძალდატანება იგრძნობოდა, თითქოს საკუთარ თავს ებრძოდაო.

სახლიდან გავედი, ქალაქის გარეუბნისკენ გავიქეცი, მერე გზიდან გადავუხვიე და მთისკენ ავიღე გეზი, ცოტათი ისევ სვრიდა, ღრუბლები ნელ-ნელა ქვემოთ მიექანებოდნენ, თითქოს ვიღაც ძალით, შიშით მიერეკებოდა მათ. ქარიც ამოვარდა, ქუხდა, დროდადრო მზეც გამოდიოდა და ფოლადისფერ ღრუბლებს ამოფარებული სუსტად, მკრთალად ანათებდა.

უეცრად ცაზე უზარმაზარი ყვითელი ღრუბელი აღიმართა, რამდენიმე წუთში კი ნაცრისფერ კედლად გარდაისახა, სადაც ქარმა ცისფერ და ყვითელ ფერებში უცნაური სურათი გამოსახა: ეს იყო ბურუსიდან გამოღწეული, გამოთავისუფლებული ფრინველი, რომელიც განიერი ფრთების ფრთხილად მალდა, ცაში აიჭრა და გაუჩინარდა. მერე იჭექა და თქრიალით წამოვიდა წვიმა. შიგადაშიგ სეტყვაც მოდიოდა. სადღაც, თითქოს დამფრთხალმაო, კიდეც გაიღვა სუსტად, შემდეგ კი მზემ გამოაშუქა და ჩამოღამებულ დღეს მკრთალად დაეფინა.

მთლად სველი, ფერმიხდილი დავბრუნდი უკან.დემიანმა გამიღო კარი. თავის ოთახში ამიყვანა. ირგვლივ ქალაღები ეყარა, ეტყობა, მუშაობდა.

— დაჯექი, — მითხრა, — დაღლილი ჩანხარ. საზიზღარი ამინდია, საქმეზე იყავი გარეთ გასული? ახლავე მოგვიტანენ ჩაის.

— დღეს, მგონი, რაღაც ხდებოდა, — ვთქვი გაღიზიანებულმა, — ამინდი აქ არაფერ შუაშია.

მან გამომცდელად შემომხედა.

- ხომ არაფერი დაგინახავს?
- კი, ღრუბლებში გარკვევით დავინახე გამოსახულება.
- რის გამოსახულება?
- ფრინველის.

— მიმინო? შენი სიზმრის მიმინო ნახე?

— დიახ, ჩემი მიმინო, ყვითელი და უზარმაზარი, მაღლა აიჭრა და ცაში გაუჩინარდა.

დემიანმა ღრმად ამოიოხრა.

კარზე დააკაკუნეს. მოხუცმა მსახურმა ჩაი შემოიტანა.

- აიღე, ზინკლერ, ვგონებ, შემთხვევით არ უნდა გენახა ეგ.
- შემთხვევით? განა შეიძლება შემთხვევით ნახო ასეთი რამ?
- კარგი, მაგრამ, იცი, რას ნიშნავს?

— არა, თუმცა ვგრძნობ, რაღაც განსაკუთრებულს უნდა ნიშნავდეს. საოცრად შემძრა ამ სანახაობამ, თითქოს განგებამ მომცა ნიშანი და ეს ჩვენ, ყველას გვეხება.

დემიანი ნერვიულად სცემდა ბოლთას.

— განგების ნიშანი! — წამოიყვირა მან. — დღეს საღამოს იგივე მესიზმრა და გუშინ დედასაც. სადღაც მაღლა, კიბეზე, ხის ტოტებზე თუ კოშკზე ავედი, მაღლიდან გადმოვხედე ქვეყანას, ცეცხლს მოეცვა ყველაფერი: ქალაქები, სოფლები, მაგრამ ბოლომდე ვერ მოვყვები, ჯერ ყველაფერი არაა ჩემთვის ნათელი.

— სიზმარი შენ გეხება?

— მეც, მაგრამ არა მარტო მე. ისე ორგვაროვან სიზმრებს ვნახულობ ხოლმე: ერთნი საკუთარ სულში მიმდინარე ძვრებზე მიმანიშნებენ, მეორენი კი მთელი კაცობრიობის ბედაზე. თუმცა ასეთი სიზმრები იშვიათად მქონია და ახსნაც არ მიძებნია. არ მეგონა, თუ წინასწარმეტყველური სიზმრები იქნებოდა და აღსრულდებოდა. მაგრამ აშკარად ვგრძნობ, წუხანდელი სიზმარი ყველას გვეხება. ადრეც ვნახე მსგავსი რამ. გახსოვს, ერთხელ სამყაროზე რომ გელაპარაკე. მართალია, დღევანდელი სამყარო გადაგვარებულია, მაგრამ ეს ჯერ კიდევ არ იძლევა საფუძველს, მისი მზის ჩასვენებაზე ვიფიქროთ. თუმცა ჩემი სიზმრებიდან კარგა ხანია ვგრძნობ, დღემდე მხოლოდ ეჭვით, ახლა კი აშკარად, რომ გარდაუვალია დღევანდელი სამყაროს ნგრევა. ჯერ ზუსტად არ ვიცი, მაგრამ საშინელებაა მოსალოდნელი. ძნელია, ჩემო ზინკლერ, თუმცა უნდა გავუძლოთ, სამყარო განახლებას საჭიროებს. სიკვდილის სუნი შეიგრძნობა. ახალი კი უმსხვერპლოდ არ იბადება. წუხანდელი სიზმრის გახსენებაც კი მზარავს.

გაოგნებული ვუყურებდი.

- შეგიძლია ზუსტად განმიმარტო შენი სიზმარი?
- არა. კარი გაიღო და ქალბატონი ევა შემოვიდა.
- აქ ხართ ბავშვებო, რატომ დაღონებულხართ?

მშენივრად გამოიყურებოდა, აღარც დალილობა ემჩნეოდა. დემიანმა გაუღიმა.

— დაღონებულები არა ვართ, დედა, ჩვენ ახალ მინიშნებებზე ვმსჯელობთ: მაგრამ რა იგულისხმება მათში არ ვიცით: უცბად მოხდება ალბათ, რაც მოსახდენია და მერე გავიგებთ, რისი ცოდნაც ახლა გვჭირდება.

თავს ცუდად ვგრძობდი და გულდამიმძიმებული გამოვეშვიდობე მათ. როცა შემოსასვლელში გამოვედი, სადღაც გამქრალიყო სუმბულის საამო სუნი და მძორის საზარელი სუნი ტრიალებდა. უეცრად გამოუცნობი რამ თავს დაგვატყდა აჩრდილივით.

თავი მერვე — აღსასრულის დასაწყისი

ზაფხულის არდადეგებზეც ქალაქ ჰ-ში დავრჩი. სახლში იშვიათად შევდიოდით, მეტწილად დროს მდინარის პირას, ბაღში ვატარებდით. იმ იაპონელმა რინგზე დემიანთან წააგო და სამშობლოში დაბრუნდა. სხვებიც დაიფანტნენ, აღარც ტოლსტოის მიმდევრები გამოჩნდნენ. დემიანი მთელ დღეს ცხენს დააჭენებდა, მე კი ხშირად მიწვედა ქალბატონ ევასთან მარტო დარჩენა.

საოცრად მშვიდი დღეები მქონდა. ადრე ისე ვიყავი განმარტოებას შეჩვეული და სიმარტოვეში მოძალებული ტკივილებისაგან დატანჯულს, იმდენად მქონდა ყველაფერზე იმედი გაცრუებული, რომ ქალაქ ჰ-ში გატარებული თვეები ოცნების კუნძულად მეჩვენებოდა. თითქოს ამ კუნძულში ვხედავდი გამოძახილს იმ ახალი, ამაღლებული საზოგადოებისა, რომელზეც ვოცნებობდით და ვფიქრობდით. ზოგჯერ უსაზღვროდ ბედნიერს, სევდა მიჰყრობდა, როცა გავიახრებდი, რომ არაფერია ამქვეყნად მარადიული. კარგად მქონდა შეგნებული, რომ ამ სიზმრისეული ცხოვრებიდან გამოღვიძების დღე მალე დადგებოდა და მე ისევ მარტო აღმოვჩნდებოდი, უმრავლესობათა გაყინულ სივრცეში, სადაც მხოლოდ ტკივილები, კვლავ ტანჯვა და ამოება მელოდა, სადაც არც სითბო, არც სიყვარული და გაგება აღარ მექნებოდა.

დაკარგვის შიშით გაორმაგებული სიყვარულით ვისრუტავდი ქალბატონ ევას სიახლოვეს. ვეშურებოდი ამ მშვენიერ დღეებს.

ზაფხულმა სწრაფად ჩაიარა. სემესტრი მთავრდებოდა. მალე დადგებოდა გამომშვიდობების დღე. ამის გაფიქრებაც კი მზარავდა. ყველანაირად ვცდილობდი მთელი არსებით ჩავბლაუჭებოდი ამ განუმეორებელ საათებს. ეს იყო ჩემი ბედნიერების ხანა, ჩემი ოცნების პირველი აღსრულება. რა იქნებოდა ამის მერე? ისევ საკუთარ თავთან ჭიდილი, ისევ მარტოობა, ისევ ოცნებები და სიზმრები.

და ამგვარი ფიქრები ისე მომეძალა, რომ ქალბატონ ევასადმი სიყვარული ტანჯვად მექცა. ღმერთო ჩემო, ნუთუ ველარ ვნახავ, ველარ გავიგებ მის ხმას, ველარ შევისუნთქავ მის მიერ ჩემს ოთახში შემოტანილი ყვავილების სურნელს? არადა, სინამდვილეში ხომ მცირედს მივაღწიე? მე ვერ ვიპოვე იგი, ვერ დავუფუფლე მის გულს. გამახსენდა, ერთხელ სიყვარულზე რაღაც რომ მითხრა. ამ სიტყვებში იყო თითქოს გაფრთხილება, იმედის მომცემიც და მაცდუნებელიც. არადა, რა ვიღონე ამისთვის? არაფერი! არაფერი!

ერთ დღეს შუა ოთახში დავდექი. მთელი ჩემი გონება დავმაბე და ქალბატონ ევასადმი წარვმართე, მინდოდა მთელი ჩემი სულიერი ძალები მომეკრიბა, რათა

მისთვის მეგრძობინებინა ეს სიყვარული და მომეზიდა. ის უნდა მოსულიყო, მომხვეოდა და მეც ხარბად დავწაფებოდი მის ბაგეებს.

უეცრად თითის წვერებამდე სიცივემ დამიარა; თითქოს მართლა მოდიოდა ჩემში რაღაც ძალა, ერთ ადგილას მჭიდროდ და მყარად ქუჩდებოდა და ჟრუანტელს მგვრიდა. მეგონა, საუნჯე აღმოვაჩინე ჩემში და ეს საუნჯე მე მეკუთვნოდა.

გონს რომ მოვეგე, მომაკვდავივით ვიყავი დაუძღლურებული, გამოფიტული. თუმცა ქალბატონი ევა რომ შემოსულიყო, მაინც შეევძლებდი და მივეგებებოდი.

უეცრად ცხენის ჭიხვინი შემომესმა. წამოვხტი, ფანჯარას მივვარდი. დემიანი დაბრუნებულიყო. დაბლა ჩავირბინე.

— რა მოხდა, დემიან, დედას ხომ არაფერი შეემთხვა?

თითქოს ჩემი შეკითხვა არც გაუგონიაო, პასუხი არ გამცა. ფერმკრთალი ჩანდა, წურწურით ჩამოსდიოდა სახეზე ოფლი. გახელებული ცხენი სადავით მიაბა ღობეზე და გვერდზე გამიხმო.

— გაიგე უკვე?

ვერ მივხვდი, რაზე მეუბნებოდა. ხელი მომჭიდა, თავისკენ მიმაბრუნა და უცნაურად შემომხედა.

— ჰო, ჩემო მეგობარო, დაიწყო ის, რისიც ასე გვეშინოდა. რუსეთთან რომ დამაბული ურთიერთობა გვექონდა, ხომ იცი?

— რა, ომი დაიწყო? ვერ დავიჯერებ!

თუმცა ირგვლივ კაციშვილი არ ჭაჭანებდა, მაინც ჩუმად ლაპარაკობდა. სამჯერ მქონდა მას შემდეგ კიდევ ხილვა: ეს არ ყოფილა სამყაროს აღსასრული, არც მიწისძვრა, არც რევოლუცია. ეს ომი იყო. ჩემი თვალთ ვხედავდი, როგორ იმსხვრეოდა ირგვლივ ყველაფერი. შენ ნახე, როგორ უხარია ხალხს ამ ომის დაწყება. ბრძოლაში ხედავენ ისინი ნეტარებას, იმდენად ჰქონდათ მოყირჱებული ცხოვრება. თუმცა ეს ჯერ დასაწყისია. დიდი ომია მოსალოდნელი, მაგრამ ამითაც არ დამთავრდება. რაღაც ახალი იწყება, ახალი იმათთვის, ვინც ძველს ჩაბლაუჭებია. საშინელება დატრიალდება. შენ რას აპირებ?

იმდენად მოულოდნელი და დაუჯერებელი იყო ეს ჩემთვის, რომ საგონებელში ჩავვარდი.

— არ ვიცი. შენ? — თან მხრები ავიჩეჩე.

— როცა მობილიზაციას მოახდენენ, მეც მომიწევს ჯარში წასვლა, მე ხომ ლეიტენანტი ვარ.

— ლეიტენანტი? არ ვიცოდი.

-დიახ, ჩემი ბუნებიდან გამომდინარე, გარეგნულად არაფერს ვიტყობ. შენც იცი, არ მიყვარს ყურადღების მიქცევა, ყოველთვის უფრო მეტის გაკეთება მიწევს, საკუთარ თავთან რომ კორექტული ვიყო. ვერ ვიჯერებ, რვა დღეში უკვე ფრონტზე ვიქნები.

— ღვთის გულისათვის, რას ამბობ?

— არა, ყმაწვილო, სენტიმენტალობაში ნუ ჩამომართმევ, უბრალოდ, არავითარი სურვილი არ გამაჩნია ვუბრძანო ცეცხლი გაუხსნან ცოცხალ ადამიანებს. თუმცა ეს

ყველაფერი უკვე მეორეხარისხოვანი გახდება, რადგან ჩვენ ყველანი საერთო ტაფაში მოვხვდებით. შენც უნდა დასძლიო თავს და გამხნედე.

— დედაშენი, დემიან?

ახალა გამახსენდა, რაც ამ ნახევარი საათის წინ განვიცადე. რა მოხდა, რატომ შეიცვალა, გადასხვაფერდა ასე მალე სამყარო?! თავს ვიკავებდი, არ მინდოდა რამე შეეტყო დემიანს. მთელი სული ამ საამო სიზმარს შეეწირე, ახლა კი ბედი შემზარავი ნიღბიდან მიმზერდა, წართმევას მიქადდა.

დედა, მას არ სჭირდება ჩვენი ზრუნვა, იმას არაფერი შეეშლება, ჩვენ კი არ გვგავს. მართლა ასე ძლიერ გიყვარს დედაჩემი?

— შენ საიდან იცი, დემიან?

მან მეგობრულად გამიღიმა.

— ვიცი, პატარავ, დღემდე არავის ჰქონია უფლება დედაჩემისათვის, ქალბატონო ევათი, მიემართოს, რომ არა სიყვარული. ჰო, მართლა, დღეს უხმობდი მას?

— დიახ, ვუხმობდი, ვეძახდი!

— მან იგრძნო და გამომგზავნა, რომ მენახე. თავად ვერ შეძლო, რადგან ახალი ამბავი, ომის დაწყება ვამცნე.

ამის შემდეგ დემიანი მალევე წავიდა. მე კი შინ შევედი. ჩემს ოთახში ავედი. ჯერ კიდევ დღევანდელი განცდებისაგან დამაბუნებულს, დემიანის ნათქვამმა მთლად გამომაგალა ძალა. როგორ, ქალბატონმა ევამ იგრძნო?! მე ამას მივადწიე ჩემს ფიქრებში?! მოვიდოდა ალბათ, რომ არა... რა უცნაური და ლამაზი ელფერი დაჰკრავდა ყოველივე ამას. საცაა ჩემი ოცნება უნდა აღსრულდებოდა, რომ არა ეს საშინელი ომი. რამდენი რამ იცოდა დემიანმა წინასწარ. სამყარო ახლა ჩვენ მიღმა კი აღარ სუნთქავდა, პირდაპირ ჩვენს გულელებში შემოიჭრა. დაუნდობელი, ქარიშხლიანი ბედ-იღბალი გვიხმობდა, გვეძახდა თავისთან. დგებოდა სამყაროს განახლების დღე და ჩვენი დანიშნულებაც გამოჩნდებოდა. დემიანი მართალს ამბობდა, სენტიმენტალობის დრო არ იყო. გასაოცარი ის იყო, რომ მე მარტოსულს, მთელ სამყაროსთან, ყველასთან ერთად უნდა განმეცადა ეს განსაცდელი.

მეც მზად ვიყავი ამისთვის. საღამოს ქალაქში გავედი. ყველგან საერთო მღელვარება შეიმჩნეოდა. მხოლოდ ერთი სიტყვა ისმოდა — ომი.

დემიანთან დავბრუნდი. მე და ქალბატონმა ევამ ბაღში ვივახშმეთ. დღეს მისი ერთადერთი სტუმარი ვიყავი. ომზე სიტყვაც არ დაგვცდენია. მოგვიანებით, წამოსვლისას, შემაჩერა ქალბატონმა ევამ და მითხრა:

— ზინკლერ, დღეს, თქვენ მიხმობდით, რატომაც არ მოვედი, იცით ალბათ. მაგრამ არ დაგავიწყდით, თქვენ უკვე ფლობთ თქვენს თავს, შეგწევთ უნარი გამოუხმოთ მას, ვინც გჭირდებათ, ვინც ნიშანდებულია, — და ამ სიტყვებით ბალიდან გავიდა.

დასასრულიც მოახლოვდა. ყველაფერი თავისი დინებით მიდიოდა. ომი დაიწყო. სამხედრო ფორმაში გამოწყობილი დემიანი უცხოდ გამოიყურებოდა. მალე მომიწია ქალბატონ ევასთან გამოთხოვება. გამომშვიდობებისას მან ტუჩებზე მაკოცა და მკერდზე მიმიხუტა. საოცარი სიძლიერე, სიმტკიცე მოდიოდა მისგან. ისე ახლოს იდგა ჩემთან, რომ ჩემი თვალები მის მზერაში იწვოდა.

ამ საბედისწერო ჟამს ყველას ერთსულოვნება ემჩნეოდა. ისინი სამშობლოზე ფიქრობდნენ მხოლოდ და შეუნიღბავ ბედისწერას პირდაპირ სახეში უმზერდნენ. ახალგაზრდა მეომრებით ივსებოდა მატარებლები. საერთო ნიშანი ეტყობოდათ მათ, მაგრამ ეს არ იყო ჩვენი ნიშანი, ეს იყო ღირსებით აღსავსე, სიკვდილ-სიცოცხლის ჭიდილის საოცარი ნიშანი. იცნობდნენ თუ არ იცნობდნენ, ყველა ერთმანეთს ეხვეოდა, ემშვიდობებოდა, მეც მეხვეოდნენ და მე მესმოდა მათი.

საშინელმა ქაოსმა დაისადგურა ადამიანებში. თუმცა ეს არ ყოფილა განგების ნება. თავისებურად ეს გაურკვეველობა თუ ქაოსი საოცრად სუფთა და ბუნებრივი იყო. მოხდა ისე, რომ ამ დროებითმა შემანჯღრეველმა ზიძგმა ყველანი ბედისწერის წინაშე დააყენა.

ზამთარი იყო, როცა მე ბრძოლის ველზე წავედი. მიუხედავად დასაწყისში ომის სენსაციურობისა, საშინლად იმედგაცრუებული დავრჩი. ადრე ვერ გამეგო, როგორ შეეძლოთ ადამიანებს მხოლოდ ერთი იდეალით ეცოცხლათ და თავიანთი სიცოცხლე შეეწირათ მსხვერპლად ამ იდეალისათვის. და ეს არ იყო პიროვნული, გამორჩეული, ეს იყო საერთო, მეტად საპასუხისმგებლო იდეალი.

დროთა განმავლობაში მივხვდი, ზედმეტად გადავავასე, ბოლომდე ვერ ჩავწვდი ადამიანებს. საერთო საფრთხემ და მოვალეობამ საერთო მუნდირში გამოაწყო ისინი. ბევრში საოცარ რწმენას ვხედავდი, ზოგიერთ მომაკვდავშიც კი, გაბედულად რომ უახლოვდებოდნენ ბედისწერას. ისეთებიც მხვდებოდნენ, რომელთა შეშინებულ მზერაშიც ყოველგვარ იმედგაცრუებას ვკითხულობდი, თითქოს საერთო ურჩხულს დამორჩილებოდა ყველა. მათ სწამდათ, ეგონათ, მოვალეობას აღასრულებდნენ, წვლილი შეჰქონდათ სამყაროს განახლებაში. მაგრამ რაც მეტად მიილტვოდა მსოფლიო ომისა და საგმირო საქმეებისაკენ, დიდებისა და მოძველებული იდეალების დაცვისაკენ, მით უფრო დაუჯერებლად და შორეულად ჟღერდა კაცობრიობის ხმა. ყოველივე ამაში იყო რაღაც მოჩვენებითობა და ზედაპირულობა, ისევე როგორც თვით ომის გარეგნულ მხარეში და პოლიტიკურ მიზნებში. თუ ჩავუფიქრდებით და ღრმად გავანალიზებთ, მიმდინარეობდა ახალი კაცობრიობის ფორმირების პროცესი. ჩვენ გვერდით კვდებოდნენ ადამიანები, რომელთაც კარგად ჰქონდათ შეგნებული, რომ სიძულვილი თუ ტანჯვა, სიკვდილი თუ განადგურება რაღაც კონკრეტულზე კი არაა დამოკიდებული, არამედ შემთხვევითია, ისევე როგორც ეს მოვლენები და მათი მიზნები. ეს სისხლიანი ქმედებაც ვერ ჩაითვლებოდა ბოროტების გამოვლინებად, რადგან ამ სისხლიან ქმედებაში ადამიანთა სულებმა, მათმა დაჩეხილმა და გაუკაცრიელებულმა სულებმაა ჰპოვეს გამოხატულება. ამ განადგურებაში და კვდომაში ეძებდნენ ისინი ხსნას, ახლის შექმნის შესაძლებლობებს. უზარმაზარმა ჩიტმა თავი რომ დააღწიოს კვეცხს, ნაჭუჭად უნდა აქციოს იგი. კვერცხში სამყარო იგულისხმება. და თუ ახლის დაბადება გვსურს, ეს სამყაროც უნდა დაიმსხვრას.

ადრეული გაზაფხულის დამე იყო. ჩვენს ეზოში ვიდექი. სუსტი ქარი უბერავდა. ცაზე ღრუბელთა ჯარი დაჯირითობდა, მათ მიღმა მთვარე ანათებდა. მთელ დღეს უცნაური მოუსვენრობა მდევდა თან, რაღაც მალეღვებდა, რა თავადაც ვერ გამეგო.

ვიდეკი ხის ძირში, სიბნელეში და წარსულზე ვფიქრობდი. გამახსენდა დემიანი, ქალბატონი ევა. სუსტად მიცემდა მაჯა. გარე სამყაროდან შემოდღეულ ხმაურს კი არა, ნიავესაც ვერ ვგრძნობდი, მაგრამ სულიერად უცნაურად დამაბული ვიყავი.

უეცრად ღრუბლებში დიდი ქალაქი გამოისახა. შიგ მილიონობით ადამიანი მიმოდიოდა. მათ შორის ღვთის გამოსახულება გამოჩნდა. ქალბატონ ევას ნაკვთები ჰქონდა. თავს მოციმციმე ვარსკვლავები დასთამაშებდა. მასში, როგორც ერთ ფართო მღვიმეში, უამრავი ადამიანის სახე იკარგებოდა. ქალღმერთი დედამიწისკენ ეშვებოდა. შუბლზე ნათლად გამოჰკვეთოდა ნიშანი. თვალები დაეხუჭა, საშინელი ტკივილი და ტანჯვა ეხატა სახეზე. ავისმაუწყებელ სიზმარს თუ ნახულობდა. უცბად ისე წამოიყვირა, რომ შუბლიდან მოციმციმე ვარსკვლავები წამოცვიდნენ, მის გარშემო, ჩამოხნელებულ ცაზე კამარა შეკრეს და მიმოიფანტნენ. ერთი ვარსკვლავთაგანი ჩემკენ წამოვიდა, მე მეძებდა თითქოს. უეცრად იქუხა, ათასი ნაპერწკალი გადმოიფრქვა ზემოდან. რაღაცამ მალა ამისროლა და ისევ დედამიწაზე დამანარცხა. სამყარო ჭექა-ქუხილით დამემსხვრა თავზე.

აღვის ხის ძირში მიპოვეს დაჭრილი, ზედ მინების ნამსხვრევები მეყარა. როცა გამოვფხიზლდი, ერთ სარდაფში ვიწეკი, ჩემს თავზე ქვემეხები ზუზუნებდნენ. მერე ოთხთვალთ სადღაც, ტრიალ მინდორზე, მიმაქანებდნენ. უგონოდ ვიყავი, მეტწილად მეძინა. აშკარად ვგრძნობდი, რაღაც ძალა თავისკენ მექაჩებოდა და მეც მივყვებოდი.

ჩალაზე ვიწეკი. სიბნელე იყო, ვიღაცამ ხელზე დამაბიჯა. ჩემი სული შეუსვენებლივ მიილტვოდა სადღაც. ოთხთვალაზე, თუ საკაცეზე... ვედარაფერს ვგრძნობდი, გარდა იმ შინაგანი, იღუმალი სწრაფვისა, რომელიც გამალებით მიხმობდა თავისკენ.

და აი თითქოს მიზანსაც მივუახლოვდი. ღამე იყო. გონს მოვეგე. მთელს არსებაში გაძლიერებული ბიძგი შევიგრძენი. მიმოვიხედე, დიდ ოთახში, იატაკზე დაგებულ ლეიბზე ვიწეკი, გვერდით ვიღაც იწვა, ჩემკენ გადმოიხარა და დამხედა. შუბლზე ნიშანი შევნიშნე. ეს დემიანი იყო.

ლაპარაკი არც ერთს არ შეგვეძლო, თუ თითქოს მას არ სურდა, მხოლოდ მიყურებდა. სახეზე ნათურის შუქი დასთამაშებდა, თავთან რომ ეკიდა.

ერთხანს თვალს არ მაშორებდა, მერე სახე მომიახლოვა, ისე ახლოს გადმოიწია ჩემკენ, ერთმანეთს შევეხეთ.

— ზინკლერ, — ჩამჩურჩულა მან.

თვალებით ვაგრძნობინე, რომ მესმოდა.

კვლავ გამიცინა, მაგრამ თითქოს სიბრაღულით.

— პატარავ, — ჩაილაპარაკა მან ღმილით.

მის სახეს ჩემს სიახლოვეს ვგრძნობდი.

— გახსოვს ფრანც კრომერი? — მკითხა ჩუმად.

თვალი ჩავუკარი და გავიცინე.

— ჩემო პატარავ, ყური დამიგდე, მე უნდა წავიდე. ოდესმე შეიძლება კიდევ დაგჭირდეს კრომერისა თუ მისთანების წინააღმდეგ, მაგრამ როცა მომიხმობ, მე ველარ

მოვალ შენთან, უფრო სწორად, უხეშად რომ ვთქვათ, ვეღარ მოვალ ცხენით, მატარებლით... თავად უნდა შეძლო ყური მიუგდო შენს სულს, შენს შინაგან ხმას და იქ მიპოვი. გამიგე? და კიდევ! ქალბატონმა ევამ დამაბარა, როცა გნახავდი, მისი კოცნა გადმომეცა. თვალები დახუჭე, ზინკლერ.

დავემორჩილე, თვალები დავხუჭე და მსუბუქი შეხება ვიგრძენი ტუჩებზე, სადაც ჯერ კიდევ არ შემშრობოდა სისხლი. მერე ჩამემინა.

დილით, ძილბურანშივე ვიგრძენი, ნახვევები მედო. კარგად რომ გამოვფხიზლდი, გვერდზე გავიხედე, მაგრამ იქ ვიღაც უცხო იწვა.

ჭრილობები მტკიოდა. და მას შემდეგაც, რაც კი ცხოვრებაში გადამხდენია, მხოლოდ ტკივილები მოუტანია. მაგრამ ხანდახან, როცა თავს ვძლევი, საკუთარ სულში ვიძირებოდი, იქ ბნელ სარკვეში ჩემი მიძინებული ბედის სურათებს ვაწყდებოდი. ამ იდუმალი სარკისკენ ვიხრებოდი და მასში საკუთარ, შინაგან ხმას ვხედავდი, რომელსაც ჩემი მეგობრის, დემიანის, ჩემი სულიერი წინამძღოლის სახე ჰქონდა.